MATIEE
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Matiee baona pɔ a kɛ̃̀ ku zɛ́zɛ lán Maaku pɔ́waɛ:
Zãa da'ilɛna waasokɛa (3.1-12)
Yesu da'ilɛkɛa ń aà yɔ̃ao (3.13-4.11)
Yesu zĩ̀kɛa Galile, gu pɔ́ à waasokɛ̀u bílaɛ à yãdanɛ́, à gyãeɔ gbã̀gbã (4.12-18.35)
Aà gɛa Yelusalɛ́ũ (19-20)
I gɛ̃gɛ̃o, ãsɔ̃a do taa, ɔ̃ wà Yesu kũ̀ wà yãdàaàla wà aà dɛ̀. Aà bɔa gau yá̃ bɔ̀ ń saɛ, ɔ̃ à bɔ̀ mɔ̀ gbɛ́̃ɔwa (21-28).

Matiee Yesu buibɔkĩ́i yá̃ bɔɔlɛkɛ̀ ń aà iao ń aà nɛgɔɔ yá̃o (1-2). Yá̃ beeɔ guu à gbɛ́̃ pɔ́ Yesu dɛ a ũ ò: Kíaɛ mɛ́ Suabanaɛ lá Lua a lɛgbɛ̃̀nɛ́wa, wĩ̀ mɛ lɔ Emanuɛli. Bee mɛ̀ Lua kúwanɔ. Ɔmɛ yá̃ pɔ́ Lua ò a bàakuańnɔ káau lá guu pàpa.

Matiee Yesu yãdanɛɔ kã̀aa lɛɛ sɔo:
Yãdaanɛ́ sĩ̀sĩ́ musu lɛ́ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i gbɛ́̃ɔ luanaaikɛa ɔlɔwɛ̃ɛ (5-7).
Lɛdilɛa gbɛ́̃ pɔ́ aa kpalapi baokpanɛ́ɔnɛ (10).
Kpalapi asiiyã lɛɛũanɛ́. Kpalapi ulɛa gĩ́a, ãma a bɔ gupuau ń gawio zĩ́ewa (13).
Kua ń kɔ̃o kpalapi guu (18).
Wɛdɔa kpalapi mɔai (24-25).

Baona pɔ́ Matiee kɛ̃̀ guu, Yesu mɛ́ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i Kía ũ, mɛ́ àlɛ yãdada gbɛ́̃ pɔ́ aalɛ gɛ̃ɔnɛ, kɛ́ aa e wàɔ dɛ a seeladeɔ ũ gbɛ́̃ɔnɛ.

Bui pɔ́ Yesu bɔ̀ ń guu
(Luk 3.23-38)

1 Davidi ń Ablahaũo bui Yesu Kilisi yá̃ pɔ́ kɛ̃a
Luayãtaalaun kɛ: 2 Ablahaũ Izaaki ȉ, Izaaki Yakɔbu
ȉ, Yakɔbu Yuda ȉ ń a v̏ȉiɔ ń a dãunaɔ. 3 Yuda Pɛlɛzi
ń Zelao ȉ ń a na Tamaao, Pɛlɛzi Ɛzɔ̃nɔ ȉ, Ɛzɔ̃nɔ Alaũ
ȉ. 4 Alaũ Aminadabu ȉ, Aminadabu Naasɔ̃ ȉ, Naasɔ̃
Salamɔ ȉ, 5 Salamɔ Bɔazu ȉ ń a na Lahabuo. Bɔazu
Ɔbɛdi ȉ ń a na Lutuo, Ɔbɛdi Yɛse ȉ, 6 ɔ̃ Yɛse kí Davidi
ȉ.
Davidipi mɛ́ Salomɔɔ ȉ ń Uli nao, 7 Salomɔɔ
Lɔbɔaũ ȉ, Lɔbɔaũ Abia ȉ, Abia Asa ȉ, 8 Asa Yosafa ȉ,
Yosafa Yeholaũ ȉ, Yeholaũ Ozia ȉ. 9 Ozia Yoataũ ȉ,
Yoataũ Akazi ȉ, Akazi Ezekia ȉ, 10 Ezekia Manase ȉ,
Manase Amɔ ȉ, Amɔ Yosia ȉ, 11 Yosia Yɛkɔnia ȉ ń a
dãunaɔ gɔɔ pɔ́ wà gbɛ́̃ɔ kũ̀kũ tàńnɔ Babiloni.*
12 Taa ń gbɛ́̃ɔ Babiloni gbɛa ɔ̃ Yɛkɔniapi Salatiɛli
ȉ, Salatiɛli Zolobabɛli ȉ, 13 Zolobabɛli Abiudu ȉ, Abi-
udu Ɛliakiũ ȉ, Ɛliakiũ Azɔɔ ȉ. 14 Azɔɔ Zadoki ȉ, Zadoki
Akiũ ȉ, Akiũ Ɛliudu ȉ, 15 Ɛliudu Ɛleazaa ȉ, Ɛleazaa
Matana ȉ, Matana Yakɔbu ȉ, 16 ɔ̃ Yakɔbu Maliama
zá̃ Yosɛfu ȉ. Maliamapi mɛ́ Yesu pɔ́ wȉ mɛ Mɛsii ȉ.
17 Za Ablahaũ lɛ́u e à gɛ̀ pɛ̀ Davidiwa, mae ń a nɛ́o
ku gɛ̃o mɛ̀ndosaiɛ. Za Davidi lɛ́u e gɔɔ pɔ́ wà tà ń
gbɛ́̃ɔ Babiloni, mae ń a nɛ́o ku gɛ̃o mɛ̀ndosaiɛ. Za
taa ń gbɛ́̃ɔ Babiloni e à gɛ̀ pɛ̀ Mɛsiiwa, mae ń a nɛ́o
ku gɛ̃o mɛ̀ndosaiɛ.

Yesu Kilisi ia
(Luk 2.1-7)

18 Lá wà Yesu Kilisi ȉn kɛ: Aà da Maliamaá Yosɛfu
nɔkpamaɛ. E àɔ gɛ́ zãkɛi à nɔsȉ ń Lua Nisȉna gbãao.
19 Aà gɔ̃kpama Yosɛfupiá gbɛ̃maaɛ, a ye widawào,

---

* **1:11** 2Kia 24.15

ɔ̃ à zɛ̀ò á bɔ aà yã́u asii guuɛ. 20 Gɔɔ pɔ́ àlɛ làasookɛ
yã́piwa, Dii malaikae bɔ̀ mɔ̀wà nana guu a òɛ̀:
Davidi bui Yosɛfu, ń́su bílikɛ n nɔkpama Maliama
sɛa yã́ musuo, asa nɔ pɔ́ a sia bɔ̀ Lua Nis̃ina kĩ́iɛ. 21 A
nɛ'i gɔ̃ɛ ũ, ní tɔ́kpaɛ̀ Yesu, asa a a gbɛ̃́ɔ bɔ ń duuna
guu. 22 Bee kɛ̀ píi, kɛ́ yã́ pɔ́ Dii dà ãnabiɛ a ò e kɛ à
mɛ̀:
23 Nɔɛ lɛ́so mɛ́ a nɔsi,
i nɛ'i gɔ̃ɛ ũ,
wi tɔ́kpaɛ̀ Ɛmanuɛli.†
Tɔ́ bee mɛ̀ Lua kúwanɔ.
24 Kɛ́ Yosɛfu vù, a kɛ̀ lá Dii malaikapi dĩ̀lɛɛwa, à a
nɔpi sɛ̀. 25 Ãma i aà dɔ̃ nɔɛ ũo e à gɛ̀ nɛgɔ̃ɛpi ĩ̀ò. Ɔ à
tɔkpàɛ̀ Yesu.

2

Saanyãdɔ̃naɔ mɔa Yesu gwai

1 Wà Yesu ĩ̀ Bɛtɛlɛũ* Yude bùsuu kí Elodi gɔɔɛ. Ɔ
saanyãdɔ̃naɔ bɔ̀ gukpɛ oi aa mɔ̀ Yelusalɛũ, 2 aa gbɛ̃́ɔ
là aa mɛ̀: Nɛ́ pɔ́ wa ĩ̀ Yudaɔ kía ũ ku má ni? Wa aà
saana è gukpɛ oiɛ, ɔ̃ wa mɔ kúlɛiɛ̀. 3 Kɛ́ kí Elodi yã́pi
mà, à bílikɛ̀ ń Yelusalɛũdeɔ píi. 4 A Yuda sa'onkiaɔ ń
Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ kã̀a píi, ɔ̃ à ń lá gu pɔ́ wa Mɛsii
iu. 5 Aa wɛ̀wà aa mɛ̀: Bɛtɛlɛũ, Yude bùsuu laɛ. Asa
lá ãnabi kɛ̃̀n kɛ:
6 Bɛtɛlɛũ pɔ́ kú Yudaɔ bùsuu,
ń kɛ̃́sãa Yudaɔ mɛɛwiaɔzio fá.
Asa n guu ɔ̃ kía a bɔu,
i dɔaa ma gbɛ̃́ Isailiɔnɛ.†

---

† **1:23** Isa 7.14 * **2:1** 1Sam 16.1 † **2:6** Mis 5.1-3

7 Ɔ Elodi saanyãdɔ̃naɔ sȉsi asii guu, à saanapi bɔgɔɔ
sɔ̃́asã gbɛ̀amá. 8 Ɔ à ń gbáɛ Bɛtɛlɛũ à mɛ̀: A gɛ nɛ́pi
gbɛagbɛa ń laaio. Tó a aà è, à mɔ omɛɛ, mapi sɔ̃ mí
gɛ kúlɛɛ̀.
9 Kɛ́ aa kía yãmà, ɔ̃ aa dàzɛu. Ɔ saana pɔ́ aa è
gukpɛ oi yãa dɔ̀aanɛ́ lɔ e à gɛ̀ zɛ̀ nɛ́pi kúkȉia. 10 Kɛ́
aa saanapi è, an pɔ kɛ̀na maamaa. 11 Aa gɛ̏ kpɛ́u aa
nɛ́pi è ń a da Maliamao, ɔ̃ aa wùlɛ ń gbɛɛu aa kùlɛɛ̀.
Ɔ aa ń àizɛɛ kpagoloɔ wɛ̏wɛ̃ aa aà gbà vua ń zɔ̃go lí'ɔ
gȉnanao ń tulaletio. 12 Lua ònɛ́ nana guu aasu bɔlɛ
Elodi kȉ́io, ɔ̃ aa tà ń bùsuu ń zɛ́ pãleo.

Bàalɛ taa ń Yesuo Egipi

13 An taa gbɛa Dii malaika bɔ̀ mɔ̀ Yosɛfuwa nana
guu à mɛ̀: Fɛlɛ nɛ́pi sɛ́ ń a dao, ní bàalɛ táńnɔ Egipi,
níɔ ku we e mà mɔ yã'onɛ lɔ, asa Elodi a nɛ́pi wɛɛlɛ
à dɛɛ.
14 Ɔ Yosɛfu fɛ̀lɛ gwãasȉna, à nɛ́pi sɛ̀ ń a dao à tàńnɔ
Egipi. 15 A ku we e Elodi gɛ̀ gàò. Bee kɛ̀ kɛ́ yã́ pɔ́ Dii
dà ãnabiɛ a ò e kɛ yã́iɛ à mɛ̀:
Ma a nɛ́ gbɛ̀si Egipi.‡
16 Kɛ́ Elodi è saanyãdɔ̃naɔ ɔ̃nɔkɛ̀ɛɛ, aà pɔ pà
maamaa. Lá a saanapi bɔgɔɔ taa dɔ̃ yã́ pɔ́ á gbɛ̀a
saanyãdɔ̃napiɔwa yã́i, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ zȉ, aa nɛgɔ̃ɛ pɔ́ kà wɛ̏
pla ge i kaoɔ dɛ̀dɛ Bɛtɛlɛũ ń a bualoũɔ píi. 17 Yã́ pɔ́
ãnabi Zelemii ò kɛ̀ sa à mɛ̀:
18 Wà wii gbãa mà Lama,
wàlɛ ɔ́ɔlɔ, wàlɛ búbuapɛ.
Lasɛli mɛ́ lɛ́ a nɛ́ɔ ɔ́ɔlɔ,
à gȉ awamai, asa aa ku lɔo.§

‡ **2:15** Oze 11.1 § **2:18** Zel 31.15

[19] Kɛ́ Elodi gà, ɔ̃ Dii malaikapi bɔ̀ mɔ̀ Yosɛfuwa
Egipi nana guu [20] à mɛ̀: Fɛlɛ nɛ́pi sɛ́ ń a dao, ní táńnɔ
Isaili bùsuu, asa gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ nɛ́pi wɛɔ gàga.
[21] Ɔ à fɛ̀lɛ nɛ́pi sɛ̀ ń a dao à tàńnɔ Isaili bùsuu.
[22] Kɛ́ a mà Aakɛlau mɛ́ lɛ́ kible Yude a mae Elodi
gbɛu, zɔ̃lɛa wekı̃i vı̃a aà kṹ. Lua yã'ɔ̀ɛ̀ nana guu, ɔ̃ à
tà Galile bùsuu, [23] à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ wɛ̃́lɛ pɔ́ wı̃ mɛ Nazalɛti.
Beewa yã́ pɔ́ ãnabiɔ ò kɛ̀, aa mɛ̀: Wàli mɛɛ̀ Nazalɛti
gbɛ̃́.

3

Zãa Da'ilɛna waasokɛa
(Maa 1.1-8, Luk 3.1-18, Zãa 1.19-28)

[1] Bee gbɛa Zãa Da'ilɛna mɔ̀ Yude gbáau, àlɛ waa-
sokɛ [2] à mɛ̀: A nɔ̀sɛlilɛ, kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̃́i kà kãi.
[3] Zãapi yã́ ɔ̃ ãnabi Isaia ò yãa à mɛ̀:

Kpàwakɛna lɔɔ ma dɔ gbáau,
àlɛ mɛ à zɛkɛkɛ Diiɛ,
à zɛ́wɛwɛnaɔ pooɛ̀ súsu.*

[4] Zãapi ı̀ɔ yiongo kã́ pɔkasaɔ daa, mɛ́ ı̀ báa sãntilii
dɔ a pi.† Kwa ń zɔ́'io mɛ́ aà pɔblea ũ. [5] Wı̀ɔ bɔlɛ
Yelusalɛũ ń Yude gupiio ń Yuudɛ̃ dɔ̀ɔio, wı̀ɔ gɛ́ aà
kı̃́i. [6] Wı ń yãvãi o gupuau, ɔ̃ ı̀ ń da'ilɛkɛ Yuudɛ̃i.
[7] Kɛ́ Zãa è Falisiɔ ń Saduseɔ lɛ́ mɔ́ a kı̃i da'ilɛkɛi
dasidasi, ɔ̃ a ònɛ́: Gbɛ̃nazı̃n píligonaɔ! Démɛ ɔ̀ɛ́ à
bàasi pɔkũma pɔ́ Lua a bɔbɔmáɛi? [8] A nɔ̀sɛlilɛa yã́
kɛ, wiɔ dɔ̃ kɛ́ a lilɛ. [9] Kɛ́ Ablahaũ dɛ á dezi káau ũ,
ásu àɔ e bee mɛ́ a á bɔo. Málɛ oɛ́, Lua a fɔ̃ gbɛɛ beeɔ
kɛ Ablahaũ buiɔ ũ. [10] Mɔo dilɛa líɔzi kɔ̀. Lua a lí pɔ́
lɛ́ nɛ́ maa io zɔ̃ zu tɛ́uɛ. [11] Málɛ á da'ilɛkɛ á nɔ̀sɛlilɛa

* **3:3** Isa 40.3 † **3:4** 2Kia 1.8

seela ũɛ. A̋ma gbɛ̃e a mɔ ma gbɛa, aà iko dɛmala,
mi ka mà aà sabala sɛ́lɛ̀o. Ɔmɛ a á da'ilɛkɛ ń Lua
Nisi̋nao ń tɛ́o.‡ 12 A gbaana kũa a ɔzi̋ ésegbɛ̃ki̋i. Tó
a fa̋, a a pɔ́wɛna ká a dɔ̃u, i a bi̋sa ka tɛ́ gasai guu.

Yesu da'ilɛkɛa
(Maa 1.9-11, Luk 3.21-22)

13 Ɔ Yesu bɔ̀ Galile à mɔ̀ Zãa ki̋i Yuudɛ̃i aà a
da'ilɛkɛ. 14 Zãa ye gí, à mɛ̀: Ma gbɛ̃́ pɔ́ má dɛ ǹ ma
da'ilɛkɛ ɔ̃ n mɔ ma ki̋ia? 15 Ɔ Yesu wèwà à mɛ̀: A̋ɔ
dɛ màa gi̋a, asa a maawanɔ beewaɛ yãkɛa a zɛ́wa
ya̋i. Ɔ à wèi. 16 Kɛ́ Yesu da'ilɛkɛ̀, à bùa gɔ̃̀ɔ. Luabɛ
wɛ̃̀aa, ɔ̃ à Lua Nisi̋na è, àlɛ su lán felenawa, à di̋ɛ.
17 Ɔ wà yã'o mà bɔa luabɛ à mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ beeá ma Nɛ́ɛ,
má yeaàzi, ma pɔ kɛ̀wà na.§

4

Yesu yɔ̃a
(Maa 1.12-13, Luk 4.1-13)

1 Ɔ Lua Nisi̋na gɛ̀ ń Yesuo gbáau kɛ́ Ibiisi aà yɔ̃.
2 Yesu lɛyè fãanɛ ń gwãasi̋nao e gɔɔ bla. Kɛ́ nɔana
lɛ́ aà dɛ, 3 ɔ̃ kɔ̃nidepi sɔ̃̀aàzi à mɛ̀: Tó Lua Nɛ́n n ũ,
o gbɛɛ beeɔ li pɛ̃ɛ ũ. 4 Yesu wèwà à mɛ̀: A kɛ̃a Lua
taalau wà mɛ̀,
pɔblea ya̋ ɔ̃ gbɛ̃nazi̋na kuò adoo,
sema ya̋ pɔ́ Lua lɛ́ o píi.*

5 Ɔ Ibiisi aà sɛ̀ gɛ̀ò Lua wɛ̃́lɛu, à aà zɛ̀ Lua kpɛ́
misonaa, 6 a òɛ̀: Tó Lua Nɛ́n n ũ, ǹ nzi̋a zu zi̋lɛ, asa
a kɛ̃a láu Lua mɛ̀,
a n yã'o a malaikaɔnɛ aa ɔdama,

‡ **3:11** Zi̋n 2.3-4 § **3:17** Soũ 2.7, Isa 42.1 * **4:4** Iko 8.3

kɛ́ ńsu gɛ̃nalɛ gbɛwao yấi.†
7 Yesu ɔ̀ɛ̀: A kɛ̃a Lua taalau lɔ wà mɛ̀,
ńsuli Dii n Lua lɛ ǹ gwao.‡
8 Ɔ Ibiisi aà sɛ̀ gɛ̀ɔ̀ lɔ gbɛ̀sɩ̃sɩ̃ lɛsɩ̃ maamaa musu, à
dṹnia bùsu píi ɔ̀lɔɛ̀ ń ń àizɛɛɔ 9 à mɛ̀: Má n gba beeɔ
píiɛ, tó n wulɛ n gbɛɛu n misɩ̃ilɛmɛɛ. 10 Ɔ Yesu ɔ̀ɛ̀:
Gɛ́i Setãu! Asa a kɛ̃a láu wà mɛ̀:
Kúlɛ Dii n Luaɛ,
níɔ zɔbleɛ̀ ado.§
11 Ɔ Ibiisi aà tò we sa, ɔ̃ malaikaɔ mɔ̀ dɔ̀aàlɛ.

Yesu ɔkpaa a zɩ̃wa
(Maa 1.14-20, Luk 5.1-11, 6.17-19)

12 Kɛ́ Yesu mà wà Zãa kṹ wa dàkpɛu, ɔ̃ à tà Galile.
13 I zɔ̃lɛ Nazalɛti lɔo, à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ ísida saɛ Kapɛnaũɛ,
Zabulɔni buiɔ ń Nɛfatali buiɔ bùsuu, 14 kɛ́ yấ pɔ́
ãnabi Isaia ò kɛ yấi à mɛ̀:
15 Zabulɔni buiɔ ń Nɛfatali buiɔ bùsu
za ísia oi e Yuudɛ̃ baale,
Galile bùsu pɔ́ buipãleɔ kuupi,
16 an gbɛ̃́ pɔ́ kú gusiauɔ gupua zɔ̃ɔ è,
gu dɔ̀ bùsu pɔ́ kú ga lɛ́zɩ̃pi deɔnɛ sa.*
17 Za gɔɔ bee Yesu nà waasokɛawa à mɛ̀: A
nɔ̀sɛlilɛ, kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́i kà kãi.†
18 Kɛ́ Yesu lɛ́ dɔ Galile ísidai, à kpɔ̀wɛnaɔ è gbɛ̃ɔn
pla, vɩ̃̀i ń dãunao, Simɔɔ pɔ́ wɩ̃ mɛ Piɛɛ ń a dãuna
Andeleeo. Aalɛ táalu zu ísidapi guu. 19 Ɔ Yesu ònɛ́:
A mɔ tɛmazi, mí á kɛ gbɛ̃wɛɛlɛnaɔ ũ. 20 Wegɔ̃ɔ aa ń
táaluɔ tò we, aa bɔ̀ tɛaàzi. 21 Kɛ́ à gɛ̀ aɛ, à gbɛ̃ɔn pla
pãleɔ è, vɩ̃̀i ń dãunao lɔ, Zebedee nɛ́ Zaaki ń a dãuna

† **4:6** Soũ 91.11-12 ‡ **4:7** Iko 6.16 § **4:10** Iko 6.13 * **4:16** Isa 9.1-2 † **4:17** Mat 3.2

Zãao. Aa ku gó'ilɛna guu ń ń mae Zebedeepio, aalɛ
ń táaluɔ kɛkɛ. Yesu ń sisi, 22 ɔ̃ aa ń mae tò gó guu
wegɔ̃ɔ, aa bɔ̀ tɛaàzi.
23 Yesu ɩ̀ɔ Galile bùsu kɛɛlɛ, ɩ̀ yãdanɛ́ ń lousisikpɛɔ
guu, ɩ̀ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́i baokpa, ɩ̀ gbɛ̃́ɔ gbã́gbã ń
gyã bui píio ń kɔ̃̀ɔɔ píi. 24 Aà tɔ́ lɩ̀ Sili bùsua píi, ɔ̃
wɩ̀ɔ mɔὲ ń gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ gyã bui dasi ge wãwãkɛɔ ń
tã́deɔ ń gbakɔɔndeɔ ń ɛɛɔ píi, ɔ̃ ɩ̀ ń gbã́gbã. 25 Wà bɔ̀
Galile ń Wɛ̃́lɛmɛnkwi bùsuo ń Yelusalɛũo ń Yudeo
ń Yuudɛ̃ baaleo dasidasi, wà tὲaàzi.

5

Báaadeɔn Yesu ɩ̀waɔ ũ
(Luk 6.20-23)

1 Kɛ́ Yesu gbɛ̃́ bílapiɔ è, à dὲdɛ sɩ̀sɩ̀wa. Kɛ́ à zɔ̃̀lɛ, aà
ɩ̀waɔ mɔ̀ aà kɩ̃́i, 2 ɔ̃ à nà yãdaanɛ́wa à mὲ:
3 Gbɛ̃́ pɔ́ aa ń gbãasaikɛ dɔ̃ɔ mɛ́ báaadeɔ ũ,
asa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́i dɛ ń pɔ́ ũɛ.
4 Pɔsiadeɔ mɛ́ báaadeɔ ũ,
asa Lua a ń sɔ̃ nínínɛ́ɛ.*
5 Zɩ̃abusanaɔ mɛ́ báaadeɔ ũ,
asa aamɛ aaɔ dṹnia vɩ̃.†
6 Báaadeɔn yã́zɛde nidɛnaɔ ũ,
asa aamɛ aa kã́.‡
7 Báaadeɔn wɛ̃nadɔ̃nɛdeɔ ũ,
asa Lua a wɛ̃nadɔ̃nɛ́ɛ.
8 Báaadeɔn nɔ̀sɛpuadeɔ ũ,
asa aamɛ aa wɛsi Lualɛ.§
9 Báaadeɔn íbɛlɛmidɛnaɔ ũ,
asa wali onɛ́ Lua nɛ́ɔɛ.

* 5:4 Isa 61.2 † 5:5 Soũ 37.11 ‡ 5:6 Isa 55.1-2 § 5:8 Soũ 24.3-4

10 Báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ wĩ̀ ĩ̀adamá yãkɛa a zɛ́wa yã́iɔ ũ,
asa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i dɛ ń pɔ́ ũɛ.
11 Báaadeɔn á ũ, tó wà á sɔ̃sɔ̃ mɛ́ wà ĩ̀adàwá, mɛ́
wà yãvãi píi dɔ̀wá ma yã́i. 12 Á pɔnakɛ, í yáalɔ, asa
á asea aɔ zɔ̃ɔ luabɛ. Màa wà ĩ̀adà ãnabi pɔ́ kú á
ãaɔwa.

Yesu ĩ̀waɔ mɛ́ wisi ń gupuauo ũ (Maa 9.50, Luk 14.34-35)

13 Ámɛ á wisi ũ dṹniaɛ. Tó wisi í na sù tà,
kpelewa wà kɛ à gɔ̃ wisi ũ lɔi? A àie vĩ̀ lɔo, sema
wà kɔ́lɛ gbɛ̃́ɔ táa'owà bàasio.
14 Ámɛ á gupua ũ dṹniaɛ. Wɛ̃́lɛ pɔ́ wa kàlɛ sĩ̀sĩ̀
musu lí e àɔ ulɛao. 15 Wĩ̀li filia na wà pɛ̃na kù̀lɛwào.
Wĩ̀ di dauwaɛ, i gupu gbɛ̃́ pɔ́ kú uaɔnɛ. 16 Á gupu
gbɛ̃́ɔnɛ beewa, aai á maakɛaɔ e, aai á Mae pɔ́ kú
musu sáaukpa.*

Mɔizi ikoyã̀ bɔɔlɛkɛa

17 Ásu àɔ e ma mɔ Mɔizi ikoyã ń ãnabiɔ yã́ɔ bãdɛi
no. Mi mɔ a kee bãdɛio, ma mɔ papaiɛ. 18 Sĩ̀ana
málɛ oɛ́, luabɛ ń dṹniao a gɛ̃, ãma Luayãtaala wɛ̃̀sã
nɛ́na ge a pɔ kelenae a bãdɛo, yã́pii a kɛ. 19 Ayãmɛto
tó gbɛ̃́ yã́ pɔ́ wa dĩ̀lɛpiɔ mɛ̀ndo gbàɛ, baa a pɔ́ pɔ́
kɛ̃́sãańzi, mɛ́ ĩ̀ da gbɛ̃́ɔnɛ aa kɛ màa, ade aɔ kɛ̃́sãańzi
kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i gbɛ̃́ɔ guuɛ. Tó gbɛ̃́ kũa mɛ́ ĩ̀
danɛ́ màa sɔ̃, ade aɔ zɔ̃ɔ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i gbɛ̃́ɔ
guuɛ. 20 Málɛ oɛ́, tó á maa i dɛ Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ
ń Falisiɔlao, á gɛ̃ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i guuo.

Pɔkũma

* **5:16** 1Piɛ 2.12

21 A̋ mà wa ò yãadeɔnɛ aasuli gbɛ̃dɛo. Gbɛ̃́ pɔ́
gbɛ̃dɛ̀, wa yã́kpalɛkɛaànɔɛ.† 22 Mapi sɔ̃ málɛ oɛ́, gbɛ̃́
pɔ́ a pɔ pà a gbɛ̃́deezi, à kà wà yã́kpalɛkɛaànɔ. Gbɛ̃́
pɔ́ a gbɛ̃́dee sɔ̃̀sɔ̃ kà wà gɛaànɔ gbãadeɔ kı̋i. Gbɛ̃́
pɔ́ ò a gbɛ̃́deeɛ mı̏saide sɔ̃ à kà aà gɛ́ tɛ́u. 23 Tó n
mɔ Lua gbai pɔ́ a gbagbakı̏i, mɛ́ à dɔ̀ngu wekı̏i kɛ́
n gbɛ̃́dee yã́kũannɔ, 24 ǹ n gba to sa'okı̏i aɛ we, ní
gɛ awakpa gbɛ̃́piɛ gı̏a, ní ɛa su ǹ sa'o sa. 25 Tó n
ibɛɛ ye gɛnnɔ yã́kpalɛu, kɛ kpakpa kɛaànɔ na e aàɔ
dazɛu, kɛ́ asu n kpa yã́kpalɛkɛnawao yã́i. Tó ni kɛ
màao, yã́kpalɛkɛnapi a n kpa dɔaiwaɛ, i n dakpɛu.
26 Sı̏ana málɛ onɛ, ńyɔ̃ bɔ weo e ǹ gɛ ǹ fı̏aboò. Baa
tãnga a gɔ̃ tɛnzio.

Gbãsı̏kɛa

27 A̋ mà wà mɛ̀ ásuli wúlɛ ń gbɛ̃pãle nɔoo.‡
28 A̋ma mapi málɛ oɛ́, tó gbɛ̃́ nɔɛ gwà ń làasoo pãleo,
à gbãsı̏kɛ̀aànɔn we kɔ̀. 29 Tó n ɔplaa wɛ́ mɛ́ tò ńlɛ fu,
bɔ ǹ vũaa. N mɛgue vũaaa maa dɛ wà n mɛ̀ bű́u zu
tɛ́ula. 30 Tó n ɔplaa mɛ́ tò ńlɛ fu, zɔ̃ ǹ vũaa. N mɛgue
vũaaa maa dɛ n mɛ̀ bű́u taa tɛ́ula.

Gia nɔzi yã́
(Mat 19.9, Maa 10.11-12, Luk 16.18)

31 Wa ò lɔ, tó gbɛ̃́ lɛ́ gí a nazi, aà gínzila kpawà.§
32 Mapi sɔ̃ málɛ oɛ́, tó gbɛ̃́ gı̏ a nazi, mɛ́ i kɛ à gbãsı̏kɛ̀
no, aà zã́pi mɛ́ tò à gɔ̃̀ gbãsı̏de ũ. Tó gbɛ̃́ nɔ pɔ́ wà gı̏i
sɛ̀ sɔ̃, à gbãsı̏kɛ̀ɛ.

Lɛkɛa Luawa

† **5:21** Bɔa 20.13 ‡ **5:27** Bɔa 20.14 § **5:31** Iko 24.1-4

33 Á mà wa ò yãadeɔnɛ lɔ, aali lɛ́ pɔ́ aa kɛ̀ Diiwa
kɛ, aasuli bɔ a kpɛo.* 34 Mapi sɔ̃ málɛ oɛ́, ásuli
mɛ á sì ń Luao seo. Ásuli mɛ á sì ń luabɛoo, asa
Lua kpalabaaɛ, 35 ge dṹnia, asa Lua gbadibɔɛ,† ge
Yelusalɛũ, asa Kía zɔ̃ɔ wɛ̃́lɛɛ.‡ 36 Ŋ́su mɛ ń sì ń n
mioo, asa ńyɔ̃ fɔ̃ ǹ n mikã mɛ̀ndo puakũ ge ǹ a
siakũo. 37 Áli mɛ ao ge aawo. Yã́ pɔ́ dɛ beea bɔ̀ Setãu
kĩ́iɛ.

Tɔsiama
(Luk 6.29-30)

38 Á mà wà mɛ̀ wà wɛ́ ĩ́abo ń wɛ́o, swaa ń
swaao.§ 39 Mapi sɔ̃ málɛ oɛ́, ásuli gí taiinaio. Tó gbɛ̃́
n sãnkɛ n ɔplaa gɛɛwa, ǹ n ɔzɛɛ pɔ́ dɔɛ̀ lɔ. 40 Tó gbɛ̃́
ye n danzii yã́kpalɛkɛnnɔ, ǹ n ulada toɛ̀ lɔ. 41 Tó gbɛ̃́
teasidànɛ ǹ asosɛɛ kiloo do, gɛoɛ̀ kiloo pla. 42 Tó gbɛ̃́
wabikɛ̀ma, ǹ aà gba. Ŋ́su gbɛ̃́ pɔ́ ye pɔ́ sɛ̃ama tɛ̃o.

Yea ibɛɛzi
(Luk 6.27-28,32-36)

43 Á mà wà mɛ̀ àɔ ye á gbɛ̃́deezi, à za á ibɛɛgu.*
44 Mapi sɔ̃ málɛ oɛ́, àɔ ye á ibɛɛɔzi, à wabikɛ gbɛ̃́ pɔ́
aaì ĩadawáɔnɛ, 45 kɛ́ à gɔ̃ á Mae pɔ́ kú musu nɛ́ɔ ũ
sĩana. Asa ì ĩatɛ̃ bɔ gbɛ̃vãiɔnɛ ń gbɛ̃maaɔ píiɛ, ì lou
ma tàaesaideɔnɛ ń tàaedeɔ píiɛ. 46 Tó gbɛ̃́ pɔ́ yeáziɔ
ɔ̃ á yeńzi, á àie e Lua kĩ́ie? Baa ɔsinaɔ lí kɛ màao lé?
47 Tó á gbɛ̃́ɔ ɔ̃ i fɔkpakpamá ńtɛ̃ɛ, bɔ́ á dɛò dãɔlai?
Baa luayãdɔ̃nsaiɔ lí kɛ màao lé? 48 Ayãmɛto àɔ kú
wásawasa lá á Mae pɔ́ kú musu kú wásawasawa.†

* **5:33** Nao 30.3 † **5:35** Isa 66.1 ‡ **5:35** Soũ 48.3 § **5:38**
Bɔa 21.24 * **5:43** Lev 19.18 † **5:48** Lev 19.2

6

Gbɛ̃́ gbaa pɔ́

1 A laaika á lousisiyã́kɛa gupuauzi. Ásuli kɛ
gbɛ̃nazi̋na wɛ́ yã́io. Tó álɛ kɛ màa, á ài'e á Mae pɔ́ kú
musu kɩ̃́io. 2 Tó ńlɛ taaside gba pɔ́, ńsu ǹ a kpàwakɛ
lán mɔafilideɔwao. Aai̋ kɛ lousisikpɛɔ guu ń gãaɛɔ,
kɛ́ gbɛ̃́ɔ e ń tɔnasi yã́iɛ. Si̋ana málɛ oɛ́, aa ń ài èn we
kɔ̀! 3 Mpi, tó ńlɛ taaside gba pɔ́, ńsu to n ɔzɛɛ dɔ̃ lá
n ɔplaa lɛ́ kɛo. 4 To n gbadaa kɛ asiiyã ũ, n Mae pɔ́
asiiyã dɔ̃ i a fi̋abonɛ.

Wabikɛa
(Luk 11.2-4)

5 Tó álɛ wabikɛ, ásu àɔ dɛ lán mɔafilideɔwao. Aai̋ɔ
ye wabikɛa zɛa lousisikpɛui ń zɛ́kpaaɔ, kɛ́ gbɛ̃́ɔ ń
e yã́iɛ. Si̋ana málɛ oɛ́, aa ń ài èn we kɔ̀! 6 Mpi, tó
ńlɛ wabikɛ, gɛ̃ n kpɛa, ní gbata, ní wabikɛ n Mae pɔ́
kú we asii guuwa,* n Mae pɔ́ asiiyã dɔ̃ i sinnɔ. 7 Tó
álɛ wabikɛ, ásuli yãbɔlɛ dasi lán luayãdɔ̃nsaiɔwao.
Aai̋ɔ e ń yãbɔlɛa dasi mɛ́ a tó ń yã́ ká. 8 Ásu àɔ
dɛńwao, asa á Mae pɔ́ pɔ́ á a ni vi̋ dɔ̃ e àɔ gɛ́ gbɛaiwa.
9 Ali wabikɛ à mɛ:
Wá Mae pɔ́ kú musu,
to wà n tɔ́ kuaadoakɛ dɔ̃,
10 to kpala pɔ́ bɔ̀ n kɩ̃́i bɔ gupuau,
wiɔ n pɔeã kɛ dṹnia guu lá wi̋ kɛ n kɩ̃́iwa.
11 Wá gba ú pɔ́ wá ble gbã.
12 Wá tàaeɔ kɛ̃́wá,
lá wi gbɛ̃́ pɔ́ tàaekɛ̀wɛ̃ɛɔ kɛ̃wa.
13 Ǹsu to wà fu yɔ̃awao,
wá kɛ̃́ vãiwa.

* **6:6** 2Kia 4.33

14 Tó a gbɛ̃́ɔ kɛ̃̀ ń ń tàaeɔ, á Mae pɔ́ kú musu a á kɛ̃́
sɔ̃ɛ. 15 Tó i gbɛ̃́ɔ kɛ̃́ ń ń tàaeɔ sɔ̃o, á Maepi a á kɛ̃́ ń á
tàaeɔo.

Lɛyea

16 Tó á lɛyea sɔ̃, ásuli oosisi lán mɔafilideɔwao.
Aai̋ ń oa fɛ̃́nkpa kɛ́ gbɛ̃́ɔ e dɔ̃ wa lɛyea yã́iɛ. Si̋ana
málɛ oɛ́, aa ń ài èn we kɔ̀! 17 Mpi, tó ń lɛyea, oopi, ní
nísidɔɔ, 18 kɛ́ gbɛ̃́ɔ su dɔ̃ ń lɛyeao, sema n Mae pɔ́ kú
asii guu bàasio. N Mae pɔ́ asiiyã dɔ̃pi i a fi̋aboneɛ.

A̋izɛɛ
(Luk 11.33-36, 12.33-34, 16.13)

19 A̋su àizɛɛ kãaaázi dṹnia guu lao. Laki̋i kɔ̀ɔɔ
ń pɔ́tãnkpakɛao i̋ pɔ́ ɔ̃̀ɔkpau, mɛ́ kpã́iɔ i̋ gufɔ̃ aa
pɔ́ɔ sɛ́lɛ. 20 A̋ á àizɛɛ kãaa luabɛ. Weki̋i kɔ̀ɔɔ ń
pɔ́tãnkpakɛao lí pɔ́ ɔ̃̀ɔkpauo, mɛ́ kpã́iɔ lí gufɔ̃ aa pɔ́ɔ
sɛ̀lɛo. 21 Gu pɔ́ n àizɛɛ kúu, weki̋i ɔ̃ n laai i̋ɔ kuu.

22 Wɛ́ mɛ́ mɛ filia ũ. Tó n wɛ́ kú gudoũ, n mɛ̀ bṹu
aɔ gupua vi̋ɛ. 23 Tó n wɛ́ kú plapla sɔ̃, n mɛ̀ bṹu aɔ
gusia vi̋ɛ. Tó gupua pɔ́ ń kũa dɛ gusia ũ, gusiapi zɔ̃ɔ.
24 Gbɛ̃e lí fɔ̃ zɔblè dii mɛ̀n plaɛo. Aɔ za gbɛ̃dogue, iɔ
ye gbɛ̃dozi. A na gbɛ̃dowa, i saka gbɛ̃dogu. A̋ fɔ̃ àɔ
zɔble Luaɛ n ɔ̃ao sãnuo.

Luanaaikɛa
(Luk 12.22-31)

25 Ayãmɛto málɛ oɛ́, ásuli á wɛ̃ni kȁakɛ pɔblea ge
imia yã́ musuo. A̋suli mɛ kȁakɛ pɔkasaɔ yã́ musuo.
Wɛ̃ni dɛ pɔblealao lé? Mɛ dɛ pɔkasalao lé? 26 A̋ gwa
bãɔwa. Aali pɔ́tɔ̃o, aali pɔkɛkɛo, aali pɔ́ ká dɔ̃ guuo,
kási á Mae pɔ́ kú musu i̋ blɛ kpámáɛ. A̋ dɛ bãɔla

maamaaɛ fá! 27 A̋ guu, á démɛ a fɔ̃ à a wɛ̃ni gbȁa
kɑ̋fĩ, baa gɔɔ do, a yɑ̃kɑ̃akɛa guui?
28 Bɔ́yɑ̃i i pɔkasa yɑ̃kɑ̃akɛi? A̋ lá vudeɔ gwa sɛ̃u, lá
aa dɛ. Aali zȉkɛo, aali bua tɑ̃o, 29 ɑ̃ma málɛ oɛ́, baa
Salomɔɔ ń a ɔdekɛo, i ulada a maa kà ń keewao.†
30 Sɛ̏a lá pɔ́ kú gbɑ̃ mɛ́ a tɛ́kũ ziapi, lá Lua ȉ pɔ́
nai màa, ápiɔ, wa á pɔ́ o lɔe? Luanaaifɛ̃nɛndeɔ!
31 Ayɑ̃mɛto ásuli pɔe kȁakɛ à mɛ, bɔ́ wá blei, ge bɔ́
wá mii, ge bɔ́ wá daio. 32 Luayɑ̃dɔ̃nsaiɔ ɔ̃ pɔ́ beeɔ
píi yɑ̋ ȉ dɔaanɛ́. Lá á Mae pɔ́ kú musu dɔ̃ kɛ́ pɔ́
beeɔ ni kuwá, 33 à to kpala pɔ́ bɔ̀ aà kɑ̋i ń yɑ̋ pɔ́ zɛvȉ
Luapiɛo dɔaaɛ́ gȉa, i pɔ́piɔ kaaɛ́ píi. 34 Ayɑ̃mɛto ásu
zia yɑ̃kɑ̃akɛo, asa zia azȉa yɑ̋ dɔ̃. Gɔɔpii taasi mɔ̀wà.

7

Kɔ̃ tàae'ea
(Luk 6.37-38,41-42)

1 A̋suli kɔ̃ tàae eo, Lua a á tàae e sɔ̃o. 2 Asa lá ni
gbɛ̋ tàae e, màa Lua a n tàae e. Zaa pɔ́ ń yɔ̏u gbɛ̋ɛ
ɔ̃ Lua a yɔ̃unɛ. 3 Bɔ́yɑ̃i ńlɛ sɛ̏kɔna pɔ́ da n gbɛ̋dee
wɛ́u e, mɛ́ ńlɛ lí miɔna pɔ́ da n wɛ́u yɑ̃dao ni? 4 Kɛ́ lí
miɔna da n wɛ́u, kpelewa ńyɔ̃ o n gbɛ̋deeɛ: To mà
sɛ̏kɔna pɔ́ da n wɛ́u bɔnɛi? 5 Mɔafilide, lí miɔna pɔ́
da n wɛ́u bɔ gȉa, ní gu'e wásawasa kɛ́ ǹ e sɛ̏kɔna pɔ́
da n gbɛ̋dee wɛ́u bɔɛ̀.
6 A̋su Lua pɔ́ kpá gbɛ̃ɔwao.
Aa liaaánɔ aa á taitaiɛ.
A̋su á ɔ̀sɔɔ zu sàwakusanaɔnɛo.
Aa táa'o'owàɛ.

† **6:29** 1Kia 10.4-7

Wabikɛa
(Luk 11.9-13)

7 Ȁ wabikɛ, Lua i kpáwá. Ȁ wɛɛlɛ, ȉ e. Ȁ gbalɛ,
Lua i wɛ̃ɛ́. 8 Asa gbɛ̃́ pɔ́ wabikɛ̀, wa kpawàɛ. Gbɛ̃́ pɔ́
wɛ̀ɛlɛ sɔ̃ a eɛ. Wa zɛwɛ̃ gbɛ̃́ pɔ́ gbalɛ̀ɛ. 9 Ȁ guu, démɛ
a gbɛ kpa a nɛ́wa, tó à pɛ̃ɛ wabikɛ̀wài? 10 Ge tó à kpɔ
wabikɛ̀wà, a píligona kpawà yȁ? 11 Baa ń á vãikɛo,
á pɔmaa kpaa á nɛ́ɔwa dɔ̃. Wa á Mae pɔ́ kú musu
pɔmaa kpaa gbɛ̃́ pɔ́ aa wabikɛ̀waɔwa pɔ́ o lɔe?
12 Ȁ kɛ gbɛ̃́ɔnɛ lá á ye aa kɛɛ́wa. Mɔizi ikoyã ń
ãnabiɔ yã́ɔ min we.

Zɛ́lɛ tuuuna
(Luk 13.24)

13 Ȁ zɛ́lɛ tuuuna sɛ́. Zɛ́ pɔ́ a lɛ́ yàasa mɛ́ a dɛ̀ɛpookȉi
vȉ ȉ gɛ́ńnɔ kaalɛ guuɛ. Bee ɔ̃ gbɛ̃́ daside lɛ́ sɛ́. 14 Zɛ́ pɔ́
ȉ gɛ́ńnɔ àizãna guu lɛ́ tuuuũ mɛ́ a naaa, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́
aa è lɛ́ sɛ́ɔ bílao.

Gbɛ̃́ dɔ̃a a yãkɛawa
(Luk 6.43-44, 13.25-27)

15 Ȁ laaika ãnabi ɛgɛnaɔzi. Aaȉ mɔ́ á kȉi sã báa
daa, àwalɛwan nɔandɛnaɔn ń ũ sɔ̃. 16 Á ń dɔ̃ ń
yãkɛawa. Wȉli kukɛ lɛ̀ líwao. Wȉli kpa bo kaaewao.
17 Lí maa ȉ nɛ́ kɛfɛna i, lí vãi ȉ nɛ́ gia i. 18 Lí maa lí fɔ̃
nɛ́ gia ȉo, mɛ́ lí vãi lí fɔ̃ nɛ́ kɛfɛna ȉo. 19 Wȉ lí pɔ́ lí nɛ́
maa io zɔ̃ zu tɛ́uɛ.* 20 Beewa á ń dɔ̃ ń yãkɛawa.
21 I kɛ gbɛ̃́ pɔ́ ȉ omɛɛ Dii, Dii, mɛ́ a gɛ̃ kpala pɔ́ bɔ̀
Lua kȉi guuo, sema gbɛ̃́ pɔ́ ȉ ma Mae pɔ́ kú musu
pɔeã kɛ. 22 Yã́kpalɛkɛgɔɔzȉ gbɛ̃́ dasideɔ omɛɛ: Dii,
Dii, wi Lua yã'onɛ́ ń n tɔ́oo lé? Wi tã́ago ń n tɔ́oo

* **7:19** Mat 3.10

lé? Wi dabudabuɔ kɛ dasi ń n tɔ́oo lé? 23 Má onɛ́
wásawasa: Má á dɔ̃ gueio, à gomala vãikɛnaɔ!†

Kpɛbon gbɛ̃ɔn plaɔ
(Luk 6.47-49)

24 Ayãmɛto gbɛ̃́ pɔ́ ma yã́ɛ beeɔ mà mɛ́ à zĩkɛ̀wà dɛ
lán gbɛ̃́ laaide pɔ́ a kpɛdɔ̀ gbɛwawa. 25 Kɛ́ lou mà, í
dàgua, ĩ́ana kàka sù kpɛ́piwa, ɔ̃ i kwɛo, kɛ́ wa dàalɛ
gbɛwa yã́i. 26 Gbɛ̃́ pɔ́ ma yã́ɛ beeɔ mà mɛ́ i zĩkɛwào
dɛ lán mĩsaide pɔ́ a kpɛdɔ̀ bùsu'ũfãawawaɛ. 27 Kɛ́
lou mà, í dàgua, ĩ́ana kàka sù kpɛ́piwa, ɔ̃ à kwɛ̀ à
lɛ̀lɛ wĩ̀liũ.
28 Kɛ́ Yesu yã́ beeɔ ò a làa, aà yãdaanɛ́ bɔ̀ bíla saɛ,
29 asa i yãdanɛ́ lá Mɔizi ikoyãdanɛdeɔwao, a dànɛ́ ń
ikooɛ.

8

Kusude gbã́gbãa
(Maa 1.40-45, Luk 5.12-16)

1 Kɛ́ Yesu pĩla sĩ̀sĩwa, bíla tɛaàzi. 2 Ɔ kusude mɔ̀
kùlɛ aà aɛ à mɛ̀: Dii, tó n wei, ńyɔ̃ fɔ̃ ǹ gbãbɔmɛɛ.
3 Yesu ɔbɔ̀ nàwà à mɛ̀: Ma wei. Gɔ̃ gbãlɛsai. Wegɔ̃ɔ
gɔ̃ɛpi kusu làa. 4 Ɔ Yesu òɛ̀: Ma. Nsu o gbɛ̃e mao. Gɛ
ǹ nzĩa ɔlɔ sa'onaɛ, ní sa pɔ́ Mɔizi dĩ̀lɛ o n gɔ̃a gbãlɛsai
seela ũ gbɛ̃́ɔnɛ.*

Sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ zĩkɛna gbã́gbãa
(Luk 7.1-10)

5 Kɛ́ Yesu lɛ́ gɛ̃ Kapɛnaũ, ɔ̃ sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ mɔ̀ aà kĩ́i, à
wabikɛ̀wà 6 à mɛ̀: Dii, ma zĩkɛna wúlɛa bɛ, à kàaũ,
àlɛ wãwãkɛ maamaaɛ. 7 Ɔ Yesu òɛ̀: Má gɛ́ mà aà

† **7:23** Soũ 6.9 * **8:4** Lev 14.2-4

gbắgbã. [8] Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi ò̀ɛ̀: Dii, mi ka ǹ gɛ́ ma bɛo. Baa
tó n yã'ò, ma zi̋kɛna a gbắgbã. [9] Mapi, wa iko vi̋aɛ,
mɛ́ má iko vi̋ sosaɔwa. Mi o an gbɛ̃doɛ aà gɛ́ le, ȉ gɛ́.
Mi o a pãleɛ aà mɔ kɛ, ȉ mɔ́. Mi o ma zi̋kɛnaɛ aà kɛ
kɛ́wa, ɔ̃ ȉ kɛ.

[10] Kɛ́ Yesu yắpi mà, à bɔ̀ aà saɛ, ɔ̃ a ò gbɛ̃́ pɔ́ aa
tɛaziɔnɛ: Si̋ana málɛ oɛ́, mi e gbɛ̃e ma náaikɛ̀ kɛ́wa
Isailiɔ guuo. [11] Málɛ oɛ́, gbɛ̃́ɔ bɔ gukpɛ ń bɛ'aɛo
dasidasi aa mɔ blɛblei n Ablahaũo ń Izaakio ń
Yakɔbuo kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋iu. [12] Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ yãa aaɔ
ku kpalapi guuɔ sɔ̃, wa ń zu bàasi gusiauɛ. We aa
ɔ́ɔlɔu aa ɔdi ń musu. [13] Ɔ Yesu ò sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpiɛ: Ta
bɛ. A kɛnɛ lá n ma náaikɛ̀wa. Ɔ aà zi̋kɛnapi gbȁgbã
zi̋beezi̋ gɔ̏ɔ.

Yesu gyãeɔ gbắgbãa dasidasi
(Maa 1.29-34, Luk 4.38-41)

[14] Yesu gɛ̀ Piɛɛ bɛ, ɔ̃ a è aà nada wúlɛa, àlɛ
mɛ̀wãakɛ. [15] Kɛ́ à ɔkȁ aà ɔwa, aà mɛ ni̋ni, ɔ̃ à fɛ̀lɛ
blɛkɛ̀ɛ̀.

[16] Kɛ́ oosi kɛ̀, ɔ̃ wà mɔ̀ Yesuɛ ń tắadeɔ dasidasi, ɔ̃ à
tắapiɔ gònɛ́ n yã'oao, à gyãeɔ gbȁgbã píi. [17] Màa yắ
pɔ́ ãnabi Isaia ò kɛ̀ à mɛ̀:
A wá gbãasaikɛ sɛ̀,
à wá gyãɔ gòwá.†

Gbɛ̃́ pɔ́ aa ye tɛ Yesuziɔ
(Luk 9.57-62)

[18] Kɛ́ Yesu è bíla kȁaaazi, ɔ̃ a ò a ȉwaɔnɛ: Wà bua
ísida baale. [19] Ɔ Mɔizi ikoyãdanɛdee mɔ ò Yesuɛ:
Mɛtulu, gu pɔ́ ńlɛ gɛ́u píi máɔ tɛnziɛ. [20] Ɔ Yesu ò̀ɛ̀:

† **8:17** Isa 53.4

Gbɛ̃gbonaɔ ń tòo vǐ, bãɔ ń sakpɛ vǐ, Gbɛ̃nazǐn Nɛ́ sɔ̃
a ǐ́ampakǐi vǐo.
21 Ɔ ǐwa pãle ɓɛ̀: Dii, to e ma de'ia kpagui gǐa. 22 Ɔ
Yesu ɓɛ̀: Tɛmazi. To gɛɔ ń gɛɔ vǐ.

Yesu zàa'ǐana zɛa
(Maa 4.35-41, Luk 8.22-25)

23 Yesu gɛ̃̀ gó'ilɛna guu, ɔ̃ aà ǐwaɔ dàzɛuaànɔ.
24 Kɑ̃́ndo zàa'ǐan gbãa kàka ísidaa, í vǐ̀vǐ lɛ́ pɛ́lɛpɛlɛ
ń góu. Yesu lɛ́ i'o, 25 ɔ̃ aà ǐwaɔ sɔ̃̀aàzi, aa aà vù
aa mɛ̀: Dii, wá suaba, wálɛ kaalɛɛ. 26 Ɔ Yesu ònɛ́:
Luanaaifɛ̃nɛndeɔ! Ɑ̃kɛa á sea vǐ màai? Ɔ à fɛ̀lɛ gǐ
ǐ́anaɛ ń ío, ɔ̃ gu nǐni kílikili.‡ 27 Yɑ̃́pi bɔ̀ gbɛ̃́piɔ saɛ
aa mɛ̀: Gbɛ̃́ kpeletaan wei? Baa ǐ́ana ń ío aaǐ aà
yãmaɛ.

Tɑ̃́aɔ dia sàwaɔnɛ
(Maa 5.1-20, Luk 8.26-39)

28 Kɛ́ Yesu bùa baale Gadala bùsuu, tɑ̃́ade gbɛ̃ɔn
plaeɔ bɔ̀ gbɛ̀'ɛ pɔ́ dɛ mia ũɔ guu, aa mɔ̀ dàaàlɛ. Aa
pãsǐ maamaaɛ, gbɛ̃e lí fɔ̃ zɛ́pi sèo. 29 Aa wiilɛ̀ aa mɛ̀:
Bɔ́mɛ wá daai, Lua Nɛ́? N mɔ ǐadaiwála e a gɔɔ àɔ ka
yɑ̀? 30 Sàwakusan waiɔ kúńnɔ kãaa, aalɛ pɔble. 31 Ɔ
tɑ̃́apiɔ awakpà Yesuɛ aa mɛ̀: Tó n wá yá, wá gbaɛ
sàwa wai keeɔ guu. 32 Ɔ Yesu ònɛ́: A gɛ́. Ɔ aa gò
gbɛ̃́piɔwa, aa dǐ sàwaɔnɛ. Ɔ sàwa waipiɔ wǐ ń bao
píi, aa pǐla sòonawa aa sǐ ísidau, ɔ̃ aa gàga í guu we.
33 Ɔ sàwadɑ̃naɔ bàalɛ̀ tà wɛ̃́lɛ guu, aa yɑ̃́piɔ dàu aa
sǐuńɛ́ ń yɑ̃́ pɔ tɑ̃́adeɔ lèo píi. 34 Ɔ wɛ̃́lɛdeɔ bɔ̀lɛ gɛ̀ dai
Yesulɛ ḿpii. Kɛ́ aa aà è, aa awakpàɛ̀ aa mɛ̀ aà bɔnɛ́
ń bùsuu.

‡ **8:26** Soũ 107.28-29

9

Gbɛ̃kaaũa gbɑ̃́gbɑ̃a (Maa 2.1-12, Luk 5.17-26)

1 Yesu gɛ̃̀ gó guu, à ɛ̀a bùa ísidawa, à kà a bɛ
wɛ̃́lɛu.* 2 Ɔ wà mɔ̀ɛ̀ ń gbɛ̃kaaũao wúlɛa mákɛlɛu. Kɛ́
Yesu è gbɛ̃́piɔ a náai vĩ̀, ɔ̃ a ò gbɛ̃kaaũapiɛ: Ma gbɛ̃́,
sɔ̃dilɛ! N duuna kɛ̃̀ma. 3 Mɔizi ikoyɑ̃danɛdeeɔ ku
we, ɔ̃ aa ò ń sɔ̃ guu: Gbɛ̃́ bee lɛ́ dɔ́ɛ ń Luaoɛ. 4 Yesu
ń làasoo dɔ̃, ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Bɔ́yɑ̃i a làasoo vɑ̃i dà
á sɔ̃ guui? 5 Tó má ò aà duuna kɛ̃̀wà, ge tó má ò
aà fɛlɛ táa'o, a kpele mɛ́ àai? 6 Má ò màa kɛ́ àɔ dɔ̃
Gbɛ̃nazĩ̀n Nɛ́ duunakɛ̃ama iko vĩ̀ dṹniauɛ. Ɔ a ò
gbɛ̃kaaũapiɛ: Fɛlɛ ǹ n mákɛlɛ sɛ ta bɛ. 7 Ɔ à fɛ̀lɛ tà
a bɛ. 8 Kɛ́ bíla è màa, vĩ̀a ń kṹ, aa Lua pɔ́ iko bee taa
kpà gbɛ̃nazĩ̀naɔwa sáaukpà.

Matiee sĩ̀sia (Maa 2.13-17, Luk 5.27-32)

9 Yesu bɔ̀ we àlɛ gɛ̃, ɔ̃ à gbɛ̃́ pɔ́ wĩ̀ mɛ Matiee è zɔ̃lɛa
a ɔsikpɛu. Yesu òɛ̀: Mɔ tɛmazi. Ɔ à bɔ̀ tɛaàzi. 10 Kɛ́
Yesu lɛ́ pɔble aà bɛ, ɔsinaɔ ń luayɑ̃dansaiɔ ku we
dasi, aalɛ pɔbleaànɔ ń aà ĩ̀waɔ sɑ̃nu. 11 Kɛ́ Falisiɔ
è màa, ɔ̃ aa aà ĩ̀waɔ là aa mɛ̀: Bɔ́yɑ̃i á dii lɛ́ pɔble n
ɔsinaɔ ń luayɑ̃dansaiɔi? 12 Kɛ́ Yesu yɑ̃́pi mà, à mɛ̀:
Gbɛ̃́ gbɑ̃a baa kú ń lòotoooo, sema gyɑ̃e. 13 A gɛ
làasookɛ yɑ̃́ pɔ́ kɛ̃a láuɛ bee miwa wà mɛ̀:

Gbɛ̃kɛkɛakɔ̃ɛ ɔ̃ má yei,
i kɛ sa'oa no.†
Mi mɔ gbɛ̃maaɔ sísiio, sema duunkɛnaɔ.

---

* **9:1** Mat 4.13 † **9:13** Oze 6.6

Lɛyea
(Maa 2.18-22, Luk 5.33-39)

14 Ɔ Zãa Da'ilɛna ȉwaɔ mɔ̀ Yesu là aa mɛ̀: Ȃkɛa
wápiɔ ń Falisiɔ, wiɔ lɛye mɔ̀ɔmɔɔ, mɛ́ n ȉwaɔ lí ye
sɔ̃o? 15 Ɔ Yesu yãlɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: Nɔsɛna gbɛ̃́ɔ pɔsia kɛ
gɔɔ pɔ́ a kúńnɔ nɔsɛ guue? Aawo, ãma a gɔɔ lɛ́ mɔ́ kɛ́
wa nɔsɛnapi bɔ ń guu, gɔɔ bee ɔ̃ aa lɛye sa. 16 Gbɛ̃e
lí pɔ́lɛ dafu di pɔkasa ziuo, asa a dafu a sɔ̃ɔuɛ, aai
kɔ̃ gá, ula zi fɔ̃a i kã́fĩ. 17 Wȉli vɛ̃ɛ dafu ká báa tùu zi
guuo. Tó wa kɛ̀ mȁa, tùupi a pũnaɛ, vɛ̃ɛ i kɔ́lɛ, tùu
i ɔ̃̏ɔkpa. Aawo, wȉ vɛ̃ɛ dafu ká báa tùu dafu guuɛ,
aaiɔ maa píi.

Nɛnɔɛna vua ń nɔɛ pɔ́ ɔkȁ̃ Yesu ulawao
(Maa 5.21-43, Luk 8.40-56)

18 Gɔɔ pɔ́ Yesu lɛ́ yã́ beeɔ onɛ́, gbãadee mɔ̀ kȕlɛɛ̀ à
mɛ̀: Ma nɛnɔɛna kɛ̀sai tia. Mɔ ǹ ɔnawȁ, i vu. 19 Ɔ
Yesu fɛ̀lɛ tɛ̀aȁzi ń a ȉwaɔ.
20 Nɔɛe ku we, au lɛ́ bɔlɛwȁ à kà wɛ̃̏ kuɛpla. Ȃ mɔ̀
ɔkȁ̃ Yesu ula lɛ́wa aȁ kpɛ. 21 Asa nɔɛpi lɛ́ mɛ: Baa tó
ma ɔkȁ̃ aȁ ulawa lé, má gbã́gbãɛ. 22 Yesu lȉli à aȁ è,
ɔ̃ à mɛ̀: Sɔ̃dilɛ, nɔɛ! Ma náai pɔ́ ń kɛ̀ mɛ́ n gbãgbã.
Wegɔ̃ɔ nɔɛpi gbȁ̃gbã.
23 Kɛ́ Yesu kà gbãadepi bɛ, a è wȁlɛ kulɛpɛ, bíla
kɔ̃fȉ dɔ. 24 Ɔ Yesu mɛ̀: Ȃ ázȉa gá. Nɛnɔɛnapi i gao, ȁlɛ
i'oɛ. Ɔ aalɛ Yesu kɛ pɔ́ɔpɔɔ. 25 Kɛ́ wȁ bíla gbȁɛ, ɔ̃ Yesu
gɛ̃̏ kpɛ́u à nɛ́pi ɔ kȕ̃, ɔ̃ à fɛ̀lɛ. 26 Ɔ yã́pi bao lȉ bȕsupia
píi.

Vȉaɔ gbã́gbãa

27 Kɛ́ Yesu bɔ̀ we, vȉa gbɛ̃ɔn plaɔ tɛaȁzi ń wiio aa
mɛ̀: Wá wɛ̃nagwa, Davidi Bui! 28 Kɛ́ Yesu kȁ bɛ,

vɨ̀apiɔ sɔ̃̀aàzi, ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Ʌ́ ma náai vɨ́ kɛ́ má fɔ̃
yɑ̃́pi kɛɛ́a? Aa wèwà aa mɛ̀: Ao, Dii. 29 Ɔ à ɔkɑ̃̀ ń
wɛ́wa à mɛ̀: A kɛɛ́ lá álɛ ma náaikɛwa. 30 Ɔ an wɛ́
wɛ̃̀. Yesu lɛ́ lɛ̀nɛ́ à mɛ̀: Ʌ́su o gbɛ̃e mao. 31 Ŋ beeo aa
gɛ̀ aà bao fɑ̃̀a bùsupiu píi.

Yesu wɛ̃nadɔ̃a gbɛ̃́ɔnɛ

32 Gɔɔ pɔ́ vɨ̀aɔ lɛ́ bɔlɛ, wà mɔ̀ Yesuɛ ń tɑ̃́ade lɛ́na
naalɛao. 33 Kɛ́ Yesu tɑ̃́api gɔ̀ɛ̀, ɔ̃ à yɑ̃'ɔ̀. Yɑ̃́pi bɔ̀ bíla
saɛ aa mɛ̀: Wi yɑ̃́ bee taa e Isaili bùsuu yɑ̃ao. 34 Ɔ
Falisiɔ mɛ̀: I tɑ̃́a go ń tɑ̃́aɔ kía gbɑ̃aoɛ.
35 Yesu mɛɛwiaɔ ń zɔ̃ɛwiaɔ kɛ̀ɛlɛ píi, à yɑ̃dànɛ́ ń
lousisikpɛɔ guu, à kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɨ̃́i baokpànɛ́, à
gyɑ̃eɔ gbɑ̃̀gbɑ̃ píi ń kɔ̃̀ɔɔ píi.‡ 36 Kɛ́ à bíla è, ɔ̃ à kɛ̀ɛ̀
wɛ̃naɑ̃, asa aa kpasaa mɛ́ aa liaaa lán pɔ́ pɔ́ dɑ̃na
vɨ́oɔwaɛ.§ 37 Ɔ Yesu ò a ɨ̀waɔnɛ: Pɔkɛkɛa zɔ̃ɔ mɛ́
zɨ̀kɛnaɔ dasio. 38 Ʌ́ wabikɛ Budewa aà zɨ̀kɛnaɔ gbaɛ
a pɔ́ kɛkɛi.

10

Yesu ɨ̀waɔ
(Maa 3.13-19, Luk 6.12-16)

1 Yesu a ɨ̀wa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ sɨ̀si, ɔ̃ à ń gbá iko
aa tɑ̃́ago gbɛ̃́ɔwa, aa gyɑ̃eɔ gbɑ̃́gbɑ̃ píi ń kɔ̃̀ɔɔ píi.
2 Zɨ̀na gbɛ̃ɔn kuɛplapiɔ tɔ́n kɛ: Gbɛ̃́ sɛ́ia Simɔɔ pɔ́
wɨ̀ mɛ Piɛɛ, aà dɑ̃una Ʌndelee, Zebedee nɛ́ Zaaki,
aà dɑ̃una Zɑ̃a, 3 Filipi, Batelemii, Tomaa, ɔsina
Matiee, Alafe nɛ́ Zaaki, Tade, 4 Simɔɔ Gínzɨ̀ao ń
Yudasi Isaliɔti pɔ́ bɔ̀ Yesu kpɛo.

‡ **9:35** Mat 4.23 § **9:36** Nao 27.17, 1Kia 22.17

Yesu a ìwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ zìa
(Maa 6.7-13, Luk 9.1-6)

5 Kɛ́ Yesu lɛ́ gbɛ̃ɔn kuɛplapiɔ zì, a ònɛ́: Ásu gɛ́
buipãleɔ kíi oio. Ásu gɛ̃ Samali wɛ̃́lɛɔ guuo. 6 Â gɛ́
Isaili pɔ́ aa sã́sãa lán sãɔwaɔ kíi. 7 Â gɛ́ íɔ waasokɛ
àɔ gɛò à mɛ: Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kíi kà kãi! 8 Â gyãeɔ
gbã́gbã, à gɛɔ vu, à gbãbɔ kusudeɔnɛ, à tã́agonɛ́. Lá
á è pɔ́kpasai, à kɛnɛ́ pɔ́sisai. 9 Ásu àɔ ɔ̃a kũao, baa
ɔsɔ̃gbɛna. 10 Ásu babalabɔɔ sɛo ge ula plaade ge
kyale ge gopana, asa zìkɛna kà à a blɛ e. 11 Wɛ̃́lɛ pɔ́
ásu kau píi, mɛɛwia ge zɔ̃ɛwia, à gbɛ̃maa kpákpa à
pilawà, íɔ ku we e à gɛ gɛ̃ò zɛ́a. 12 Tó a gɛ̃ ua, í fɔ̀ na
kpámá. 13 Tó uadeɔ kà, á fɔ̀ na a gɔ̃nɛ́. Tó aai kao sɔ̃,
á fɔ̀ na a ɛa suwáɛ. 14 Gu pɔ́ wi gbãakpauázio ge wi
swã́sɛ á yã́io, à bɔ ua bee ge wɛ̃́lɛ bee guu, í kɔɔlɛmá.
15 Sìana málɛ oɛ́, yã́kpalɛkɛgɔɔzì wɛ̃́lɛpideɔ ìadama
e dɛ Sɔdɔũ ń Gɔmɔɔo bùsudeɔla.*

Yesu yã́ pɔ́ a a ìwaɔ le oanɛ́
(Maa 13.9-13, Luk 12.2-9, 21.12-17)

16 Málɛ á zì sãɔ ũ àwalɛwanaɔ guuɛ. Aɔ laai vì
lán mlɛ̃ɔwa, íɔ dɛ yãesaideɔ ũ lán felenaɔwa. 17 Â
laaika gbɛ̃nazìnaɔzi, asa aa á kṹ aa yã́kpalɛkɛánɔ,
aai á gbɛ̃ ń flàalao ń lousisikpɛɔ guu. 18 Wa gɛ́ánɔ
bùsu gbãadeɔ ń kíaɔ kíi ma yã́i. Bee a á gba zɛ́ àɔ
dɛnɛ́ ma seeladeɔ ũ ń buipãleɔ. 19 Tó wà á kpámá,
ásu bílikɛ yã́ pɔ́ á o ge yã́ pɔ́ á líwào. Zìbeezì Lua mɛ́
a yã́ pɔ́ á o sóso káɛ́ á lɛ́u. 20 I kɛ ámɛ á yã'oo, á Mae
Nisìna mɛ́ a sóso káɛ́ á lɛ́u.

---
* **10:15** Daa 19.24-28

21 Vȉi ń dãunaɔ kɔ̃ kpámá dɛa yấi. Màa maeɔ ń nɛ́ɔ
kpámá. Nɛ́ɔ bɔ ń de ń ń daɔ kpɛ wà ń dɛ. 22 Gbɛ̃́pii a
zaágu ma yấi, ãma gbɛ̃́ pɔ́ zɛa gbãa e a gɔɔ lɛ́wa a bɔ.
23 Tó wàlɛ ȉadawá wɛ̃́lɛeu, à bàalɛ ta a pãleu. Sȉana
málɛ oɛ́, á e Isaili bùsu wɛ̃́lɛɔ kɛɛlɛ píio, ɔ̃ Gbɛ̃nazȉn
Nɛ́ a mɔ́. 24 Iwae líɔ dɛ a yãdanɛdelao. Zɔ̀blenae
líɔ dɛ a diilao. 25 Tó ȉwa a yãdanɛde lea lè, ge tó
zɔ̀blena a dii lea lè, bee mɔ̀wà. Tó wà tɔkpà uabeleɛ
Beezebu, tɔ́ pɔ́ a vãi dɛ beea ɔ̃ wa kpa aà uadeɔnɛ.

26 Ȁsu vȉakɛnɛ́o. Yấ pɔ́ ulɛa píi a bɔ gupuau, mɛ́
asiiyãe ku kɛ́ wa gí dɔ̃io. 27 Ȁ yấ pɔ́ málɛ oɛ́ gusiau o
gupuau. Ȁ yấ pɔ́ álɛ ma bũnu guu kpàwakɛ gãaɛ.
28 Ȁsuli vȉakɛ gbɛ̃́ pɔ́ aaȉ gbɛ̃dɛ, aali fɔ̃ aà nisȉna
dɛ̀oɔnɛo. Ȁli vȉakɛ Luaɛ, asa a fɔ̃ gbɛ̃́ ń a nisȉnao
kaalɛ tɛ́ guu píi. 29 Wȉli gòlegolen mɛ̀n pla yía dalao
lé? Kási an kee wá lí su tɔɔlɛ á Mae lɛ́ saio. 30 Ȁpiɔ
sɔ̃, baa á mikã, a a lɛ́ dɔ̃. 31 Ayãmɛto ásu vȉakɛo. Ȁ
bɛɛɛ dɛ gòlegolen dasiɔla.

32 Gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀manɔ gbɛ̃́ɔ aɛ, má zɛaànɔ ma Mae pɔ́
kú musu aɛ. 33 Gbɛ̃́ pɔ́ lelekpàmazi gbɛ̃́ɔ aɛ, má
lelekpaaàzi ma Mae pɔ́ kú musu aɛ.

34 Ȁsu àɔ e ma mɔ kɛ́ gbɛ̃́ɔ aaɔ na ń kɔ̃o dṹniau no.
Mi mɔ kɛ́ gbɛ̃́ɔ aaɔ na ń kɔ̃o yấi no, sema fɛlɛa ń kɔ̃o.
35 Ma mɔɛ, kɛ́ gɔ̃ɛ bɔ a de kpɛ, nɔɛ bɔ a da kpɛ, nɔzãe
bɔ a zãda kpɛ. 36 Gbɛ̃́ bɛdeɔ gɔ̃ aà ibɛɛɔ ũ.† 37 Gbɛ̃́ pɔ́
ye a de ge a dazi dɛmala i ka àɔ dɛ ma ȉwa ũo. Gbɛ̃́
pɔ́ ye a nɛgɔ̃ɛ ge a nɔɛzi dɛmala i ka àɔ dɛ ma ȉwa
ũo. 38 Gbɛ̃́ pɔ́ i a lipãakɔ̃a sɛ àɔ tɛomazio i ka àɔ dɛ

† **10:36** Mis 7.6

ma ȉwa ũo. 39 Gbɛ̃́ pɔ́ a wɛ̃ni kũa, wɛ̃nipi a vũaawà.
Gbɛ̃́ pɔ́ gȉ a wɛ̃nii ma yấi sɔ̃, ade mɛ́ aɔ wɛ̃ni vȉ.
40 Gbɛ̃́ pɔ́ á dílɛ, ade ma dilɛɛ, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ma dilɛ
gbɛ̃́ pɔ́ ma zȉ dȉlɛɛ. 41 Gbɛ̃́ pɔ́ ãnabi dȉlɛ aà ãnabikɛ
yấi a ãnabi asea e. Gbɛ̃́ pɔ́ gbɛ̃maa dȉlɛ aà maakɛ
yấi a gbɛ̃maa asea e. 42 Baa í niɛ, gbɛ̃́ pɔ́ dầ nɛ́ɛ beeɔ
doɛ ma ȉwakɛ yấi, sȉana málɛ oɛ́, a kua a aseawao.

11

Zãa Da'ilɛna zȉnaɔ
(Luk 7.18-35)

1 Kɛ́ Yesu yấ beeɔ dà a ȉwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔnɛ a làa,
à bɔ̀ we à gɛ̀ waasokɛi ń wɛ̃́lɛɔ guu, àlɛ yãdanɛ́.
2 Zãa kua kpɛ́u à Kilisi yãkɛaɔ mà, ɔ̃ à a ȉwaeɔ
zȉ 3 aa aà laɛ, ɔ̃mɛ gbɛ̃́ pɔ́ a mɔ ũa, ge wàɔ wɛdɔ
gbɛ̃pãlezıɛ? 4 Ɔ Yesu wèmá à mɛ̀: A gɛ yấ pɔ́ álɛ ma
mɛ́ álɛ e o Zãaɛ à mɛ,
5 vȉaɔ lɛ́ gu'e, ɛɛɔ lɛ́ táa'o,
wàlɛ gbãbɔ kusudeɔnɛ,
swãdoɔ lɛ́ yãma, gɛɔ lɛ́ vu,
mɛ́ taasideɔ lɛ́ baona waaso ma.*
6 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ lí fu ma yấwao ũ.
7 Kɛ́ gbɛ̃́piɔ tà, Yesu nà Zãa yã'oa bílaɛwa à mɛ̀:
Bɔ́ a gɛ gwai gbáaui? Fee pɔ́ ȉana lɛ́ deedee yầ?
8 Bɔ́ a gɛ gwai sai? Gbɛ̃́ pɔ́ pɔkasa zãɛ naaazi yầ?
Pɔkasamaadanaɔ ȉɔ ku kibɛɛ. 9 Bɔ́ a gɛ gwai wei?
Ãnabi yầ? Ao! Málɛ oɛ́, a dɛ se ãnabia. 10 Asa Zãa
yấ wa ò taalau wà mɛ̀:
Má a zȉna gbaɛ aà dɔaa zɛkɛkɛnɛ.†

---

* **11:5** Isa 35.5-6, 61.1 † **11:10** Mal 3.1

11 Sĩana málɛ oɛ́, nɔɛ nɛ'ia guu ãnabie i bɔ à kà Zãa
Da'ilɛnawao. N̄ beeo gbɛ̃́ pɔ́ dɛ gbɛ̃́ kpɛɛ ũ kpala pɔ́
bɔ̀ Lua kĩ́i gbɛ̃́ɔ guu dɛaàla. 12 Za gɔɔ pɔ́ Zãa Da'ilɛna
waaso dàalɛ e gbã, wàlɛ kɔ̃dɛ wà e gɛ̃ kpalapiu, ɔ̃
wàlɛ siu ń gbãao. 13 Mɔizi ń ãnabiɔ píi dɔ̀aa aa a
yã'ò e à gɛ̀ pɛ̀ Zãawa. 14 Tó á fɔ̃̀ à sí, Zãapi mɛ́ Ɛlia pɔ́
wà mɛ̀ a mɔ ũ.‡ 15 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vĩ aà yã́pi ma.
16 Bɔ́ má gbãgbɛ̃ɔ lɛɛũòi? Aa dɛ lán nɛ́ pɔ́ aa ku
gãaɛ aalɛ lɛzukɔ̃iɔwaɛ 17 aalɛ mɛ:
Wa kulɛ pɛ̀ɛ́, i ɔ̃wão.
Wa wɛ̃nalɛ sĩɛ́, i ázĩa gbɛ̃gbɛ̃o.
18 Kɛ́ Zãa mɔ̀, ĩli pɛ̃ɛ soo, ĩli vɛ̃ɛmio, ɔ̃ wà mɛ̀ tã́adeɛ.
19 Kɛ́ Gbɛ̃nazĩn Nɛ́ mɔ̀, ĩ pɔble, ĩ imi, ɔ̃ wà mɛ̀: Asiade
wɛ̃minaɛ, ɔsinaɔ ń luayãdansaiɔ gbɛ̃naɛ! Ã́ma wĩ
Lua ɔ̃nɔ dɔ̃ a yãkɛa gbɛwaɛ.

Yesu zɔadɔa wɛ̃́lɛeɔ deɔwa (Luk 10.13-15)

20 Ɔ Yesu fɛ̀lɛ zɔadɔ̀ wɛ̃́lɛ pɔ́ à a dabudabu daside
kɛ̀uɔ gbɛ̃́ɔwa, kɛ́ aai nɔ̀sɛlilɛo yã́i. 21 A mɛ̀: Waiyoo
Kɔlazɛnideɔ! Waiyoo Bɛsaidadeɔ! Tó wà dabud-
abu pɔ́ má kɛ̀ɛ́ kɛ̀ Tii ń Sidɔ̃o yãa,§ dɔ̃ wɛ̃́lɛpideɔ
zwã̀nkasa kàkańla, aa bùsukà ń miu nɔ̀sɛlilɛa
seela ũ. 22 Málɛ oɛ́, yã́kpalɛkɛgɔɔzĩ á ĩadama a dɛ
Tiideɔ ń Sidɔ̃deɔ pɔ́a. 23 Ã́ Kapɛnaũdeɔ sɔ̃ á fɔ̃ gbã
zɔ̃ Luawa yã̀? Wa ɔzɔ̃ázie e bɛdau.* Asa tó wà
dabudabu pɔ́ má kɛ̀ɛ́ɔ kɛ̀ Sɔdɔũ yãa, dɔ̃ a ku e ń a
gbão.† 24 Málɛ oɛ́, yã́kpalɛkɛgɔɔzĩ á ĩadama a dɛ
Sɔdɔũ pɔ́a.

‡ **11:14** Mal 3.23 § **11:21** Isa 23.1-18 * **11:23** Isa 14.13-15
† **11:23** Daa 19.24-28

Ka̋maboa Yesu kȉi
(Luk 10.21-22)

25 Zȉbeezȉ Yesu mɛ̀: Baa, musu ń zȉleo Dii, ma n
sáaukɛ̀, kɛ́ n ya̋ɛ beeɔ ùlɛ yãdɔ̃naɔnɛ ń ɔ̃nɔdeɔ, mɛ́ ń
ɔ̀lɔ ladɔ̃nsaiɔnɛ. 26 Ao, Baa, bee kàngu màa. 27 Ma
Mae pɔ́pii nàmɛɛ ma ɔzȉ. Gbɛ̃e Lua Nɛ́ dɔ̃o, mɛ́ i kɛ
Mae Lua bàasio, mɛ́ gbɛ̃e Mae Lua dɔ̃o, mɛ́ i kɛ aà
Nɛ́ ń gbɛ̋ pɔ́ Nɛ́pi yei à aà ɔlɔnɛ́ɔ bàasio.

28 A mɔ ma kȉi á gbɛ̋ pɔ́ á asosɛa a kpasaɔ píi, mí
á gba zɛ́ à ka̋mabo. 29 A ma zuu sɛ́, í yãdada ma kȉi,
á sɔ̃ i níni, asa má busɛ mɛ́ ma nɔ̀sɛ niɛ. 30 Asa bɛa ń
ma zuuo zȉ'ũo, mɛ́ ma aso gbiao.

12

Ka̋mabogɔɔzȉ
(Maa 2.23-3.6, Luk 6.1-11)

1 Bee gbɛa Yesu lɛ́ pã blɛwɛmbua ka̋mabogɔɔzȉ.
Nɔana lɛ́ aà ȉwaɔ dɛ, ɔ̃ aa pɔ́wɛna wòlo, aalɛ só.* 2 Kɛ́
Falisiɔ è, ɔ̃ aa ò Yesuɛ: N ȉwaɔ gwa, aalɛ ya̋ pɔ́ wȉli
kɛ ka̋mabogɔɔzȉo kɛ.† 3 Ɔ Yesu ònɛ́: I kyokɛ á è lá
Davidi kɛ̀ ń a gbɛ̋ɔ gɔɔ pɔ́ nɔana lɛ́ ń dɛo lé? 4 A gɛ̏ Lua
ua, à pɛ̃ɛ pɔ́ wa kàlɛ Luaɛ sò, pɛ̃ɛ pɔ́ aàpi ń a gbɛ̋ɔ aa
a soa zɛ́ vȉo, sema sa'onaɔ bàasio.‡ 5 Kɛ́ sa'ona pɔ́
aa ku Lua ua ka̋mabogɔɔzȉɔ lɛ́ bɔ gɔɔpi ya̋ kpɛ mɛ́
aa tàae vȉ sɔ̃o, i a kyokɛ á è Mɔizi ikoyã guuo lé?§
6 Málɛ oɛ́: Pɔ́ pɔ́ a zɔ̃ɔ dɛ Lua uaa ku la. 7 Tó á ya̋ɛ
bee midɔ̃ɛ, gbɛ̃kɛkɛakɔ̃ɛ ɔ̃ má yei, i kɛ sa'oa no,* dɔ̃

* **12:1** Iko 23.25 † **12:2** Bɔa 34.21 ‡ **12:4** 1Sam 21.1-6, Lev
24.9 § **12:5** Nao 28.9-10 * **12:7** Oze 6.6

yɑ̃a i yɑ̃esaideɔ tàae eo. 8 Asa Gbɛ̃nazı̃n Nɛ́ iko vı̃
kɑ̃́mabogɔɔwaɛ.
9 Kɛ́ Yesu bɔ̀ we, ɔ̃ à gɛ̃̀ ń lousisikpɛu. 10 Gɔ̃ɛ pɔ́
a ɔ imia ku we. Kɛ́ gbɛ̃eɔ ye yɑ̃da Yesula yɑ̃́i, ɔ̃
aa aà là aa mɛ̀: Gbɛ̃́gbɑ̃gbɑ̃a zɛvı̃ kɑ̃́mabogɔɔzı̃a?
11 Ɔ Yesu wèmá à mɛ̀: A déme aɔ sɑ̃ vı̃, a zuwà ɛu
kɑ̃́mabogɔɔzı̃, a gɛ̃ bɔio ni? 12 Gbɛ̃nazı̃na dɛ sɑ̃a
zɔ̃ɔ. Ayɑ̃mɛto maakɛa kɑ̃́mabogɔɔzı̃ zɛvı̃. 13 Ɔ Yesu ò
gɔ̃ɛpiɛ: N n ɔpi poo. A pòo, ɔ̃ à sù a gbɛu wásawasa
lá adowa. 14 Ɔ Falisiɔ bɔ̀lɛ gɛ̀ lɛkpaɑ̃i Yesuzi, lá aa
kɛ wà aà dɛ.

Zı̃kɛna pɔ́ Lua sɛ̀

15 Yesu dɔ̃̀, ɔ̃ à gò we. Bíla bɔ̀ tɛaàzi, ɔ̃ à ń gyɑ̃eɔ
gbɑ̃̀gbɑ̃ píi, 16 à gı̃né aa a tɔ́ fɑ̃aa. 17 Beewa Lua yɑ̃́
pɔ́ ɑ̃nabi Isaia òɛ bee kɛ̀, à mɛ̀:
18 Ma zı̃kɛna pɔ́ má sɛ̀n kɛ,
ma yenzide pɔ́ aà yɑ̃́ ì kamagu.
Má a Nisı̃na pisiwà,
i yɑ̃́zɛde da buiɔnɛ.
19 A lɛkpaakɛo, a palamáo,
gbɛ̃e a aà zɔa ma dɔ gɑ̃aɛo.
20 A fee ɛkpaazɛua ɛ́o,
a filia yɛ̃ɛɛna dɛo,
ɔ̃ a to yɑ̃́zɛde mɔ ɔda zɑ̃a.
21 Bui píi wɛ́ aɔ dɔaàzi.†

Tɑ̃́agoa
(Maa 3.20-30, Luk 11.14-23)

22 Ɔ wà mɔ̀ Yesuɛ ń tɑ̃́ade vı̃a pɔ́ a lɛ́na naalɛao.
Yesu aà gbɑ̃̀gbɑ̃, àlɛ yɑ̃'o sa, àlɛ gu'e. 23 Ɔ yɑ̃́pi dı̃

† **12:21** Isa 42.1-4

bílawa píi aa mɛ̀: Davidi Buipi yȁ mɔɔɔ? 24 Kɛ́
Falisiɔ mà, ɔ̃ aa mɛ̀: Gbɛ̋ɛ bee a fɔ̃ tā̋a gonɛ́o, mɛ́
i kɛ ń tā̋aɔ kía Beezebu gbãao bàasio.‡ 25 Yesu ń
làasoo dɔ̃, ɔ̃ à mɛ̀: Kpala pɔ́ a gbɛ̋ɔ íbɛlɛsɛ̀ ń kɔ̃o a
midɛ. Wɛ̋lɛ ge ua pɔ́ a gbɛ̋ɔ íbɛlɛsɛ̀ ń kɔ̃o a gɔ̃ bɛzȉ ũɛ.
26 Tó Setãu lɛ́ a gbɛ̋ɔ gonɛ́, à íbɛlɛsɛ̀ ń azȉaon we. Aà
kpala aɔ zɛa kpelewa ni? 27 Tó Beezebu gbãa miɔ
tā̋agoomá bɛ, á gbɛ̋ɔ ȉ go ń dé gbãao sɔ̃ ni? Beewa
ázȉa gbɛ̋ɔ yā̋ȉikpàwá. 28 Lá Lua Nisȉna gbãa ɔ̃ málɛ
tā̋agoomá, àɔ dɔ̃ kɛ́ kía pɔ́ Lua kpà mɔ̀ á guun we.

29 Kpelewa gbɛ̃́ a gɛ̃ gɔ̃sa gbãa kpɛ́u à aà pɔ́ɔ sɛ́lɛ,
mɛ́ i kɛ à aà yè gȉa bàasio ni? Aà yea gbɛa ɔ̃ a aà
kpɛ́ yɔɛ sa. 30 Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ ma gbɛ̃́ ũo á ma ibɛɛɛ, mɛ́
gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ pɔ́ kãaamanɔo, àlɛ fãaaɛ. 31 Ayãmɛto málɛ
oɛ́, Lua a gbɛ̋ɔ kɛ̃́ ń ń duunao ń a tɔ́ bɛ̏ɛ pɔ́ aa sȉɔ píi,
ãma a gbɛ̃́ pɔ́ à a Nisȉna tɔbɛ̃ɛsȉ kɛ̃o. 32 Tó gbɛ̃́ yãdɔ̀
Gbɛ̃nazȉn Nɛ́wa, Lua a aà kɛ̃́, ãma tó gbɛ̃́ yãdɔ̀ Lua
Nisȉnawa, Lua a ade kɛ̃ dṹnia tiaɛ bee guuo ge a pɔ́
lɛ́ mɔ́.

Gbɛ̃́ dɔ̃a a yãkɛawa
(Luk 6.43-45)

33 Tó n lí maa bà, a nɛ́ ȉɔ maaɛ. Tó n lí vãi bà
sɔ̃, a nɛ́ ȉɔ vãiɛ. Asa libɛ wȉ lí dɔ̃wà.§ 34 Gbɛ̃nazȉn
píligonaɔ!* Kɛ́ á vãi, kpelewa á fɔ̃ yãmaa oi? Asa
yā̋ pɔ́ kɔ̏ sɔ̃u ɔ̃ lɛ́ ȉ o. 35 Gbɛ̃maa ȉ maa bɔ a sɔ̏ maa
guuɛ. Gbɛ̃vãi sɔ̃ ȉ vãi bɔ a sɔ̏ vãi guuɛ. 36 Málɛ oɛ́:
Yā̋kpalɛkɛgɔɔzȉ gbɛ̋ɔ ń yãfaasai pɔ́ aa ò sɛ́lɛ siu Luaɛ

‡ **12:24** Mat 9.34 § **12:33** Mat 7.20 * **12:34** Mat 3.7

píi. 37 Asa yɑ̃́ pɔ́ ń ò mɛ́ a yɑ̃nakpama ge ɔ̃mɛ a
yɑ̃danla.

Seelagbɛaa Yesuwa
(Maa 8.11-12, Luk 11.29-32)

38 Ɔ Mɔizi ikoyɑ̃danɛdeeɔ ń Falisieɔ ò Yesuɛ:
Mae, wá ye ǹ seelae kɛ wà e. 39 Ɔ Yesu wèmá à
mɛ̀: Gbɑ̃gbɛ̃ vɑ̃i luanaaikɛnsaiɔ mɛ́ lɛ́ seela gbɛaa.
Má seelae kɛnɛ́o, sema ɑ̃nabi Yonasi pɔ́. 40 Lá
Yonasi kɛ̀ kpɔ̀ gbɛ̃̀nɛ gbɛɛ guu fɑ̃anɛ ń gwɑ̃ası̃̀nao
e gɔɔ àaɔ̃, màa Gbɛ̃nazı̃̀n Nɛ́ a kɛ tɛ̃́ɛnau fɑ̃anɛ ń
gwɑ̃ası̃̀nao e gɔɔ àaɔ̃.† 41 Yɑ̃́kpalɛkɛgɔɔzı̃̀ Ninivadeɔ
fɛlɛ yɑ̃da gbɑ̃gbɛ̃ɔlaɛ. Asa kɛ́ aa Yonasi waaso mà,
aa nɔ̀sɛlı̃̀lɛɛ,‡ mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ a zɔ̃ɔ dɛ Yonasia ku la.
42 Yɑ̃́kpalɛkɛgɔɔzı̃̀ gɛɔmidɔkı̃̀i oi nɔɛ kía a fɛlɛ yɑ̃da
gbɑ̃gbɛ̃ɔlaɛ. Asa nɔɛpi bɔ̀ za tɔɔlɛ lɛ́wa, à mɔ̀ Salomɔɔ
ɔ̃nɔyɑ̃ maiɛ,§ mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ a zɔ̃ɔ dɛ Salomɔɔa ku la.

Tɑ̃́a taa a sɔ̃́ ziwa
(Luk 11.24-26)

43 Tó wà tɑ̃́a gò gbɛ̃́ɛ, ı̃̀ɔ liaaliaa gugiiu àɔ gbɛ̃́ wɛɛlɛ
à diɛ̀ɛ. Tó i eo, 44 ɔ̃ ı̃̀ mɛ: Má ɛa ta ma sɔ̃́ ziwaɛ. I ɛa
tawà, ı̃̀ e a bɛ ado à zu'ò, à azı̃̀a kɛ̀kɛ wásawasa. 45 Ɔ
ı̃̀ gɛ tɑ̃́a pɔ́ an vɑ̃i dɛalaɔ sɛ́lɛ mɛ̀n sopla à suńnɔ, aaı̃̀
diɛ̀. Ɔ gbɛ̃́pi gwea gbɛzɑ̃ vɑ̃i ı̃̀ dɛ a káaua. Gó doũpi
mɛ́ a gbɑ̃gbɛ̃ɔ bua sɔ̃.

Yesu daɛɔ
(Maa 3.31-35, Luk 8.19-21)

46 Kɛ́ Yesu lɛ́ yɑ̃'o bílaɛ, ɔ̃ aà da ń aà dɑ̃unaɔ kà, aa
zɛ̀ bàasi, aa ye aà yɑ̃́i. 47 Ɔ wa òɛ̀: N da ń n dɑ̃unaɔ
zɛa bàasi, aa ye n yɑ̃́i. 48 Ɔ Yesu a zɑ̃sı̃̀ gbɛ̃́piwa à mɛ̀:

† **12:40** Yon 2.1 ‡ **12:41** Yon 3.5 § **12:42** 1Kia 10.1-10

Démɛ ma da ge ma dãunaɔ ũi? 49 Ɔ à ɔdɔ̀ a ı̀waɔwa
à mὲ: Ma da ń ma dãunaɔn kɛ. 50 Asa gbɛ̃́ pɔ́ ı̀ ma
Mae pɔ́ kú musu pɔeã kɛ mɛ́ ma dãuna ge ma dãe
ge ma da ũ.

13

Pɔ́wɛnkɛɛlɛa
(Maa 4.1-20, Luk 8.4-15)

1 Gɔɔ doũpi zı̃́ Yesu bɔ̀ bɛ à gὲ zɔ̃̀lɛ ísidalɛ. 2 Wà
kɑ̃̀aaaàzi dasidasi, ɔ̃ à gὲ zɔ̃̀lɛ gó'ilɛna guu, gbɛ̃́pii
gɔ̃̀ sı̃̀a ísidalɛ. 3 Ɔ à yãlὲɛũnɛ́ dasi à mὲ: Zɔ̃ɛe mɛ́ bɔ̀
gὲ pɔ́wɛnakɛɛlɛi. 4 Lá àlɛ kɛɛlɛ, ɔ̃ a keeɔ lὲlɛ zɛ́ guu,
bãɔ mɔ blè. 5 A keeɔ lὲlɛ gbɛsɛɛna musu, gu pɔ́ tɔɔlɛ
gèeleuo, ɔ̃ aa bɔ̀lɛ gɔ̃̀ɔ kɛ́ tɔɔlɛ gèele weo yãi. 6 Kɛ́ ı̀atɛ̃
gbãakũ̀, aa tɛkũ̀ aa giigàga, kɛ́ aa zı̃́na vı̃̀o yãi. 7 A
keeɔ lὲlɛ lɛ guu, ɔ̃ lɛ fὲlɛ kũ̀aamá. 8 A keeɔ lὲlɛ tɔɔlɛ
maau, aa fὲlɛ nɛ'ı̀, a keeɔ wɛ́n basɔobasɔo, a keeɔ
bàaɔ̃baaɔ̃, a keeɔ baakwikwi. 9 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vı̃̀ aà
yãpi ma.

10 Ɔ Yesu ı̀waɔ sɔ̃̀aàzi aa aà là aa mὲ: Bɔ́yãi ńlɛ
yã'onɛ́ ń yãlɛɛũaoi? 11 Ɔ a wèmá à mὲ: Lua á gbá zɛ́
à kpala pɔ́ bɔ̀ a kı̃́i asiiɔ dɔ̃, ãma i ń gba zɛ́o. 12 Asa
gbɛ̃́ pɔ́ pɔ́ vı̃̀, Lua a kãfı̃ὲ e à fɛ̃ὲ. Gbɛ̃́ pɔ́ pɔe vı̃̀ sɔ̃o, baa
yɔɔna pɔ́ a vı̃̀, Lua a siwàɛ. 13 Ayãmɛto málɛ yã'onɛ́
ń yãlɛɛũao, asa aaı̀ gugwa pɔe'esai, mɛ́ aaı̀ swãkpa
yãmasaiɛ. 14 Lua yã́ pɔ́ ãnabi Isaia ò kὲmá, à mὲ:
Baa tó aa swãkpà maamaa, aa yãe mao,
baa tó aa wɛbı̀i maamaa, aa pɔe eo.
15 Asa an nɔ̀sɛ paaao, kɛ́ aasu ɔ̃nɔkũo yãi,
an swã́ gbãa, kɛ́ aasu yãmao yãi,

an wɛ́ kũaaa, kɛ́ asu kɛ̃o yáˆi.
Aa ye ɛa sua mà ń gbáˆgbão.*
16 Báaadeɔn á ũ, kɛ́ á wɛ́ lɛ́ gu'e, mɛ́ á swáˆ lɛ́ yãma.
17 Sìana málɛ oɛ́: Ànabiɔ ń gbɛ̃maaɔ ku dasi aa ye
pɔ́ pɔ́ álɛ eɔ e, aai eo. Aa ye yáˆ pɔ́ álɛ maɔ ma, aai
mao.
18 À pɔ́wɛnkɛɛlɛa yãma sa. 19 Tó gbɛ́ˆ kpala pɔ́
bɔ̀ Lua kíˆi yãmà mɛ́ i dɔ̃o, Setãu ì mɔ́ pɔ́ pɔ́ wa tɔ̀ˆ
aà sɔ̃ guupi siwàɛ. Pɔ́wɛna pɔ́ lɛ̀lɛ zɛ́ guu min we.
20 Pɔ́wɛna pɔ́ lɛ̀lɛ gbɛsɛɛnawa sɔ̃, bee mɛ́ yáˆ pɔ́ gbɛ́ˆ
mà a sì gɔ̀ˆɔ ń pɔnao ũ. 21 Lá yáˆpi zíˆna vì aà guuo,
ìli kɛ gɔɔplao. Tó taasi aà lè ge tó wàlɛ ìadawà yáˆpi
yáˆi, ì fu gɔ̀ˆɔɛ. 22 Pɔ́wɛna pɔ́ lɛ̀lɛ lɛ guu dɛ yáˆ pɔ́ gbɛ́ˆ
mà, ɔ̃ dúˆnia yãkãakɛa ń yea àizɛɛio kùˆaawà ũ, ɔ̃ ì gɔ̃
àisai. 23 Pɔ́wɛna pɔ́ lɛ̀lɛ tɔɔlɛ maau dɛ yáˆ pɔ́ gbɛ́ˆ mà
mɛ́ a dɔ̃ ũ. I káˆŋakɛ lɛɛ basɔobasɔo ge lɛɛ bàaɔ̃baaɔ̃
ge lɛɛ baakwikwi.

Yáˆlɛɛũa ń kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kíˆio (Maa 4.30-34, Luk 13.18-21)

24 Yesu yãpãle lɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: Lá kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kíˆi
dɛn kɛ: Gbɛ̃e mɛ́ ése maa tɔ̀ˆ a bua. 25 Gɔɔ pɔ́ wàlɛ i'o,
ɔ̃ aà ibɛɛ mɔ̀ papaa kà ésepiu, ɔ̃ à gɛ̀ˆzɛa. 26 Kɛ́ ése
nɔsì, àlɛ pia, ɔ̃ papaa bɔ̀ gupuau. 27 Ɔ búde zìkɛnaɔ
mɔ ò̀ɛ: Dii, blɛwɛna ń tɔ̀ˆ n buao lo. Papaa bɔ̀ má ni?
28 Ɔ a ònɛ́: Ibɛɛ mɛ́ bee kɛ̀. Ɔ zìkɛnaɔ ò̀ɛ: Ŋ ye wà
gɛ wolɛwolɛ yàˆ? 29 Ɔ à mɛ̀: Aawo! Tó álɛ wolɛwolɛ,
á ése wolɛò̀ɛ. 30 A to aa fɛlɛ sãnu e pɔkɛkɛgɔɔ, mí o
pɔkɛkɛnaɔnɛ aa papaapi kɛ̃ gìa, aai a gbakpa tɛ́ pɔ́
ũ, aai gbasa ése kɛkɛ ka ma dɔ̃u.

* **13:15** Isa 6.9-10

31 Yesu yãpãle lɛ̀ɛũnɛ́ lɔ à mɛ̀: Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̃́i
dɛ lán dò bui pɔ́ gbɛ̃e sɛ tɔ̃̀ a buawaɛ. 32 A wɛ́na keleũ
dɛ pɔ́wɛnaɔla píi, ãma tó à fɛ̀lɛ, ı̃̀ zɔ̃ɔkũ dɛ dò buiɔla
píi. I lí kɛ, ɔ̃ bãɔ ı̃̀ mɔ́ pɛ́pɛ a gɔ̃naɔwa.

33 Yesu yãpãle lɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̃́i
dɛ lán pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛ pɔ́ nɔɛ sɛ kà pɛ̃ɛti zaa lɛ àaɔ̃ guu a lı̃a
píiwa.

34 Yesu yã́ beeɔ ò bílaɛ ń yãlɛɛũao, i yãe onɛ́
yãlɛɛũanɛ saio, 35 kɛ́ yã́ pɔ́ ãnabi ò kɛ yã́i, asa à mɛ̀:
Má yãlɛɛũnɛ́,
má yã́ pɔ́ ulɛa za dű́niakalɛgɔɔ onɛ́.†

36 Ɔ Yesu bíla tò we à tà bɛ. Aà ı̃̀waɔ sɔ̃̀aàzi aa mɛ̀:
Bua papaa yã́ bɔɔlɛkɛwɛ̃ɛ. 37 Ɔ a ònɛ́: Blɛwɛntɔ̃naá
Gbɛ̃nazı̃̀n Nɛ́ɛ. 38 Buaá dű́niaɛ. Blɛwɛnaá kpala pɔ́
bɔ̀ Lua kı̃́i gbɛ̃́ɔnɛ. Papaaá gbɛ̃vãiɔnɛ. 39 Ibɛɛ pɔ́
ń tɔ̃́á Ibiisiɛ. Pɔkɛkɛaá dű́nialaagɔɔɛ. Pɔkɛkɛnaɔá
malaikaɔnɛ. 40 Lá wı̃̀ papaa kɛ̃ kátɛu, màa a kɛ
dű́nialaagɔɔ. 41 Gbɛ̃nazı̃̀n Nɛ́ a a malaikaɔ gbaɛ aa
gbɛ̃sãsãnaɔ ń vãikɛnaɔ bɔlɛ a kpala gbɛ̃́ɔ guu píi,
42 aai ń ká tɛ́ pãsı̃̀ guu. We aa ɔ́ɔlɔu aa ɔdi ń musu.
43 Ɔ gbɛ̃maaɔ aaɔ tɛkɛ lán ı̃̀atɛ̃wa kpala pɔ́ bɔ̀ ń Mae
kı̃́iu.‡ Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vı̃̀ aà yã́pi ma.

44 Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̃́i dɛ lán àizɛɛ pɔ́ ulɛa buawaɛ.
Kɛ́ gbɛ̃e bɔ̀wà, a kɛ̀kɛ ùlɛ, ɔ̃ pɔna guu à tà à pɔ́ pɔ́ á
vı̃̀ɔ yı̃̀a píi, ɔ̃ à buapi lù.

45 Lá kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̃́i dɛn kɛ lɔ. Laatana mɛ́ lɛ́
òso maaɔ wɛɛlɛ. 46 Kɛ́ à òso ɔde è, ɔ̃ à tà à pɔ́ pɔ́ á vı̃̀ɔ
yı̃̀a píi, ɔ̃ à òsopi lù.

† **13:35** Soũ 78.2 ‡ **13:43** Dan 12.3

47 Lá kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɨ̃́i dɛn kɛ lɔ. Wà táalu zù
ísiau, à kpɔ̀ bui píi kɨ̃̀. 48 Kɛ́ à pà, wa gàlɛ bùaɒ̀ sɨ̀sɨ́a,
ɔ̃ wà zɔ̃̀lɛ wà a maaɔ plɛ̀ wa kà gbíu, wà a vãiɔ kɔ̀lɛ.
49 Màa a kɛ dɨ̃́nialaagɔɔ. Malaikaɔ mɔ gbɛ̃vãiɔ sɛ́lɛ
aa ń bɔlɛ gbɛ̃maaɔ guu, 50 aa ń ká tɛ́ pãsɨ guu. We aa
ɔ́ɔlɔu aa ɔdi ń musu. 51 Ɔ Yesu ń lá à mɛ̀: A yɨ̃́ beeɔ
mi dɔ̃̀ sa píia? Aa wèwà aa mɛ̀: Ao! 52 Ɔ a òнɛ́: Tó
Mɔizi ikoyãdanɛde kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɨ̃́i yãdàda, aɔ
dɛ lán uabele pɔ́ ì pɔ dafu ń a zio bɔ a làasi guuwaɛ.

Nazalɛtideɔ gia Yesu nɑ́aikɛi
(Maa 6.1-6, Luk 4.16-30)

53 Kɛ́ Yesu yɨ̃́ beeɔ lɛ̀ɛɨ̃nɛ́ a lɑ̀a, à bɔ̀ we. 54 A gɛ̀ gu
pɔ́ à nɛblèu, ɔ̃ à yãdànɛ́ ń lousisikpɛu. Aà yɨ̃́ bɔ̀ ń saɛ
aa mɛ̀: A ɔ̃nɔ ń dabudabu beeɔ sɛ̀ má ni? 55 Li'ãna
nɛ́n aà ɨ̃o lé? Aà da tɔ́n Maliamao lò? Aà dãunaɔn
Zaaki ń Yosɛfuo ń Simɔɔo ń Yudao ɨ̃o lò? 56 Aà dãeɔ
kúwanɔ lao lé? A yɨ̃́ beeɔ è má píi ni? 57 Ɔ bee tò
aai aà náaikɛo. Yesu òнɛ́: Anabi líɔ bɛɛɛsaio, sema
aà bɛ wɛ̃́lɛu ń aà uao bàasio. 58 I dabudabukɛ we
bílao, kɛ́ aai aà náaikɛo yɨ̃́i.

14

Zãa Da'ilɛna gaa
(Maa 6.14-29, Luk 9.7-9)

1 Gɔɔ bee bùsupi kí Elodi Yesu bao mà. 2 Ɔ a ò a
ìwaɔnɛ: Gbɛ̃́piá Zãa Da'ilɛnaɛ. Gàbɔɛ. Bee yɨ̃́ mɛ́ tò
à gbãa'è, àlɛ dabudabuɔ kɛ. 3 Asa Elodi Zãa kɨ̃̀ yãa,
à mɔkàwà à aà dàkpɛu a dãuna Filipi na Elodia
yɨ̃́iɛ. 4 Kɛ́ Zãa ìɔ oɛ̀: N Elodia vɨ̀a nɔ ɨ̃ zɛ́ vɨ̀o.* 5 Elodi

* **14:4** Lev 20.21

ye à aà dɛ, ãma àlɛ vɩ̃akɛ bílaɛ, asa aa aà ãnabikɛ
sɩ̃ɛ.
6 Elodi ia dikpɛ zɩ́, Elodia nɛnɔn gbãa ɔ̃wà̃ gbɛ́̃ pɔ́
mɔ̀ weɔnɛ, ɔ̃ à kɛ̀ Elodiɛ na maamaa. 7 Ɔ à lɛgbɛ̀̃ à
mɛ̀: Má sɩ̀ ń Luao, má n gba pɔ́ pɔ́ n a wabikɛ̀a píi.
8 Ɔ aà da yã̃dàɛ̀, ɔ̃ nɛ́pi mɛ̀: Ma gba Zãa Da'ilɛna
mi pɛlɛntiu la tia. 9 Ɔ kíapi pɔ yà, ãma lɛ́ pɔ́ a gbɛ̀̃
blɛblenaɔ wáa yã́i ɔ̃ à mɛ̀ wà kpawà. 10 Ɔ à gbɛ́̃ zɩ̀
Zãa Da'ilɛna mi zɔ̃i kpɛ́u. 11 Kɛ́ wà mɔ̀ ń aà mio
pɛlɛntiu, wa kpà nɛ́piwa, ɔ̃ à gɛ̀ò a daɛ. 12 Ɔ Zãa ɩ̀waɔ
mɔ̀, aa aà gɛ sɛ vɩ̀, ɔ̃ aa gɛ̀ wa ò Yesuɛ.

Yesu blɛkpaa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔoɔwa
(Maa 6.30-44, Luk 9.10-17, Zãa 6.1-15)

13 Kɛ́ Yesu yã́pi mà, ɔ̃ à gɛ̀̃ gó'ilɛna guu, àlɛ gɛ́
gusaɛna kɛ́ àɔ ku ado. Kɛ́ gbɛ́̃ɔ mà, aa bɔ̀ wɛ́̃lɛ ń
wɛ́̃lɛo dasidasi, aa pɛ̀lɛaàzi kɛ̀sɛ. 14 Kɛ́ Yesu bɔ̀ gó
guu, à bíla è, ɔ̃ aa kɛ̀ɛ̀ wɛ̃naũ, ɔ̃ à ń gyãeɔ gbà̃gbãnɛ́.
15 Kɛ́ oosi kɛ̀, aà ɩ̀waɔ sɔ̀̃aàzi aa mɛ̀: Guɛá sɛ̃gbãɛ,
mɛ́ ɩ̀atɛ̃ i gɔ̃ bíla lɔo. Gbɛ́̃ɔ gbaɛ aa ta wɛ́̃lɛɔ guu, aa
pɔblea wɛɛlɛ lú. 16 Ɔ Yesu ònɛ́: I kɛ aa ta teasio. A
pɔ́ kpámá aa ble. 17 Ɔ aa òɛ̀: Pɛ̃ɛ mɛ̀n sɔona ń kpɔ̀
mɛ̀n plao ɔ̃ wá vɩ̀ la. 18 Yesu ònɛ́: A mɔomɛɛ la. 19 A
ò gbɛ́̃piɔnɛ aa zɔ̃lɛ sɛ̃wa, ɔ̃ à pɛ̃ɛ mɛ̀n sɔo ń kpɔ̀ mɛ̀n
plaopi sɛ̀, à wɛsɛ̀ musu à báaadàu. Ɔ à pɛ̃ɛpi ɛ̀'ɛ kpà
a ɩ̀waɔwa, aa kpaalɛ̀ bílaɛ. 20 Ampii aa pɔblè wà kà̃.
Ɔ wà a miɔna pɔ́ fɛ̀̃ɔ sɛ̀lɛ gbí kuɛpla pai.† 21 Gɔ̃ɛ pɔ́ aa
pɔblɛ̀ɔ kà gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔo (5.000) taawa, nɔɛɔ
ń nɛ́ɔ bàasi.

---

† **14:20** 2Kia 4.42-44

Yesu tɑ́a'oa ɨsidaa
(Maa 6.45-56, Zɑ̃a 6.16-25)

22 Ɔ Yesu nàɛ a ɨ̀waɔwa gɔ̃̀ɔ aa gɛ̃ gó guu, aa dɔaaɛ
ísida baale e àɔ bíla gbaɛ. 23 An gbaɛa gbɛa à dɛ̀dɛ
sɨ̀sɨ̀ musu wabikɛi Luawa ado. Gu lɛ́ si, a ku we ado.
24 Gópi zɑ̃̀kũ ń gɔ̃sɔ̃lɛo, ɔ̃ zàa'ɨ̀ana kàka lɛ́ daɛ, ɨ́ lɛ́ a
za'ɔ̃wɑ̃. 25 Gufɛ̃nɛ Yesu bɛ ía, àlɛ gɛ́ a ɨ̀waɔ kɨ̃́i. 26 Kɛ́
aa aà è bɛ ía, ɔ̃ sɔ̃ kɛ̃̀ńgu aa mɛ̀: Gyaadeɛ! Aa wiilɛ̀
ń vɨ̀ao, 27 ɔ̃ Yesu òné gɔ̃̀ɔ à mɛ̀: A sɔ̃dilɛ, mámɛ! Ɑ́su
to vɨ̀a á kũo. 28 Ɔ Piɛɛ òɛ̀: Dii, tó ḿmɛ, to mà tɑ́a'o
ía mà mɔ n kɨ̃́i. 29 Ɔ Yesu mɛ̀: Mɔ́! Ɔ Piɛɛ bɔ̀ gó guu
a bɛ ía, àlɛ gɛ́ aà kɨ̃́i. 30 Kɛ́ a è ɨ̃́ana lɛ́ a pá, ɔ̃ vɨ̀a aà
kṹ, àlɛ kpálɛ, ɔ̃ à wiilɛ̀ à mɛ̀: Dii, ma suaba. 31 Wegɔ̃ɔ
Yesu ɔbɔ̀ à aà kṹ, ɔ̃ a òɛ̀: Luanaaifɛ̃nɛnde! Bɔ́yɑ̃i n
seakɛ̀i? 32 Kɛ́ aa gɛ̃̀ gó guu, ɨ̃́ana làa. 33 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ aa
ku gó guuɔ kùlɛɛ̀ aa mɛ̀: Lua Nɛ́n n ũ sɨ̀ana.
34 Kɛ́ aa bùa baa, aa kà Gɛnɛzalɛti bùsuu.
35 Wekɨ̀ideɔ Yesu dɔ̃̀, ɔ̃ aa aà bao fɑ̃̀aa bùsupiu píi, ɔ̃
wà mɔ̀ɛ̀ ń gyɑ̃eɔ píi. 36 Wà wabikɛ̀wà, baa aà ula lɛ́,
wà e ɔkɑ̃wà. Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ ɔkɑ̃̀wàɔ gbɑ̃̀gbɑ̃ píi.

15

Fɛlɛkaayɑ̃
(Maa 7.1-13)

1 Falisieɔ ń Mɔizi ikoyɑ̃danɛdeeɔ bɔ̀ Yelusalɛũ aa
mɔ̀ Yesu kɨ̃́i, ɔ̃ aa aà là aa mɛ̀: 2 Bɔ́yɑ̃i ń ɨ̀waɔ líɔ
wá dezìɔ fɛlɛkaayɑ̃ kũao ni? Aali ɔpi lá fɛlɛkaayɑ̃
dɨ̀lɛwa aa gbàsa pɔblèo. 3 Ɔ Yesu a zɑ̃sɨ̀má à mɛ̀:
Bɔ́yɑ̃i i pɑ̃kpa yɑ̃́ pɔ́ Lua dɨ̀lɛɔzi iɔ fɛlɛkaayɑ̃ kũai?
4 Asa Lua mɛ̀, àli á de ń á dao kpɛlaɛ.* A mɛ̀ lɔ, gbɛ̃́

* **15:4** Bɔa 20.12

pɔ́ a de ge a da kpɛbɔ̀, wà ade dɛ.† 5 Ápiɔ sɔ̃ i mɛ tó
gbɛ̃́ ò a de ge a daɛ, pɔ́ pɔ́ á vȉ à dɔoń́lɛ gɔ̃̀ Lua pɔ́ ũɛ,
6 ade bɔ̀ ń kpɛlaa yã́un we. Beewa i Lua yã́ bãdɛ á
fɛlɛkaayã kũa yã́i. 7 Mɔafilideɔ! Ánabi Isaia dɔ̀aa á
yã'ò wásawasa à mɛ̀:
8 Bui bee ȉ Lua kpɛla ń lɛ́oɛ,
an sɔ̃ kuwà lɔo.
9 Aaȉɔ aà sisi pãɛ,
gbɛ̃nazȉna ikoyãɔ ɔ̃ aaȉ danɛ́.‡

Yã́ pɔ́ ȉ to wà gbãlɛ
(Maa 7.14-23)

10 Ɔ Yesu bíla laai sȉsi à mɛ̀: Á swã́kpa yãma. 11 I
kɛ pɔ́ pɔ́ ȉ gɛ̃ lɛ́u mɛ́ lí tó gbɛ̃́ gbãlɛ̀o. Yã́ pɔ́ ȉ bɔ lɛ́u
mɛ́ ȉ to gbɛ̃́ gbãlɛ. 12 Ɔ aà ȉwaɔ sɔ̃̀aàzi aa mɛ̀: Ń dɔ̃
kɛ́ Falisiɔ yã́pi mà, à zɔ̃̀ ń pɔwao lé? 13 Yesu wɛ̀má
à mɛ̀: Pɔ́ pɔ́ ma Mae pɔ́ kú musu i tɔ̃o, a wolɛɛ. 14 Á
ń tó we. Vȉa dɔaanaɔnɛ! Tó vȉa dɔ̀aa vȉaɛ, an pla
ḿpii aa zu ɛuɛ. 15 Piɛɛ ò̀ɛ̀: Yã́pi bɔɔlɛkɛwɛ̃ɛ. 16 Ɔ
Yesu mɛ̀: E tia i ɔ̃nɔkũoa? 17 Á dɔ̃ kɛ́ pɔ́ pɔ́ gɛ̃̀ lɛ́u ȉ
ta gbɛɛu, ɔ̃ wȉ a bȉ́ikpɛkɛo lò? 18 Yã́ pɔ́ bɔ̀ lɛ́u sɔ̃ à bɔ̀
sɔ̃ guuɛ. Ɔmɛ ȉ to gbɛ̃́ gbãlɛ. 19 Asa za sɔ̃ guu ɔ̃ làasoo
vãi ȉ bɔu: Gbɛ̃dɛa, wúlɛa ń gbɛ̃pãle nɔo, gbãsȉkɛa,
kpã́i'oa, yãdɔama ń gbɛ̃́sɔ̃sɔ̃ao. 20 Yã́ beeɔ mɛ́ ȉ to gbɛ̃́
gbãlɛ. Pɔblea ɔpisai lí tó gbɛ̃́ gbãlɛ̀o.

Buipãle nɔɛ wabikɛa
(Maa 7.24-30)

21 Ɔ Yesu bɔ̀ we à gɛ̀ Tii ń Sidɔ̃o bùsuu. 22 Kanaa
nɔɛɛ ku bùsupiu, à mɔ̀ wiilɛ̀wà à mɛ̀: Dii, Davidi

---

† **15:4** Lev 20.9 ‡ **15:9** Isa 29.13

Bui, ma wɛ̃nagwa. Tɛ̃a lɛ́ ȉada ma nɛnɔɛnawa
maamaaɛ. 23 Ɔ Yesu i wewào. Aà ȉwaɔ sɔ̃̀aàzi, aa
wabikɛ̀wà aa mɛ̀: Nɔɛpi yá, asa aɔ tɛ́wázi ń wiioɛ.
24 Yesu wèmá à mɛ̀: Isailiɔ vũaaa lán sãɔwaɛ. An kȉ́i
ɔ̃ Lua ma zȉu ado.§ 25 Ɔ nɔɛpi mɔ̀ kùlɛɛ̀ à mɛ̀: Dii, ma
ȉa. 26 Yesu ò̀ɛ̀: A maa kɛ́ wà nɛ́ɔ blɛ sɛ zu gbɛ̃ɔnɛo. 27 Ɔ
nɔɛpi mɛ̀: Sȉanaɛ Dii! Baa ń beeo gbɛ̃ɔ ȉ blɛ kasona
pɔ́ lɛ̀lɛ ń dii táabũnu zíɛɔ pɛɛlɛ. 28 Ɔ Yesu wèwà à
mɛ̀: Nɔɛ, ń ma náai vȉ zɔ̃ɔ. A kɛnɛ lá ń yeiwa. Ɔ aà
nɛnɔɛna gbã̀gbã zaapiwa gɔ̃̀ɔ.

29 Yesu bɔ̀ we à sù, àlɛ dɔ Galile ísidai, ɔ̃ à bùa à
zɔ̃̀lɛ sȉ̀sȉa. 30 Wà mɔ̀ɛ̀ ń ɛɛɔ ń vȉ̀aɔ ń kɔ̃̀ɔɔ ń swãdoɔ
ń gyãe pãleɔ dasidasi. Wà ń kálɛ aà gbázȉ, ɔ̃ à ń
gbãgbã. 31 Kɛ́ gbɛ̃́ɔ è swãdoɔ lɛ́ yã'o, gbɛ̃kaaũaɔ lɛ́
gɔ̃ wásawasa, ɛɛɔ lɛ́ táa'o, mɛ́ vȉ̀aɔ lɛ́ gu'e, yã́pi bɔ̀ ń
saɛ, ɔ̃ aa ń Isailiɔ Lua sáaukpà.

Yesu blɛkpaa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sȉiɔ̃ɔwa (Maa 8.1-10)

32 Yesu a ȉwaɔ kã̀aa a ònɛ́: Gbɛ̃́ɛɔ kèmɛɛ wɛ̃naũ,
asa aa kumanɔ a gɔɔ àaɔ̃n la, mɛ́ aa pɔe vȉ wà bleo.
Má ye mà ń gbaɛ ń nɔanaoo, kɛ́ an yɛ̃̀ɛɛ su láa zɛ́uo
yã́i. 33 Ɔ aà ȉwaɔ aà là aa mɛ̀: Mákȉi wá blɛ eu
sɛ̃gbãu la à gbɛ̃́ sà dasiɛɔ kãi? 34 Yesu ń lá à mɛ̀:
A pɛ̃ɛ vȉ mɛ̀n ũma ni? Aa mɛ̀: Mɛ̀n sopla ń kpɔ̀
kelenaeɔ. 35 Yesu ò bílaɛ aa zɔ̃lɛzɔ̃lɛ tɔɔlɛ. 36 Ɔ à
pɛ̃ɛ mɛ̀n soplapiɔ sɛ̀ ń kpɔɔ, à sáaukpà, ɔ̃ a ɛ̀'ɛ kpà
a ȉwaɔwa, aa kpà bílawa. 37 Gbɛ̃́pii pɔblè kã̀. Wà
a miɔna pɔ́ fɛ̃̀ɔ sɛ̀lɛ sɔ̀ sopla pai. 38 Gɔ̃ɛ pɔ́ aa blèɔ
kà gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ síiɔ̃ (4.000) nɔɛɔ ń nɛ́ɔ bàasi.

§ **15:24** Mat 10.5-6

39 Kɛ́ Yesu bíla gbàɛ, ɔ̃ à gɛ̃̀ gó'ilɛna guu, à gɛ̀ Madala
bùsuu.

16

Falisiɔ seelagbɛaa
(Maa 8.11-21, Luk 12.54-56)

1 Falisiɔ ń Saduseɔ mɔ̀ Yesu kɨ̃́i. Aalɛ aà kpakpa, ɔ̃
aa gbɛ̀awà aà seelakɛnɛ́ ń Lua gbãao wà e.* 2 Ɔ Yesu
a zãsɨ̀má à mɛ̀: Tó ɨ̀atɛ̃ gɛ̃̀ kpɛ́u i mɛ: Gu a weeɛ, asa
luabɛ tɛ̃akṹ̀ɛ. 3 Tó kɔɔɛ i mɛ: Lou a ma gbã, asa luabɛ
dɛ tɛ̃́nduuduuɛ. Á luabɛ wɛ́ dɔ̃kɔ̃ɛ, ãma i fɔ̃ gɔɔɛ bee
seela dɔ̃̀o. 4 Gbãgbɛ̃ɔ vãi, luanaaikɛnsaiɔnɛ! Aaɨ̀
seela gbɛaa, ãma má seelae kɛnɛ́o, sema Yonasi
pɔ́.† Ɔ à ń tó we à tà.

5 Kɛ́ aà ɨ̀waɔ bùa baa we, pɛ̃ɛ kṹ̀sũa yã́ sã̀ńgu. 6 Ɔ
Yesu ònɛ́: Aɔ ázɨ̀a kũa dɔ̃! Á laaika Falisiɔ ń Saduseɔ
pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛi. 7 Ɔ aalɛ okɔ̃ɛ: Pɛ̃ɛ pɔ́ wi sɛo yã́i a òi màa.
8 Yesu dɔ̃̀má, ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Luanaaifɛ̃nɛndeɔ, bɔ́yãi
álɛ okɔ̃ɛ kɛ́ á pɛ̃ɛ vɨ̀o yã́iɛi? 9 E tia i dɔ̃oa? Pɛ̃ɛ mɛ̀n
sɔo pɔ́ má kpà gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔɔɔwa (5.000) yã́
dɔágúo lé? Á sɛ̀lɛ gbí ũma ni?‡ 10 Pɛ̃ɛ mɛ̀n sopla pɔ́
má kpà gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ síiɔ̃ɔwa (4.000) sɔ̃, á sɛ̀lɛ
sɔ ũma ni?§ 11 Bɔ́yãi i dɔ̃ kɛ́ pɛ̃ɛ yã́ má òɛ́oo ni? Á
laaika Falisiɔ ń Saduseɔ pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛi! 12 Ɔ aa dɔ̃̀ sa i
kɛ pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛ àlɛ onɛ́ wà laaikaio, Falisiɔ n Saduseɔ
yãdanɛɛ.

Piɛɛ Yesu Mɛsiikɛ oa
(Maa 8.27-33, Luk 9.18-22)

---

* 16:1 Mat 12.38 † 16:4 Mat 12.39 ‡ 16:9 Mat 14.17-21
§ 16:10 Mat 15.34-38

13 Kɛ́ Yesu kà Sezale Filipi bùsuu, ɔ̃ à a ȉwaɔ là à
mɛ̀: Dé wàlɛ o Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ dɛ a ũi? 14 Aa mɛ̀: Gbɛ̃eɔ
ȉ mɛ Zãa Da'ilɛnaɛ.* Gbɛ̃eɔ ȉ mɛ Ɛlia. Gbɛ̃eɔ ȉ mɛ
Zelemii ge ãnabi yãaen n ũ. 15 Yesu mɛ̀: Ápiɔ sɔ̃, dé
i mɛ má dɛ a ũi? 16 Simɔɔ Piɛɛ wèwà à mɛ̀: Mɛsiin n
ũ, Lua bɛ̃́ɛ Nɛ́. 17 Ɔ Yesu ɔ̀ɛ̀: Báaaden n ũ, Yonasi
nɛ́ Simɔɔ! Asa i kɛ gbɛ̃nazȉna mɛ́ yã́ bee dànɛo,
ma Mae pɔ́ kú musuɛ. 18 Málɛ onɛ: Piɛɛn† n ũ, mɛ́
gbɛsipi ɔ̃ má a gãli zɛdɔwà. Baa bɛda gbãadeɔ a
zȉblewào. 19 Má kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i kilinɛɔ kpama.
Pɔ́ pɔ́ ń yè dṹniau aɔ yea musuɛ, mɛ́ pɔ́ pɔ́ ń pòlo
dṹniau aɔ poloa musuɛ. 20 Ɔ Yesu a ȉwaɔ lɛpàpa
aasu o gbɛ̃ɛɛ Mɛsiin a ũo.

Yesu a gaa ń a vuao yã́'oa
(Maa 8.31-38, Luk 9.22-26)

21 Za gɔɔ bee ɔ̃ Yesu lɛ́ a Yelusalɛũ gɛa piliwà a
ȉwaɔnɛ à mɛ̀, sema à taasikɛ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń sa'onkiaɔ ń
Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ɔzȉ, aai a dɛ, í vu a gɔɔ àaɔ̃dezȉ.
22 Ɔ Piɛɛ aà sȉsi gusaɛ, àlɛ giɛ̀ à mɛ̀: Suɛ Dii! Bee a
n leo! 23 Ɔ Yesu lȉli ò Piɛɛɛ: Gomɛɛ we Setãu! Ŋ ye
zɛzɔ̃mɛɛɛ, asa n làasooá Lua pɔ́ no, gbɛ̃nazȉna pɔ́ɛ.

Yesu lia
(Maa 8.34-9.13, Luk 9.23-36)

24 Ɔ Yesu ò a ȉwaɔnɛ: Tó gbɛ̃́ ye kɛ ma ȉwa ũ, aà
gi azȉa wɛ̃nizi, i a lipãakɔ̃a sɛ́, i tɛmazi. 25 Gbɛ̃́ pɔ́ ye
àɔ a wɛ̃ni kũa, wɛ̃nipi a vũaawà. Gbɛ̃́ pɔ́ gȉ a wɛ̃nii
ma yã́i sɔ̃, ade mɛ́ aɔ wɛ̃ni vȉ.‡ 26 Tó gbɛ̃́ dṹnia bṹu
è mɛ́ à kùa ziawa, bɔ́ ài bee vȉi? Bɔ́ gbɛ̃́ a ĩ̏aboò à

* **16:14** Mat 14.1-2 † **16:18** Bee mɛ̀ gbɛ. ‡ **16:25** Mat 10.38-39

zia'ei? 27 Asa Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ a ɛa mɔ a Mae gawi guu
ń a malaikaɔ, i fi̋abo baadeɛ a yãkɛawa.§
28 Si̋ana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ aa ku laeɔ gao, aa
Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ e, àlɛ mɔ́ kía ũ.

17

1 Gɔɔ soolo gbɛa Yesu Piɛɛ ń Zaakio ń aà dãuna
Zãao sɛ̀lɛ gɛ̀ńnɔ gbɛ̀si̋si̋ lɛsi̋ musu ńtɛ̃ɛ. 2 Ɔ à li̋ ń wáa.
Aà oa lɛ́ tɛkɛ lán i̋atɛ̃wa, mɛ́ aà ulaɔ gɔ̃̀ púntaitai.
3 Ɔ Mɔizi ń Ɛliao bɔ̀ mɔ̀má, aalɛ yã'o ń Yesuo. 4 Ɔ
Piɛɛ ò Yesuɛ: Dii, a maa wàɔ ku la. Tó ń yei, má
lákpɛ dɔ mɛ̀n àaɔ̃, n pɔ́ do, Mɔizi pɔ́ do, Ɛlia pɔ́ do.
5 Gɔɔ pɔ́ àlɛ yã'o, luabɛpuana tɛkɛa kùńla. Ɔ aa
lɔɔ mà luabɛpuanapi guu à mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ beeá ma Nɛ́
mɛ̀ndona yenzideɛ, aà yã́ i̋ kamagu. A̋ aà yãma.*
6 Kɛ́ aà i̋wapiɔ lɔɔpi mà, vi̋a ń kṹ maamaa, aa wùlɛ
ń gbɛɛu. 7 Ɔ Yesu sɔ̃̀ńzi à ɔnàmá à mɛ̀: A fɛlɛ, ásu
vi̋akɛo. 8 Kɛ́ aa wɛsɛ̀ musu, aai gbɛ̃e eo, sema Yesu
ado.
9 Gɔɔ pɔ́ aalɛ pila gbɛ̀si̋si̋piwa, Yesu di̋lɛnɛ́ à mɛ̀:
A̋su yã́ pɔ́ á è o gbɛ̃e mao e Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ gɛ bɔò gau.
10 Ɔ aà i̋waɔ aà là aa mɛ̀: Bɔ́yãi Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ
i̋ o Ɛlia mɛ́ a dɔaa mɔi?† 11 Ɔ a wèmá à mɛ̀: Ɛlia a mɔ
si̋anaɛ, i ɛa yã́pii kɛkɛ. 12 A̋ma málɛ oɛ́: Ɛlia mɔ̀ kɔ̀,‡
wi aà dɔ̃o, ɔ̃ wà ń pɔeã dàɛ̀. Màa wa Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́
wɛtã lɔ. 13 Ɔ aà i̋waɔ dɔ̃̀ kɛ́ Zãa Da'ilɛna yã́ àlɛ onɛ́.

Yesu nɛgɔ̃ɛ tã́ade gbã́gbãa (Maa 9.14-32, Luk 9.37-45)

§ **16:27** Soũ 62.13 * **17:5** Mat 3.17 † **17:10** Mal 3.23 ‡ **17:12**
Mat 11.13-14

14 Kɛ́ aa kà bíla guu, gɔ̃ɛe mɔ̀ kùlɛ Yesuɛ 15 à mɛ̀:
Dii, ma nɛ́ wɛ̃nagwa, asa gbakɔɔndeɛ. I taasikɛ
maamaaɛ, ɔ̀ lɛ́lɛ téu ge íu mɔ̀ɔmɔɔɛ. 16 Ma mɔaànɔ
n ìwaɔnɛ, aai fɔ̃ aà gbã̀gbão. 17 Ɔ Yesu mɛ̀: Gbãgbɛ̃
kolea luanaaikɛnsaiɔ! Máɔ kúánɔ e bɔɛ ni? Máɔ
mɛnakɛánɔ e bɔɛ ni? A mɔmɛɛaànɔ la. 18 Yesu gì
tã́aɛ, ɔ̃ à gò nɛ́piwa, à gbã̀gbã wegɔ̃ɔ.

19 Bee gbɛa Yesu ìwaɔ sɔ̃̀aàzi ńtɛ̃ɛ, aa aà là aa mɛ̀:
Bɔ́yãi wa fua tã́api goi? 20 A wèmá à mɛ̀: Kɛ́ á Lua
náai vì bílao yã́iɛ. Sìana málɛ oɛ́: Tó á Lua náai vì
a gbɛ̃̀nɛ kà ɛfɔ wɛ́nawa, mɛ́ á ò gbɛ̀sìsìɛ beeɛ aà fɛlɛ
la aà gɛ́ le, a fɛlɛɛ. Yãe a á fuo. 21 Wabikɛa ń lɛyeao
mɛ́ ì tã́a bee taa go.

Yesu a gaa ń a vuao yã́'oa
(Maa 9.30-32, Luk 9.43-45)

22 Gɔɔ pɔ́ a kú ń a ìwaɔ sãnu Galile, a ònɛ́: Sema
wà Gbɛ̃nazìn Nɛ́ kpámá, 23 wi aà dɛ, i vu a gɔɔ
àaɔ̃dezì. Ɔ an pɔ yà maamaa.

Lua kpɛ́ wɛ̃̀'ɔ̃a fìaboa

24 Kɛ́ aa kà Kapɛnaũ, Lua kpɛ́ ɔsinaɔ mɔ̀ Piɛɛ là aa
mɛ̀: A yãdanɛde lí wɛ̃̀'ɔ̃a kpao lé?§ 25 Piɛɛ wèmá à
mɛ̀: I kpá. Kɛ́ Piɛɛ lɛ́ gɛ̃ ua, Yesu dɔ̀aa ò̀ɛ gɔ̃̀ɔ: Simɔɔ,
deɔ dṹniaɛ bee kíaɔ ì wɛ̃̀'ɔ̃a ge asea símái? An nɛ́ɔ
yã̀, ge gbɛ̃pãleɔnɛ? N yã́pi è kpelewai? 26 Piɛɛ mɛ̀:
Gbɛ̃pãleɔnɛ. Yesu ò̀ɛ: Tó beewaɛ, an nɛ́ɔ bàa kuo.
27 Ama kɛ́ wá yã́ su ɔ̃máo yã́i, gɛ́ kokoa dai ísidaa.
Kpɔ̀ sɛ̃́ia pɔ́ ń kṹ, ǹ a lɛ́ wɛ̃aa, ńyɔ̃ ɔ̃a e a guu. Bee sɛ
kpámá, mapi ń mpio pɔ́ ũ.

§ **17:24** Bɔa 30.13-16

18

Tɛa Yesuzi lán nɛ́wa
(Maa 9.33-48, Luk 9.46-48, 15.3-7)

1 Zi̋beezi̋ Yesu ȉwaɔ mɔ̀ aà là aa mɛ̀: Démɛ dɛńla
kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉi gbɛ̃́ɔ guui? 2 Ɔ Yesu nɛ́fɛ̃nɛnae
si̋si zɛ̀ ń aɛ 3 à mɛ̀: Si̋ana málɛ oɛ́, tó i lilɛ a gɔ̃ lán
nɛ́wao, á gɛ̃ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉi guuo. 4 Gbɛ̃́ pɔ́ azi̋a
sɔ̀aa à gɔ̃̀ lán nɛ́fɛ̃nɛnaɛ beewa mɛ́ dɛńla kpala pɔ́ bɔ̀
Lua kȉi gbɛ̃́ɔ guu. 5 Gbɛ̃́ pɔ́ nɛ́ bee taa di̋lɛ ma ȉwakɛ
yȁi, ade ma dilɛɛ.

6 Tó gbɛ̃́ tò nɛ́ pɔ́ lɛ́ ma náaikɛɛ́ɔ do fù, a maa ń
adeo yãa wà wísilɔgbɛ gbɛ̃̀nɛ dɔ aà nɔɛɛ, wi aà zu
ísi guo. 7 Waiyoo dűnia, kɛ́ yȁ pɔ́ ȉ to wà fu ku a
guu yȁi. Sema yȁ pɔ́ ȉ to wà fu àɔ ku, ãma waiyoo
gbɛ̃́ pɔ́ fua yȁpi sù bɔ̀ aà kȉi. 8 Tó n ɔ ge n gbá mɛ́ tò
ńlɛ fu, zɔ̃ ǹ vũaa. Gɛ̃a àizãna guu kɔ̃̀ɔ ũ ge ɛɛ ũ maa
dɛ wà n zu tɛ́ gasai guu ń ɔ mɛ̀n plao ge ń gbá mɛ̀n
plaola. 9 Tó n wɛ́ mɛ́ tò ńlɛ fu, bɔ ǹ vũaa. Gɛ̃a àizãna
guu wɛdode ũ maa dɛ wà n zu zia tɛ́ guu ń wɛ́ mɛ̀n
plaola.*

10-11 A laaika sakaa nɛ́ɛɔ douzi, asa málɛ oɛ́, an
malaikaɔ ku luabɛ, aa ku kɔ̃ wɛ́u ń ma Mae pɔ́ kú
weo gɔɔpiiɛ. 12 Alɛ e kpelewa ni? Tó gbɛ̃́ sã vi̋ mɛ̀n
basɔo, tó ado vȕaa, a a mɛ̀n basɔo mɛ̀ndosaiɔ to
gbɛpɔlɛu we à gɛ́ a pɔ́ pɔ́ vȕaapi wɛɛlɛio lé? 13 Si̋ana
málɛ oɛ́, tó a è, aà pɔ aɔ nawà dɛ a mɛ̀n basɔo
mɛ̀ndosai pɔ aai kɔ́lɛoɔla. 14 Màa á Mae pɔ́ kú musu
ye nɛ́ɛ beeɔ do vũaa sɔ̃o.

Sȕuukɛa ń kɔ̃o

---

* **18:9** Mat 5.29-30

15 Tó n gbɛ̃́dee tàaekɛ̀, gɛ ǹ aà le ndo, yɑ̃́pi bɔɛ̀
gupuau. Tó à n yãmà, n n gbɛ̃́pi mɨ̀siɛ. 16 Tó i n
yãmao, gbɛ̃́ mɛ̀ndo ge gbɛ̃ɔn pla sɛ nama, kɛ́ à e
yɑ̃́pi si seelade gbɛ̃ɔn pla ge àaɔ̃ musu.† 17 Tó à gɨ̀
n yãmai, yɑ̃́pi o gɑ̃li guu. Tó à gɨ̀ gɑ̃lipi yãmai lɔ, ǹ
aà dilɛ zɨ̀lo ũ luayɑ̃dansai ũ.

18 Sɨana málɛ oɛ́: Pɔ́ pɔ́ á yè dṹniau, aɔ yea musuɛ,
mɛ́ pɔ́ pɔ́ á pòlo dṹniau aɔ poloa musuɛ.‡ 19 Málɛ
oɛ́ lɔ, tó á gbɛ̃ɔn plaɔ lɛ́ kɛ̀ doũ dṹniau la, yɑ̃́ pɔ́ a a
wabikɛ̀ ma Mae pɔ́ kú musuwa píi, a kɛɛ́ɛ. 20 Asa gu
pɔ́ gbɛ̃ɔn pla ge gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔ kɔ̃ kɑ̃̀aau ń ma tɔ́o, miɔ
kú ń guuɛ.

21 Bee gbɛa Piɛɛ mɔ̀ Yesu là à mɛ̀: Dii, gɛ̃n ũma mà
sùuukɛ ń ma gbɛ̃́dee pɔ́ ɨ̀ɔ tàaekɛmɛɛoi? Gɛ̃n sopla
yɑ̀? 22 Yesu wèwà à mɛ̀: Málɛ onɛ, i kɛ gɛ̃n sopla no,
gɛ̃n sopla lɛɛ bàaɔ̃kwiɛ.§

23 Bee yɑ̃́i kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɨ̃́i yɑ̃́ dɛ lán kíaɛ bee
yɑ̃́wa. Kíae mɛ́ ye à a ɔ̃a yɑ̃́ gɔ̃́gɔ̃ ń a ɨ̀waɔ. 24 Kɛ́ à
nà ɔ̃api yɑ̃́wa, ɔ̃ wà mɔ̀ɛ̀ ń gbɛ̃́ pɔ́ aà ɦa sɛa miliɔ̃ ɔ̀aa
kwio. 25 Lá a ɔ̃a vɨ̀ à ɦapi boo, ɔ̃ aà dii mɛ̀ wà aà
yía ń aà nao ń aà nɛ́ɔ ń pɔ́ pɔ́ a vɨ̀ɔ píi, wi gbasa
wà aà kɛ̃́. 26 Ɔ zɨ̀kɛnapi wùlɛ a dii aɛ, à awakpàɛ̀
à mɛ̀: Mɛnakɛmanɔ, má n ɦabonɛ píi. 27 Ɔ aà dii
aà wɛ̃nagwà, à aà gbàɛ à ɦapi tòɛ̀. 28 Kɛ́ zɨ̀kɛnapi
bɔ̀ lé, à kpàaũ ń a zɨ̀kɛndee pɔ́ a ɦa dɔwà ɑ̃́nusu
ɔwatɛ̃ basɔoo. Ɔ à aà kũ̀, àlɛ aà kòlo wi à mɛ̀: Ma
ɦabomɛɛ. 29 Aà gbɛ̃́deepi wùlɛ aà aɛ à awakpàɛ̀ à

† **18:16** Iko 19.15 ‡ **18:18** Mat 16.19 § **18:22** Daa 4.24

mὲ: Mɛnakɛmanɔ, má n ɦabonɛ. 30 Ãma i weio. A
tò wà aà dàkpɛu e aà a ɦaboɛ.
31 Kɛ́ aà zi̋kɛn gbɛ̃́ ki̋niɔ è màa, à kὲnɛ́ i̋i maamaa,
ɔ̃ aa gὲ yã́pi sὲlɛ si̋u ń diiɛ píi. 32 Ɔ diipi aà si̋si à
mὲ: Iwa vãi! Ma n ɦa tònɛ píi, kɛ́ n awakpàmɛɛ yã́i.
33 Lá ma sùuukὲnnɔ, a maa ǹ sùuukɛ ń n gbɛ̃́deeo
sɔ̃o lé? 34 Aà diipi pɔ pà, a tò wà aà dàkpɛu wàɔ
i̋adawà e aà gɛ ɦapi boò píi. 35 Ɔ Yesu ὲa mὲ: Tó á
baade lí sùuukɛ ń a gbɛ̃́deeo ń nɔ̀sɛmɛndooo, màa
ma Mae pɔ́ kú musu a kɛɛ́.

19

Nɔyaa
(Maa 10.1-12)
1 Kɛ́ Yesu yã́ beeɔ ò a làa, à bɔ̀ Galile à gὲ Yude
bùsu kpɛ dou Yuudɛ̃ baale. 2 Bíla tɛaàzi, ɔ̃ à ń gyãeɔ
gbã̀gbãnɛ́ we. 3 Ɔ Falisieɔ mɔ̀ líkpalɛiwà, aa aà là aa
mὲ: Gɔ̃ɛ zɛvi̋ à a na ya yã́pii yã́ia? 4 A wèmá à mὲ: Kɛ́
Lua ń kɛ́ gɔ̃ɛ ń nɔɛo za káau, i a kyokɛ á èo lé?* 5 Lua
mὲ a yã́i gɔ̃ɛ a go a de ń a daowa, i na a nawa, an
pla ḿpii aai gɔ̃ lán sàwakula ń gbalaowa.† 6 Beewa
aa ku dodo lɔo, aa gɔ̃̀ mɛdoũɛ. Ayãmɛto pɔ́ pɔ́ Lua
nàkɔ̃wa, gbɛ̃nazi̋na su kɛ̃aao. 7 Ɔ Falisiɔ aà là aa mὲ:
Bɔ́yãi Mɔizi di̋lɛ gɔ̃ɛ lí gínzila kɛ̃ kpa a nawa, i gbasa
à aà yai?‡ 8 Yesu wèmá à mὲ: Mɔizi á gbá zɛ́ à á na
yá kɛ́ á swã́ gbãa yã́iɛ, ãma a dɛ màa za a daalɛgɔɔo.
9 Málɛ oɛ́, tó gbɛ̃́ a na yà, mɛ́ i kɛ à gbãsi̋kὲ no, tó à
nɔ pãle sὲ, à gbãsi̋kὲɛ.§

* **19:4** Daa 1.27 † **19:5** Daa 2.24 ‡ **19:7** Iko 24.1-4 § **19:9** Mat 5.31-32

10 Ɔ aà ȉwaɔ òɛ̀: Tó màa gɔ̃ɛ yã́ dɛ ń a nao, a maa
wà nɔsɛo. 11 Ɔ Yesu ònɛ́: I kɛ gɔ̃ɛ píi mɛ́ a fɔ̃ yã́pi sɛo,
sema gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń gbá a zɛ́. 12 Asa gbɛ̃eɔ lí nɔsɛo kɛ́
wà ń í màa yã́i, mɛ́ gbɛ̃eɔ ȉɔ ku màa kɛ́ wà ń lɛ wȉ
yã́i, mɛ́ gbɛ̃eɔ ńzȉa kũ̀ màa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉ́i yã́i.
Gbɛ̃́ pɔ́ a fɔ̃ yã́pi sɛ aà sɛ́.

Bɑ́aadaa nɛ́ɔgu
(Maa 10.13-16, Luk 18.15-17)

13 Bee gbɛa gbɛ̃́ɔ mɔ̀ Yesuɛ ń nɛ́ɔ aà ɔnamá, i
wabikɛnɛ́, ɔ̃ aà ȉwaɔ lɛ́ gínɛ́. 14 Ɔ Yesu mɛ̀: A to nɛ́ɔ
mɔ ma kȉ́i. A̋su gínɛ́o, asa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉ́iá gbɛ̃́
bee taaɔ pɔ́ɛ. 15 Kɛ́ à ɔnàmá, ɔ̃ à bɔ̀ we.

Ɔde
(Maa 10.17-31, Luk 18.18-30)

16 Ɔ gɔ̃ɛe mɔ̀ Yesu kȉ́i, à aà là à mɛ̀: Mɛtulu, bɔ́
maa má kɛ mà àizãna ei? 17 A wèwà à mɛ̀: Bɔ́yãi
ńlɛ ma la maakɛaii? Lua ado mɛ́ maa. Tó ń ye ǹ
gɛ̃ àizãna guu, ǹyɔ̃ aà yãdilɛaɔ kũa. 18 Ɔ à aà là à
mɛ̀: An kpele ni? Ɔ Yesu mɛ̀: Nsuli gbɛ̃dɛo, ńsuli
wúlɛ ń gbɛ̃pãle nɔoo, ńsuli kpã́i'oo, ńsuli yãdɔ n
gbɛ̃́deewao, 19 nȉli n de ń n dao kpɛla, ǹyɔ̃ ye n
gbɛ̃́deezi lá ńzȉa wɛ̃niwa.* 20 Ɛwaasopi òɛ̀: Má yã́
beeɔ kũa píi. A kpele mɛ́ gɔ̃̀mɛɛ lɔi? 21 Yesu òɛ̀: Tó ń
ye ǹyɔ̃ kú wásawasaɛ,† gɛ ǹ n pɔ́ɔ yía píi, ní a ɔ̃a kpá
taasideɔwa, ní mɔ tɛmazi, ńyɔ̃ɔ àizɛɛ vȉ luabɛ. 22 Kɛ́
ɛ̀waasopi yã́pi mà, à tà ń pɔsiao kɛ́ aà pɔ́ɔ dasi yã́i.
23 Ɔ Yesu ò a ȉwaɔnɛ: Sȉana málɛ oɛ́, ɔde gɛ̃a
kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉ́iu zȉ'ũ. 24 Málɛ oɛ́ lɔ, yiongo gɛ̃a

---

* **19:19** Bɔa 20.12-16 † **19:21** Mat 5.48

abaawɛu àa dɛ ɔde gɛ̃a kpala pɔ bɔ̀ Lua kĩ́iula. 25 Kɛ́
aà ȉwaɔ yã́pi mà, ɔ̃ à ń kṹ gbãa aa mɛ̀: Tó màaɛ,
démɛ a bɔi? 26 Ɔ Yesu ń gwá soee, a ònɛ́: Gbɛ̃nazȉna
a fɔ̃o. Lua mɛ́ apii zɛ́ vȉ.
27 Ɔ Piɛɛ a zã́sȉwà à mɛ̀: Wápiɔ sɔ̃ wa pɔ́pii tò wa bɔ
tɛnzi. Bɔ́mɛ a gɔ̃wɛ̃ɛ sai? 28 Yesu ònɛ́: Sȉana málɛ oɛ́:
Tó Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ zɔ̃̀lɛ a kpalabaa gawidewa dṹnia
dafu guu,‡ á gbɛ̃́ pɔ́ á tɛmaziɔ á zɔ̃lɛ kpalabaa mɛ̀n
kuɛplaɔwa, íɔ yã́gɔ̃gɔ̃ Isaili bui kuɛplaɔnɛ. 29 Gbɛ̃́ pɔ́
a bɛ tò ge a vȉ̀iɔ ge a dãunaɔ ge a mae ge a da ge a
nɛ́ɔ ge a buaɔ ma yã́i, a ɛa bee taa e lɛɛ basɔo, mɛ́ a
àizãna e. 30 Dasi pɔ́ dɔaaaɔ gɔ̃ zã́, mɛ́ dasi pɔ́ tɛ́ zã́ɔ
gɔ̃ dɔaaa.

20

Yã́lɛɛũa ń gbɛ̀winaɔ

1 Lá kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i dɛn kɛ: Uabelee mɛ́ bɔ̀
kɔɔkɔɔ, à gɛ̀ gbɛ̀winaɔ wɛɛlɛi aa zȉkɛɛ a bua. 2 An yã́
kɔ̃sɛ̀ aà fiabonɛ́ ã́nusu ɔwatɛ̃ dodo. Ɔ à ń gbáɛ a bua.
3 A bɔ̀ lɔ muuwãamigɔɔ, ɔ̃ à gbɛ̃pãleɔ lè gãaɛ kálɛa
pã. 4 A ònɛ́: Ápiɔ sɔ̃ à gɛ́ zȉkɛi ma bua, mí fiaboɛ́ a
zɛ́wa. 5 Ɔ aa gɛ̀. A ɛ̀a bɔ̀ lɔ ȉatɛ̃ minanguo, ɔ̃ à ɛ̀a bɔ̀
ȉatɛ̃ auapilaa, a ò gbɛ̃pãleɔnɛ màa lɔ. 6 Kɛ́ à bɔ̀ oosi,
à gbɛ̃pãleɔ lè kálɛa, ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Bɔ́yãi á kálɛa la pã
za kɔɔi? 7 Aa wɛ̀wà aa mɛ̀: Kɛ́ wi zȉdawɛ̃ɛo yã́iɛ. A
ònɛ́: A gɛ́ zȉkɛi ma bua sɔ̃. 8 Ȉatɛ̃ gɛ̃a kpɛ́u* ɔ̃ budepi
ò a ziiaɛ: Zȉkɛnaɔ sísi ǹ fiabonɛ́. Daalɛ gbɛ̃́ zã́ɔwa e
à gɛ mìdɛ gbɛ̃́ káauɔwa. 9 Ɔ oosideɔ mɔ̀, aa ã́nusu
ɔwatɛ̃ è mɛ̀ndodo. 10 Kɛ́ gbɛ̃́ káauɔ mɔ̀, aalɛ e ń ɔ̃a aɔ

‡ **19:28** Dan 7.13-14 * **20:8** Iko 24.15

dɛ gbɛ̃́ zɑ̃́ɔlaɛ, ɔ̃ ɑ̃́nusu ɔwatɛ̃ do aa è ḿpii. 11 Kɛ́ aa ń
ɔ̃a sȉ, ɔ̃ aa zɔadɔ̀ uabelepiwa 12 aa mɛ̀: Lɛɛlu do ɔ̃ gbɛ̃́
zɑ̃́ɔ zȉkɛ̀, mɛ́ n ń dílɛ sáa ń wá gbɛ̃́ pɔ́ wa zȉ zɔ̃ɔde kɛ̀,
wa ȉatɛ̃ gbɑ̃a kàkawálaɔa? 13 Ɔ à wè ń gbɛ̃́piɔ dowa
à mɛ̀: Ma gbɛ̃́, mi n bleo. Wa kɔ̃ yɑ̃mà ɑ̃́nusu ɔwatɛ̃
do musu nolo? 14 N̄ n pɔ́ si ǹ tá. Má ye kpa gbɛ̃́ zɑ̃́ɛ
beewa lá n pɔ́waɛ. 15 Má zɛvȉ mà kɛ ń ma ɔ̃ao lá
má yeiwao lé? N̄lɛ wɛbɔbɔi kɛ́ má gbɛ̃kɛ vȉ yɑ̃́i yɑ̀̃?
16 Beewa gbɛ̃́ pɔ́ tɛ́ zɑ̃́ɔ gɔ̃ dɔaaa, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ dɔaaaɔ gɔ̃
zɑ̃́.

Yesu a gaa ń a vuao yɑ̃'oa
(Maa 10.32-34, Luk 18.31-34)

17 Gɔɔ pɔ́ Yesu lɛ́ gɛ́ Yelusalɛũ, à a ȉwa gbɛ̃ɔn
kuɛplaɔ kɑ̀̃a ńtɛ̃ɛ, à yɑ̃'òńɛ́ zɛ́u à mɛ̀: 18 Wálɛ gɛ́
Yelusalɛũɛ. We wa Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ kpáu sa'onkiaɔ
ń Mɔizi ikoyɑ̃danɛdeɔwa, aai yɑ̃daaàla, 19 aai aà
kpa luayɑ̃dɔ̃nsaiɔwa. Aa aà kɛ pɔ́ɔpɔɔ, aai aà gbɛ̃ ń
flàalao, aai aà páliwa, aai aà dɛ, i vu a gɔɔ àaɔ̃dezȉ.

Zaaki ń Zɑ̃ao wabikɛa
(Maa 10.35-45)

20 Bee gbɛa Zebedee nɛ́ɔ da mɔ̀ Yesu kȉ̃i ń a nɛ́ɔ.
A ye wabikɛwà, ɔ̃ à kùlɛɛ̀. 21 Ɔ Yesu aà là à mɛ̀: Bɔ́
ń yeii? A wèwà à mɛ̀: To ma nɛ́ gbɛ̃ɔn plaɛɔ aaɔ
kunnɔ n kpalau, gbɛ̃do n ɔplaai, gbɛ̃do ɔzɛɛi. 22 Ɔ
Yesu ò nɛ́piɔnɛ à mɛ̀: Á yɑ̃́ pɔ́ álɛ a wabikɛa dɔ̃o.
Taasi kɛɛona pɔ́ má a imi, á fɔ̃ mia? Aa wèwà aa
mɛ̀: Wá fɔ̃́. 23 Yesu mɛ̀: Ī pɔ́ má mi, á mi fá, ɑ̃ma
zɔ̃lɛa ma ɔplaai ge ma ɔzɛɛi dɛ ma yɑ̃́ ũo. Zɔ̃lɛkȉ̃i
beeɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ ma Mae kɛ̀kɛnɛ́ɔ pɔ́ ũɛ. 24 Kɛ́ aà ȉwa
gbɛ̃ɔn kwi kȉ̃niɔ yɑ̃́pi mà, an pɔ pà vȉ̀i ń dɑ̃unapiozi.

25 Ɔ Yesu ń kããa ḿpii, a ònɛ́: A dɔ̃ kɛ́ bùsu gbããdeɔ ì
gbããblemá, mɛ́ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ì ikokɛmá, 26 ãma aɔ dɛ màa
á kı̋io. Tó á gbɛ̃e ye àɔ dɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, aà gɔ̃ á dɔnlɛde
ũ. 27 Tó á gbɛ̃e ye àɔ dɛ dɔaana ũ, aà gɔ̃ á zɔ̀blena ũ.
28 Asa Gbɛ̃nazı̏n Nɛ́ i mɔ wà dɔalɛo, à mɔ̀ dɔi gbɛ̃́ɔlɛɛ,
i gi a wɛ̃nii gbɛ̃́ dasiɔ boa yã́i.

Vı̏a baakɛnaɔ gbã́gbãa
(Maa 10.46-52, Luk 18.35-43)

29 Gɔɔ pɔ́ aalɛ bɔ Yeliko, bíla tɛ́ Yesuzi. 30 Vı̏a gbɛ̃ɔn
plaɔ zɔ̃lɛ zɛ́ lɛ́, aa mà Yesu mɛ́ lɛ́ gɛ̃, ɔ̃ aalɛ lɛ́ gbãa zu
aa mɛ̀: Dii, Davidi Bui, wá wɛ̃nagwa! 31 Wàlɛ gíné
wàlɛ mɛ aa nílɛ, ɔ̃ an lɛzu kɛ̀kɛ gbããkũ̏ aa mɛ̀: Dii,
Davidi Bui, wá wɛ̃nagwa! 32 Ɔ Yesu zɛ̀ à ń sisi à ń lá
à mɛ̀: Bɔ́ á ye mà kɛɛ́i? 33 Aa wèwà aa mɛ̀: Dii, wá ye
ǹ wá wɛ́ wɛ̃wɛ̃ɛɛ. 34 Yesu ń wɛ̃nagwà, à ɔkã̏ ń wɛ́wa.
Wegɔ̃ɔ aa gu'è, ɔ̃ aa bɔ̀ tɛaàzi.

21

Gbããkpaa Yesuzi Yelusalɛũ
(Maa 11.1-26, Luk 19.28-48, Zãa 12.12-22)

1 Kɛ́ aa kà kãi ń Yelusalɛũo, aa kà Bɛfaze wɛ̃́lɛ pɔ́
kú Kùkpɛ sı̏sı̏pɔlɛu, ɔ̃ Yesu a ìwa gbɛ̃ɔn plaɔ zı̏ 2 a
ònɛ́: A gɛ́ wɛ̃́lɛ pɔ́ kálɛ á aɛ kee guu. Tó a gɛ̃, á zàa'ìna
e dɔa ń a nɛ́o wegɔ̃ɔ. A polo suomɛɛ. 3 Tó gbɛ̃e á lá,
kpelewa ni, ı́ mɛ Dii mɛ́ ye ń mɔaoi, a ń gbaɛɛ̀ tia.
4 A dɛ màa kɛ́ yã́ pɔ́ ãnabi ò kɛ yã́iɛ, à mɛ̀:
5 O Siɔnadeɔnɛ an kía mɛ́ lɛ́ mɔ́ ń kı̋i.
Aà nɔ̀sɛ niɛ, a di zàa'ìn bɔlɔ kpɛ.*

* **21:5** Zkl 9.9

6 Iwapiɔ gɛ kɛ̀ lá Yesu ònɛ́wa. 7 Aa sù ń zàa'ȉnapio
ń a nɛ́o, aa ń ulaɔ kpàlɛmá, ɔ̃ Yesu dȉkpɛ. 8 Gbɛ̃́
dasideɔ lɛ́ ń ulaɔ kpálɛ zɛ́u,† gbɛ̃eɔ lɛ́ lá zɔ̃ wàlɛ kpálɛ
zɛ́u lɔ. 9 Bíla pɔ́ dɔaaaɛ̀ ń gbɛ̃́ pɔ́ tɛ́ aà kpɛɔ lɛ́ wiilɛ
wàlɛ mɛ:
Gbãa kɛ, Davidi Bui!
Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ ń Dii tɔ́o ũ!
Wà gbãakpaaàzi à zɔ̃ luawa.‡
10 Kɛ́ Yesu gɛ̃̀ Yelusalɛũ, wɛ̃́lɛ lòo, gbɛ̃́pii lɛ́ mɛ: Dén
gbɛ̃́ bee ũi? 11 Bíla mɛ̀: A̋nabi Yesuɛ. A bɔ̀ Nazalɛti,
Galile bùsuuɛ.

Yesu gɛa Lua ua
(Maa 11.15-19, Luk 19.45-48, Zãa 2.13-22)

12 Yesu gɛ̃̀ Lua ua à laayianaɔ ń laalunaɔ yà ń bɔ́lɛ
píi. A ɔlɛũkpakɛnaɔ táabũnuɔ ń felenyianaɔ kȉlaɔ
fuangba. 13 A ònɛ́: A kɛ̃a Lua taalau, wali o ma kpɛ́ɛ
lousisikpɛ,§ ɔ̃ á kɛ̀ gbɛ̃blenaɔ tòo ũ.*
14 Vȉaɔ ń ɛɛɔ mɔ̀ aà kȉ́i Lua ua we, ɔ̃ à ń gbãgbã.
15 Kɛ́ sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ yãbɔnsaɛ pɔ́
àlɛ kɛɔ è, mɛ́ aa mà nɛ́ɔ lɛ́ wiidɔwà Lua ua aalɛ mɛ,
gbãa kɛ Davidi Bui, ɔ̃ an pɔ pà. 16 Aa òɛ̀: Ń mà lá aalɛ
oa? Yesu wèmá à mɛ̀: Ao! Kɛ́ Lua dà nɛ́fɛ̃nɛnaɔnɛ
ń nɛ́ yɔ̃minaɔ aa a táasilɛ, i a kyokɛo lé?† 17 Ɔ à bɔ̀
wɛ̃́lɛu à ń tó we, à tà ii Bɛtani.

Yesu kaadɔɛnli kaa
(Maa 11.12-14,20-24)

18 Kɛ́ gu dɔ̀ kɔɔkɔɔ, à ɛ̀a lɛ́ su wɛ̃́lɛdau, ɔ̃ nɔana lɛ́ aà
dɛ. 19 A kaadɔɛnli è zɛ́ lɛ́, ɔ̃ à sɔ̃̀i, i nɛ́ ewào, sema lá
pã. Ɔ a ò lípiɛ: Nyɔ̃ nɛ'i bau lɔo. Wegɔ̃ɔ lípi giigàga.

---

† **21:8** 2Kia 9.13 ‡ **21:9** Soũ 118.25-26 § **21:13** Isa 56.7
* **21:13** Zel 7.11 † **21:16** Soũ 8.3

20 Kɛ́ aà ǐwaɔ è, ɔ̃ à bɔ̀ ń saɛ aa mɛ̀: Akɛa kaadɔɛnlipi
giigàga màa gɔ̀ɔi? 21 Yesu wèmá à mɛ̀: Sǐana málɛ
oɛ́, tó á Lua náai vǐ seasai, i kɛ kaadɔɛnlipi yǎ ɔ̃ á kɛ
adoo. Baa tó á ò sǐsǐɛ beeɛ aà azǐa sɛ zu ísiau, a kɛɛ.‡
22 Tó á Lua náai vǐ, pɔ́ pɔ́ á gbɛ̀awà wabikɛa guu píi,
á eɛ.

Yesu laa a ikoi
(Maa 11.27-33, Luk 20.1-8)

23 Yesu gɛ̀ Lua ua, àlɛ yãdanɛ́. Ɔ sa'onkiaɔ ń
gbɛ̃zɔ̃ɔɔ mɔ̀ aà là aa mɛ̀: Iko kpele ńlɛ yǎ beeɔ kɛòi?
Démɛ n gba iko beei? 24 Ɔ Yesu wèmá à mɛ̀: Mapi sɔ̃
má yǎ mɛ̀ndo gbɛawá. Tó á òmɛɛ, ɔ̃ má iko pɔ́ málɛ
yǎ beeɔ kɛo oɛ́. 25 Dé iko Zãa gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ̀òi?§ Lua
pɔ́ yɛ̀, ge gbɛ̃nazǐna pɔ́ɛ? Ɔ aa lɛkpàaǐ aa mɛ̀: Tó wa
mɛ̀ Lua pɔ́ɛ, a wá lá bɔ́yãi wi Zãa yǎ sio ni. 26 Tó wa
mɛ̀ gbɛ̃nazǐna pɔ́ɛ sɔ̃, wá bíla vǐa vǐ, asa ampii aa
Zãa ãnabikɛ sǐɛ. 27 Ɔ aa wè Yesuwa aa mɛ̀: Wá dɔ̃o.
Ɔ Yesu ònɛ́: Mapi sɔ̃ má iko pɔ́ málɛ yǎ beeɔ kɛo oɛ́o.

Nɛ́ gbɛ̃ɔn plaɔ

28 Ɔ Yesu mɛ̀: Gbɛ̃e mɛ́ nɛgɔ̃ɛnaɔ vǐ gbɛ̃ɔn pla. Ɔ a
ò Wooɛ: Gɛ́ zǐkɛi bua gbã. 29 Woo mɛ̀: Má gɛo. Ɔ à
nɔ̀sɛlǐlɛ gbɛzã, à gɛ̀. 30 Maepi gɛ ò Seɛ mɑ̀a lɔ. Ɔ Se
mɛ̀: Too. Kási i gɛo. 31 Á è kpelewai? Gbɛ̃ɔn plapiɔ
guu, an démɛ a mae pɔeã kɛ̀i? Aa mɛ̀: Wooɛ. Ɔ Yesu
ònɛ́: Sǐana málɛ oɛ́: Ɔsinaɔ ń káaluaɔ gɛ̃ kpala pɔ́ bɔ̀
Lua kǐi guu á ãa. 32 Asa Zãa mɔ̀ à zɛ́ súsu ɔ̀lɔɛ́, i aà
yǎ sio. Ɔsinaɔ n káaluaɔ mɛ́ aa aà yǎ sǐ. Baa ń bee
eao i nɔ̀sɛlilɛ gbɛzã a aà yǎ sǐo.

‡ **21:21** Mat 17.20 § **21:25** Mat 3.6

Vɛ̃ɛbu zi̍kɛnaɔ
(Maa 12.1-12, Luk 20.9-18)

33 A yãpãle ma lɔ. Uabelee mɛ́ kú a vɛ̃ɛbu vi̍, à kaa
li̍ai à ɛyɔ̃̀ a guu vɛ̃ɛfɛ̃ki̍i ũ, à gbadà.* Ɔ à a vɛ̃ɛbupi
nà zi̍kɛnaɔnɛ ń ɔzi̍, ɔ̃ à fɛ̀lɛ ń táo. 34 Kɛ́ vɛ̃ɛkɔzɔ̃zɔ̃gɔɔ
kà, ɔ̃ à a i̍waɔ zi̍̀ zi̍kɛnapiɔwa aa a vɛ̃ɛ asea siɛ. 35 Ɔ
zi̍kɛnapiɔ aà i̍waɔ kũ̀kũ, aa ń gbɛ̃do gbɛ̃̀, aa ń gbɛ̃do
dɛ̀, aa ń gbɛ̃do pàpa ń gbɛo aa dɛ̀. 36 Uabelepi ɛ̀a i̍wa
pãleɔ zi̍̀,† an dasi dɛ gbɛ̃́ káauɔla, ɔ̃ aa kɛ̀nɛ́ màa lɔ.
37 Gbɛzã ɔ̃ à a nɛ́ zi̍̀mà à mɛ̀: Aa ma nɛ́ yãda. 38 Kɛ́
zi̍kɛnapiɔ nɛ́pi è, aa òkɔ̃ɛ: Túbiblenan kee. Wà aà
dɛ, bú i gɔ̃wɛ̃ɛ. 39 Ɔ aa aà kũ̀ bɔ̀ò kaau aa aà dɛ̀. 40 Tó
búde sù, kpelewa a kɛ zi̍kɛnapiɔnɛi? 41 Aa wèwà
aa mɛ̀: A gbɛ̃́ pãsi̍piɔ dɛdɛ pãsi̍pãsi̍ɛ, i búpi na zi̍kɛn
pãle pɔ́ aa aà asea kpawa a gɔɔwaɔnɛ ń ɔzi̍. 42 Ɔ Yesu
ònɛ́: I yã́ɛ bee kyokɛ taalauo lé?
Gbɛ pɔ́ ɛ̃bonaɔ pãkpài mɛ́ gɔ̃̀ gbɛɔ mide ũ.
Dii mɛ́ bee kɛ̀ ɔ̃ à kɛ̀wɛ̃ɛ yãbɔnsaɛ ũ.‡
43-44 Ayãmɛto málɛ oɛ́: Lua a á bɔ kpala pɔ́ bɔ̀ a kĩ́i
guu, i gbɛ̃́ pɔ́ aa a asea kpawaɔ kpau.
45 Kɛ́ sa'onkiaɔ ń Falisiɔ Yesu yãlɛɛũanɛpiɔ mà, aa
dɔ̃̀ kɛ́ ń yã́ àlɛ o. 46 Ɔ aalɛ zɛwɛɛlɛ wà aà kṹ, ãma aa
vi̍akɛ̀ bílaɛ, kɛ́ wà aà di̍lɛ ãnabi ũ yã́i.

22

Nɔsɛpɔnakɛa
(Luk 14.15-24)

1 Yesu ɛ̀a yãlɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: 2 Lá kpala pɔ́ bɔ̀ Lua
kĩ́i dɛn kɛ lɔ. Kíae mɛ́ lɛ́ nɔsɛpɔnakɛ a nɛ́ɛ, 3 ɔ̃ à a

* **21:33** Isa 5.1-2 † **21:36** 2Lad 36.15 ‡ **21:42** Soũ 118.22-23

zi̋kɛnaɔ zi̋ gbɛ̃́ pɔ́ à ń gbɛa blɛbleawaɔ sísii, ãma
aa ye mɔaio. 4 Ɔ à ɛ̀a zi̋kɛnpãleɔ zi̋ a ònɛ́: A gɛ o
gbɛ̃́ pɔ́ ma ń gbɛaɔnɛ ma sɔu mà, ma zuswanaɔ ń
pɔtuo mɛkpaaɔ dɛ̀dɛ má làa. Aa mɔ nɔsɛ guu. 5 Ɔ aai
laaidɔ yã́piwao, an baade gɛ̀ a bɔɔlɛkɛi. Gbɛ̃eɔ gɛ̀ ń
bua, gbɛ̃eɔ gɛ̀ ń laatai, 6 gbɛ̃́ ki̋niɔ zi̋kɛnapiɔ kũ̏kũ aa
widàmá aa ń dɛdɛ. 7 Ɔ kíapi pɔ pà, à a sosaɔ gbàɛ
aa gɛ̀ gbɛ̃dɛnapiɔ dɛ̀dɛ, ɔ̃ aa tɛsɔ̃̀ ń wɛ̃́lɛwa. 8 Ɔ kíapi
gbàsa ò a zi̋kɛnaɔnɛ: Nɔsɛblɛ mà, ãma gbɛ̃́ pɔ́ ma
ń gbɛaɔ kɛ̀wà fɛ̃́nɛũ. 9 A gɛ́ zɛ́kpaaɔ guu, í gbɛ̃́ pɔ́
á è píi sísi nɔsɛ guu. 10 Ɔ zi̋kɛnapiɔ fɛ̀lɛ gɛ̀ zɛ́ɔ guu,
aa gbɛ̃́ pɔ́ aa èɔ kȁaa, gbɛ̃vãiɔ ń gbɛ̃maaɔ píi. Màa
nɔsɛpɔnakɛnaɔ gupà.
11 Kɛ́ kíapi gɛ̃̀ pɔnakɛnapiɔ gwai, à gɔ̃ɛe è we, a
nɔsɛpɔna ula daao, 12 ɔ̃ a òɛ̀: Ma gbɛ̃́, àkɛa n gɛ̃ la
nɔsɛpɔna uladasaii? Ɔ à ni̋ kpȁuu. 13 Ɔ kía ò a
dɔaiɔnɛ: A aà ɔɔ ye ń aà gbáɔ, í aà zu bàasi gusiau.
We a ɔ́ɔlɔu à ɔdi a musu. 14 Asa dasi ɔ̃ Lua si̋si, ãma
gbɛ̃́ pɔ́ a sɛ̀ɔ bílao.

Yesu lousisin gbɛ̃zɔ̃ɔɔ fua
(Maa 12.13-40, Luk 10.25-28, 20.19-47)

15 Bee gbɛa ɔ̃ Falisiɔ bɔ̀ gɛ̀ lɛkpàai̋ lá wà kɛ aa e
Yesu kű a yã'oa guu. 16 Ɔ aa ń i̋waɔ zi̋wà ń Elodi
kpala zɛnkpɛdeeɔ, aa mɛ̀: Mɛtulu, wá dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́
náaiden n ũ. Ni Lua zɛ́ ɔlɔnɛ́ wásawasaɛ. Nili yã́si
ń gbɛ̃́ɔ ublembɛkɛ yã́io, asa nili gbɛ̃e wɛgwao. 17 Lá
ń è ǹ owɛ̃ɛ. A kũ̏ wà wɛ̃̀'ɔ̃a kpá Sezaawaa, ge i kũo?
18 Yesu ń nɔ̀sɛvãi dɔ̃̀má à mɛ̀: Mɔafilideɔ! Bɔ́yãi álɛ
filifilimbakpamɛɛi? 19 A ɔ̃a pɔ́ wi̋ wɛ̃̀'ɔ̃a kpaȯ ɔlɔmɛɛ.
Ɔ aa ɔ̃api do dɔ̀ɛ̀. 20 Ɔ à ń lá à mɛ̀: Dé mi ń a tɔ́on lai?

21 Aa wèwà aa mɛ̀: Sezaa pɔ́ɛ. Ɔ a ònɛ́: Too, à Sezaa
dee pɔ́ kpawà, í Lua pɔ́ kpawà. 22 Kɛ́ aa yã́pi mà, à
bɔ̀ ń saɛ, ɔ̃ aa aà tò we aa tà.
23 Gɔɔ doũpi zĩ́ Saduseeɔ mɔ̀ Yesu kĩ́i. Aaĩ mɛ gɛɔ
lí vuo, ɔ̃ aa aà là aa mɛ̀: 24 Mɛtulu, Mɔizi mɛ̀, tó gɔ̃ɛ
gà nɛ́sai, dãuna lí a vĩ̀i gyaa da'uakɛ, aà a vĩ̀i gɛ̃ɛ
kɛò.* 25 Tɔ̀ɔ. Dedoũdeɔ kú wá guu yãa gbɛ̃ɔn sopla.
Woo nɔ sɛ̀ à gà a nɔpi tò nɛ́sai, ɔ̃ gyaa gɔ̃̀ Seɛ. 26 A̋
kɛ̀ Seɛ màa lɔ ń Bíɔo e à gɛ̀ pɛ̀ gbɛ̃ɔn soplapiɔwa píi.
27 Ampii gbɛa ɔ̃ nɔ gà sɔ̃. 28 Gɛɔ vugɔɔzĩ an gbɛ̃ɔn
soplapiɔ guu, démɛ aɔ nɔpi vĩi? Asa ampii aa aà dɔ̃
nɔ ũɛ. 29 Ɔ Yesu wèmá à mɛ̀: A sãsãɛ á Luayãtaala ń
aà gbãao dɔ̃sai yã́i. 30 Tó gɛɔ vù, aa nɔsɛo, aa zãkɛo,
aaɔ ku lán luabɛ malaikaɔwaɛ. 31 Gɛɔ vua yã́ musu
i yã́ pɔ́ Lua òɛ́ kyokɛo lé? A̋ mɛ̀ 32 ámɛaa Ablahaũ ń
Izaakio ń Yakɔbuo Lua.† Gɛɔ Luan aà ũo, sema gbɛ̃́
bɛ̃́ɛɔ. 33 Kɛ́ bíla yã́pi mà, aà yãdaanɛ́ dĩ̀má.
34 Kɛ́ Falisiɔ mà Yesu Saduseɔ fù, aa kɔ̃ kã̀aa. 35 Ɔ
an ikoyãdɔ̃naɔ do likpàlɛwà à aà là à mɛ̀: 36 Mɛtulu,
Mɔizi ikoyã kpele gbia mɛ́ dɛńlai? 37 Yesu wèwà
à mɛ̀: Nyɔ̃ ye Dii n Luazi ń nɔ̀sɛmɛndoo teasisai,
n sɔ̃ iɔ kuwà.‡ 38 Ikoyã pɔ́ a gbia dɛńlan we. 39 A
plaade pɔ́ bɔ̀wan kɛ: Nyɔ̃ ye ń gbɛ̃nazĩn deezi lá
nzĩa wɛ̃niwa.§ 40 Mɔizi ikoyã píi ń ãnabiɔ yã́ɔ píi
looa ikoyã mɛ̀n pla beeɔwaɛ.
41 Lá Falisiɔ kãaaa, Yesu ń lá à mɛ̀: 42 A̋ è kpelewa
Mɛsii yã́ musui? Dé buin aà ũi? Aa wèwà aa mɛ̀:
Davidi buiɛ. 43 Ɔ Yesu ònɛ́: Akɛa Lua Nisĩna dɛ̀dɛ
Davidiwa, ɔ̃ a òɛ̀ Diii? A̋ mɛ̀

* **22:24** Iko 25.5 † **22:32** Bɔa 3.6 ‡ **22:37** Iko 6.5 § **22:39**
Lev 19.18

44 Dii ò ma Diiɛ aà zɔ̃lɛ a ɔplaai
e àa aà ibɛɛɔ kálɛɛ̀ a gbá zíɛ.*
45 Lá Davidi òɛ̀ Dii, kpelewa aɔ dɛ aà bui ũi? 46 Gbɛ̃e
i fɔ̃ yã́zãsi̋wào. Za gɔɔ bee gbɛ̃e i we yãe làwà lɔo.

23

Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń Falisiɔ mɔafili (Maa 12.38-40, Luk 20.45-47)

1 Bee gbɛa Yesu yã'ò bílaɛ ń a i̋waɔ 2 à mɛ̀:
Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń Falisiɔ mɛ́ aa gɔ̃̀ Mɔizi gɛ̃ɛ ũ.
3 Ayãmɛto àli yã́ pɔ́ aai̋ oɛ́ɔ kɛ píi, íɔ kũa. A̋ma ásu
ń kɛa kɛo, asa aali yã́ pɔ́ aai̋ o kɛo. 4 Aai̋ aso gbia
yeye da gbɛ̃́ɔnɛ ń gã̀uɛ, mɛ́ baa ɔton do aaliɔ ye
kaio. 5 Aai̋ ń yã́ píi kɛ kɛ́ gbɛ̃́ɔ ń e yã́iɛ. Màa aai̋
Lua yã́ ɛsɛba gbɛ̃̀nɛ da,* aai̋ tùfa gbã̀a da ń pɔkasai.†
6 Pɔnablɛble zɔ̃lɛki̋i maaɔ ń lousisikpɛ zɔ̃lɛki̋i maaɔ
ɔ̃ aai̋ɔ wɛɛlɛ zɔ̃lɛu. 7 Aai̋ɔ ye wàɔ fɔkpakpamá gãaɛ,
wàɔ onɛ Mɛtulu. 8 A̋suli tó wà oɛ́ Mɛtuluo, asa ápii
vi̋iɔ n dãunaɔn á ũ, mɛ́ á Mɛtulu mɛ̀ndoɛ. 9 A̋suli o
gbɛ̃eɛ á mae dṹnia guu lao, asa á Mae mɛ̀ndoɛ, ɔ̃mɛ
kú musu. 10 A̋suli tó wà oɛ́ Dɔaanao, asa á Dɔaana
mɛ̀ndoɛ, ɔ̃n Mɛsii ũ. 11 Gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃ɔ á guu aàɔ dɛ á
dɔnlɛde ũ.‡ 12 Gbɛ̃́ pɔ́ i̋ azi̋a kã́fi̋ Lua a aà busaɛ, mɛ́
gbɛ̃́ pɔ́ i̋ azi̋a busa Lua a aà kã́fi̋.

Yesu zɔadɔa Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń Falisiɔwa (Luk 11.37-42)

* **22:44** Soũ 110.1 * **23:5** Iko 6.8 † **23:5** Nao 15.38 ‡ **23:11** Mat 20.26-27

13 Waiyoo á yãdanɛdeɔ ń Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I
kpala pɔ bɔ̀ Lua kı̋i zɛ́ ta gbɛ̃́ɔnɛ. Ili gɛ̃uo, mɛ́ ili we
gbɛ̃́ pɔ́ aa ye gɛ̃uɔ gɛ̃̀u sɔ̃o.
14 Waiyoo á yãdanɛdeɔ ń Falisiɔ! Mɔafilideɔ!
I wabi gbãà kɛ Luawa à gyaaɔ bleò. Bee yãí á
ı̏adama pãsı̏ aɔ dɛńla.
15 Waiyoo á yãdanɛdeɔ ń Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I
bɛbɛ tɔɔlɛ ń ísiao ı̏wa mɛ̀ndo ea yãí. Tó á è sɔ̃, i aà kɛ
tɛ́ pɔ́ ũ dɛála lɛɛ plaɛ.
16 Waiyoo á vı̏a dɔaanaɔ! I mɛ tó wà mɛ̀ wa sı̏
ń Lua kpɛ́o, a yãe vı̏o, ãma tó wà mɛ̀ wa sı̏ ń Lua
kpɛ́ vuao, bee mɛ́ yãvı̏. 17 Vı̏a mı̏saideɔ! A kpele mɛ́
zɔ̃ɔi? Vua yã̀, ge Lua kpɛ́ pɔ́ ı̏ to vua gɔ̃ aà pɔ́ ũɛ? 18 I
mɛ lɔ tó wà mɛ̀ wa sı̏ ń sa'okı̏io, a yãe vı̏o, ãma tó wà
mɛ̀ wa sı̏ ń sa'obɔ pɔ́ kú weo, bee mɛ́ yãvı̏. 19 Vı̏aɔ!
A kpele mɛ́ zɔ̃ɔi? Sa'obɔ yã̀, ge sa'okı̏i pɔ́ ı̏ to sa'obɔ
gɔ̃ Lua pɔ́ ũɛ? 20 Gbɛ̃́ pɔ́ mɛ̀ á sı̏ ń sa'okı̏io, a sı̏ ń pɔ́
pɔ́ kú weɔɛ lɔ píi. 21 Gbɛ̃́ pɔ́ mɛ̀ á sı̏ ń Lua kpɛ́o, a sı̏
ń Lua pɔ́ kú a guuoɛ lɔ. 22 Gbɛ̃́ pɔ́ mɛ̀ á sı̏ ń luabɛo, a
sı̏ ń Lua kpalabaao§ ń Lua pɔ́ zɔ̃lɛwàoɛ.
23 Waiyoo á yãdanɛdeɔ ń Falisiɔ! Mɔafilideɔ!
I toeɔ dosina n kíanaɔkpeo ń dã̀ láo kwide kpa
Luawa, ɔ̃ i Mɔizi ikoyã gbiaɔ to we, yãźɛde ń sùuuo
ń náaio. Yã́ beeɔ mɛ́ dɛ wà kɛ a kı̏ni tosai.* 24 Vı̏a
dɔaanaɔ! I maemilona plɛ á imiau, ɔ̃ i yiongo mɔ́.
25 Waiyoo á yãdanɛdeɔ ń Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I
gbãbɔ bisaɔ kpɛɛ ń taɔ, mɛ́ bı̏i ń gbɛ̃taiinkɛao mɛ́ á
nɔ̀sɛ pà. 26 Falisi vı̏a! Bisa guu pípi gı̏a, a kpɛ i gɔ̃
gbãsı̏sai.

§ **23:22** Isa 66.1 * **23:23** Lev 27.30

27 Waiyoo á yãdanɛdeɔ ń Falisiɔ! Mɔafilideɔ! A̋ dɛ
lán mia pɔ́ wà soolɛ̀wàɔwaɛ. An kpɛ maa wɛ́ɛ, ãma
gɛwaɔ ń gbãsi̋ píio mɛ́ ń guu pà. 28 Màaɛ ápiɔ sɔ̃, á
bɛa maa gbɛ̃́ɔ wɛ́ɛ, ãma mɔafili ń yãvãio mɛ́ á guu
pà.
29 Waiyoo á yãdanɛdeɔ ń Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I pɔ́
bo ãnabiɔ miaɔwa, i zãble Lua gbɛ̃́ɔ pɔ́wa, 30 i mɛ:
Tó wá kú yãa wá deziɔ gɔɔ, wá bàa aɔ kúńnɔ ãnabiɔ
dɛdɛa guuo. 31 Beewa á dɔ̃̀ kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aa ãnabiɔ dɛ̀dɛɔ
buiɔn á ũ. 32 A ãiakɛ à á deziɔ tàaaba, í a midɛ sa!
33 Mlɛ̃ɔ! Gbɛ̃nazi̋n píligonaɔ! Kpelewa á bɔ tɛ́ yã́
pɔ́ daaála guui?[†] 34 A yã́i má ãnabiɔ ń ɔ̃nɔnaɔ ń
yãdanɛdeɔ zi̋wá, í ń gbɛ̃eɔ dɛdɛ, í ń gbɛ̃eɔ páliwa,
í ń gbɛ̃eɔ gbɛ̃ ń flàalao á lousisikpɛɔ guu, í ń yá wɛ̃́lɛ
ń wɛ̃́lɛo. 35 Beewa Lua gbɛ̃́ pɔ́ wà ń dɛdɛɔ yã́ a wi
á musu, sɛa za gbɛ̃maa Abɛliwa[‡] e à gɛ̀ pɛ̀ Balakia
nɛ́ Zakali pɔ́ a aà dɛ̀ Lua kpɛ́ ń sa'oki̋io zãnguowa.[§]
36 Si̋ana málɛ oɛ́, yã́ beeɔ píi a wi gbãgbɛ̃ɔ musuɛ.
37 Yelusalɛũdeɔ, Yelusalɛũdeɔ! A ãnabiɔ dɛ̀dɛ, a
gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń zi̋wáɔ pàpa ń gbɛo a ń dɛdɛ. Miɔ ye mà
á kãaamazi mɔ̀ɔmɔɔ, lá ko ì a gã̀si̋a kú a nɛ́ɔlawa,
ãma ili weio. 38 Lua a á kpɛ́ tóɛ́ kpɛ́zi̋ ũɛ sa. 39 Málɛ
oɛ́, za tia á ma e lɔo, e à omɛɛ báaade gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ ń
Dii tɔ́o.[*]

24

Yelusalɛũ dúuzɔ̃a ń dṹnialaagɔɔ seelaɔ
(Maa 13.1-20, Luk 21.5-24)

† **23:33** Mat 3.7, 12.34 ‡ **23:35** Daa 4.8 § **23:35** 2Lad 24.20-21
* **23:39** Soũ 118.26

1 Yesu bɔ̀ Lua ua, àlɛ tá, ɔ̃ aà ĩwaɔ sɔ̃̀aàzi, aa
lɛsuikɛ̀ɛ̀ Lua kpɛ́ dɔawa. 2 Ɔ Yesu ɔ̀nɛ́: A bee è píia?
Sĩana málɛ oɛ́, wa gbɛe to dikɔ̃a weo, wa a dúuzɔ̃ɛ.
3 Gɔɔ pɔ́ Yesu zɔ̃lɛa Kùkpɛ sĩ̀sĩpɔlɛu, aà ĩwaɔ mɔ̀ aà
kĩ́i ńtɛ̃ɛ, aa aà là aa mɛ̀: Owɛ̃ɛ, yã́ beeɔ kɛ bɔɛ ni?
Bɔ́mɛ aɔ dɛ n mɔa ń dṹnialaagɔɔo seela ũi? 4 Yesu
wèmá à mɛ̀: A laaika, ásu to gbɛ̃e á sã́são. 5 Asa
gbɛ̃́ɔ mɔ́ ń ma tɔ́o dasi, aa mɛ Mɛsiin ń ũ, aa gbɛ̃́ɔ
sã́sã dasi. 6 Ãli zĩ̀ bao ma ń a súuo. Ãsu to sɔ̃ kɛ̃́águo.
Bee a kɛɛ, ãma gɔɔ láaa pɔ́n we gĩao. 7 Asa bui ń
buio aa fɛlɛ ń kɔ̃oɛ, màaɛ lɔ bùsu ń bùsuo. Nɔana ń
tɔɔlɛ lualuaao aɔ ku guɔu dasi. 8 Yã́piɔ píiá nɔwãwã
daalɛaɛ. 9 Bee gbɛa wa á kpámá wà á wɛtã, wi á dɛ,
bui píi i zaágu ma yã́i.* 10 Gbɛ̃́ dasideɔ i gbasa fu,
aai bɔ kɔ̃ kpɛ, aaiɔ zakɔ̃u. 11 Ãnabi ɛgɛnaɔ mɔ dasi aa
gbɛ̃́ɔ sã́sã dasi, 12 yãvãi i kɔ̃́, gbɛ̃́ dasideɔ yea Luazi
i busa. 13 Gbɛ̃́ pɔ́ zɛa gbãa e a gɔɔ lɛ́wa, ade mɛ́ a
bɔ.† 14 Wa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i baokpa dṹnia gupiiu
seela ũ bui píiɛ, a lɛ́ i gbasa ká.
15 Tó a tɛ̃̀ gudɛna pɔ́ ãnabi Daniɛli a yã'ò‡ è Lua
ua, kyokɛna yã́pi da, 16 gɔɔ bee gbɛ̃́ pɔ́ aa ku Yudeɔ
bàalɛ mipɛ sĩ̀sĩɔwa. 17 Gbɛ̃́ pɔ́ kú kpɛ́ musu su pila gɛ̃
kpɛ́u pɔe sɛ́io. 18 Gbɛ̃́ pɔ́ kpɛ bua su ɛa bɛ a ula sɛ́io.
19 Waiyoo nɔsindeeɔ ń nɛadeɔ gɔɔ bee. 20 A wabikɛ
Luawa kɛ lala'oapi su kɛ buziɛ ge kã́mabogɔɔzĩo.
21 Asa gɔɔpi taasi aɔ zɔ̃ɔɛ. Zaa Lua dṹnia kàlɛ e gbã,
a taa i kɛo, mɛ́ a kɛ lɔo.§ 22 Tó Lua i zɛò à gɔɔpi laoo,
dɔ̃ gbɛ̃e a bɔo. Ãma a lào gbɛ̃́ pɔ́ à ń sɛ́ɔ yã́iɛ.

* **24:9** Mat 10.22 † **24:13** Mat 10.22 ‡ **24:15** Dan 9.27, 11.31, 12.11 § **24:21** Dan 12.1

Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ mɔa
(Maa 13.21-37, Luk 17.20-37, 21.25-33)

23 Gɔɔ bee tó gbɛ̃e su ò́ɛ́, gwa, Mɛsii ku la ge a ku
le, ásu sio. 24 Asa Mɛsii ɛgɛnaɔ ń ãnabi ɛgɛnaɔ mɔ
aa seela zɔ̃ɔɔ n dabudabuɔ kɛ, kɛ́ baa gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń
sɛ́ɔ aa ń sã́sãò, tó a zɛkɛ. 25 Málɛ oɛ́ za káauɛ. 26 Tó
wa òɛ́, gwa, a ku sɛ̃u, ásu gɛo. Ge tó wa òɛ́, gwa, a
ku kpɛa, ásu sio. 27 Asa lá lou ȉ pílɛ à luabɛ pu za
gukpɛ e bɛ'aɛ, màa Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ mɔa aɔ dɛ. 28 Gu pɔ́
gɛ kuu, we yãamusuɔ kãaau.
29 Gɔɔ bee wɛ́tɛ̃a gbɛa gɔ̃̀ɔ, ȉatɛ̃ a siakũ, mɔvua a
ikɛo, saanaɔ wolo luawa, pɔ́ pɔ́ kú luawapiɔ zã ń
pɛ́kȉiwa.* 30 Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ seela i gbasa bɔ luabɛ, bui
pɔ́ kú dṹnia guuɔ i ńzȉa gbɛ̃gbɛ̃ ḿpii, aai Gbɛ̃nazi̋n
Nɛ́ mɔa e luabɛpuanau ń gbãao ń gawi zɔ̃ɔo.† 31 A a
malaikaɔ zȉ ń kȁae'ɔ gbãao, aa a gbɛ̃́ pɔ́ à ń sɛ́ɔ kãaa
za dṹnia gola síiɔ̃wa za luabɛ lɛ́la e a lɛ́le.
32 A yã́ pɔ́ kaadɔɛnli lɛ́ daɛ́ gwa. Tó a gɔ̃na busɛkȕ̃
mɛ́ àlɛ bɔlɔbɔ, i dɔ̃ kɛ́ guantɛ̃na kãikȕ̃. 33 Màaɛ sɔ̃, tó
a yã́ beeɔ è píi, àɔ dɔ̃ kɛ́ aà mɔa kãikȕ̃, a zɛ kpɛɛlɛ.
34 Sȉana málɛ oɛ́, gɔɔbeedeɔ gɛ̃lɛ yã́ beeɔ píi kɛsaio.
35 Luabɛ ń dṹniao a gɛ̃lɛ, kási ma yã́ɔ gɛ̃lɛa vȉo.
36 Gbɛ̃e a gɔɔ ge a zaa dɔ̃o, baa luabɛ malaikaɔ,
baa Lua Nɛ́, sema ma Mae ado. 37 Lá a dɛ Nɔee
gɔɔ,‡ màa aɔ dɛ Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ mɔ́gɔɔ. 38 Gɔɔ pɔ́ í i
da dṹnialao, wàlɛ pɔble, wàlɛ imi, wàlɛ nɔsɛ, wàlɛ
zãkɛ e Nɔee gɛ̀ gɛ̀ gó'ilɛna guu. 39 Aai dɔ̃o, ɔ̃ í mɔ̀ ń
sɛ́lɛ ḿpii.§ Màa aɔ dɛ Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ mɔ́gɔɔ lɔ. 40 Gɔɔ

---

* **24:29** Isa 13.10, 34.4, Yoɛ 3.4 † **24:30** Dan 7.13 ‡ **24:37** Daa 6.5-7 § **24:39** Daa 7.10-24

bee gɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn plaɔ aaɔ ku bua, wa gbɛ̃do sɛ́, wa
gbɛ̃do to we. 41 Nɔɛ gbɛ̃ɔn plaɔ aaɔ pɔ́ lɔ́ gbɛzi̋, wa
gbɛ̃do sɛ́, wa gbɛ̃do to we. 42 Ayãmɛto à itɛ̃kɛ, asa á
gɔɔ pɔ́ á Dii a mɔwà dɔ̃o. 43 A̋ɔ yá̋ɛ bee ma. Tó uabele
zaa pɔ́ kpá̋i a mɔwà a bɛ dɔ̃̀ yãa, dɔ̃ à itɛ̃kɛ̀ɛ, a we
aà a kpɛ́ gbooo. 44 A yá̋i ápiɔ sɔ̃ àɔ ku sɔu guu, asa
Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ a mɔ zaa pɔ́ á wɛ́ dɔiowaɛ.

Zi̋kɛn nááide laaide (Luk 12.41-48)

45 Démɛ zi̋kɛnnááide laaide pɔ́ aà dii a zi̋kɛnaɔ
naɛ̀ a ɔzi̋, aàli blɛ kpámá a gɔɔwa ũi? 46 Báaaden
zi̋kɛna pɔ́ aà dii aà lè àlɛ kɛ màa a sugɔɔ ũ. 47 Si̋ana
málɛ oɛ́, a a àizɛɛ píi naɛ̀ a ɔzi̋ɛ. 48 A̋ma tó zi̋kɛnapi
vãi, a o a sɔ̃ guu a dii lɛ́ gɛ̃gɛ̃, 49 i fɛlɛ na a zi̋kɛndeeɔ
gbɛ̃gbɛ̃awa, iɔ ulatã̂ble, iɔ imi ń wɛ̃dɛnaɔ, 50 aà dii
a su gɔɔ pɔ́ aà wɛ́ dɔiowaɛ, zaa pɔ́ a dɔ̃owa, 51 i aà
zɔ̃ɛzɔ̃ɛ, i aà baa daaa ń mɔafilideɔ. We a ɔ́ɔlɔu à ɔdi
a musu.

25

Wɛ̋ndia gbɛ̃ɔn kwiɔ

1 Gɔɔ bee kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kí̋i yá̋ aɔ dɛ lán wɛ̋ndia
gbɛ̃ɔn kwi pɔ́ aa ń filiaɔ sɛ̀ bɔ̀ɔ aalɛ gɛ́ dai nɔsɛnalɛɔ
yá̋waɛ. 2 An gbɛ̃ɔn sɔoɔá laaisaideɔnɛ. An gbɛ̃ɔn
sɔoɔ sɔ̃ laaideɔnɛ. 3 A laaisaideɔ ń filiaɔ sɛ̀ nísi
kù̋sũa saiɛ, 4 a laaideɔ sɔ̃ aa ń filiaɔ sɛ̀ ń nísi kù̋sũao.
5 Nɔsɛna i mɔ kpaao, ɔ̃ i ń lɛ́ ḿpii, aalɛ i'o. 6 Wɛɛdo
wà wiilɛ̀ wà mɛ̀: Nɔsɛna lɛ́ mɔ́! A fɛlɛ gɛ́ daiaàlɛ. 7 Ɔ
wɛ̋ndiapiɔ vù ḿpii, aa ń filiaɔ kɛ̀kɛ. 8 Ɔ a laaisaideɔ
ò a laaideɔnɛ: A wá gba nísi yɔɔe, wá filia lɛ́ gaɛ. 9 Ɔ
a laaidepiɔ wèmá aa mɛ̀: A mɔ́wá ń ápiɔ píio. A gɛ́ á

pɔ́ lúi a yi̋anaɔ ki̋iaɔ! 10 Kɛ́ aa gɛ̀ lúi, ɔ̃ nɔsɛna kà. Gbɛ̃́
pɔ́ an sɔu màɔ gɛ̃̀aànɔ nɔsɛ guu, ɔ̃ wà gbatà. 11 Gbɛzã
wɛ̃́ndia ki̋nipiɔ sù, aalɛ lɛzu: Dii, Dii! Zɛwɛ̃wɛ̃ɛ! 12 Ɔ
a wèmá à mɛ̀: Si̋ana málɛ oɛ́, má á dɔ̃o. 13 Ayãmɛto
à itɛ̃kɛ, asa á a gɔɔ ge a zaa dɔ̃o.

Ɔdakɛa zi̋kɛnaɔnɛ
(Luk 19.11-27)

14 Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋i dɛ lán gbɛ̃́ pɔ́ ye fɛlɛ ń táo,
ɔ̃ à a zi̋kɛnaɔ si̋si à a àizɛɛ nàné ń ɔzi̋waɛ. 15 A ɔdakɛ̀
an gbɛ̃doɛ bãni sɔo, gbɛ̃ɔn plaade bãni pla, gbɛ̃ɔn
àaɔ̃de bãni do. A kpà an baadewa a gbãa lɛ́u, ɔ̃
à fɛ̀lɛ ń táo. 16 Bãnisɔode gɛ̀ zi̋kɛ̀ ń ɔ̃apio gɔ̃̀ɔ, ɔ̃ à
àikɛ̀ɛ̀ bãni sɔo. 17 Bãniplaade kɛ̀ màa lɔ, ɔ̃ à àikɛ̀ɛ̀
bãni pla. 18 Bãnidode sɔ̃ à gɛ̀ ɛyɔ̃̀ɛ, ɔ̃ à a dii ɔ̃api
ùlɛu. 19 Gɔɔplakɛa gbɛa zi̋kɛnapiɔ dii sù, ɔ̃ àlɛ a ɔ̃a
yã́ gɔ̃́gɔ̃ńnɔ. 20 Bãnisɔode mɔ̀ ń bãni sɔo pãle pɔ́ á
èo à mɛ̀: Dii, bãni sɔo pɔ́ ń kpàa gwa, à àikɛ̀ bãni
sɔo lɔ. 21 Ɔ aà dii òɛ̀: N kɛ̀ zi̋kɛn maa náaide! Lá ń
náai vi̋ ń a yɔɔnao, má a zɔ̃ɔ nanɛ n ɔzi̋ɛ sa. Gɛ̃ ma
pɔnakɛa guu. 22 Bãniplaade mɔ̀ lɔ à mɛ̀: Dii, bãni
pla pɔ́ ń kpàa gwa, à àikɛ̀ bãni pla lɔ. 23 Ɔ aà dii òɛ̀:
N kɛ̀ zi̋kɛn maa náaide! Lá ń náai vi̋ ń a yɔɔnao, má
a zɔ̃ɔ nanɛ n ɔzi̋ɛ sa. Gɛ̃ ma pɔnakɛa guu. 24 Ɔ dode
mɔ̀ sa à mɛ̀: Dii, má dɔ̃̀ kɛ́ gbɛ̃́ zi̋'ũn n ũ. Ni pɔkɛkɛ
gu pɔ́ ni tɔ̃uoɛ, mɛ́ ni pɔ́ kãaa gu pɔ́ ni gbɛ̃uo. 25 Ɔ vi̋a
ma kũ, ma gɛ ma n ɔ̃a ùlɛ ɛu. N pɔ́ kɛ́. 26 Ɔ aà dii òɛ̀:
Zi̋kɛn vãi màade! N dɔ̃̀ kɛ́ mi pɔkɛkɛ gu pɔ́ mi tɔ̃uo,
mi pɔ́ kãaa gu pɔ́ mi gbɛ̃uoo lò? 27 Tó n dakɛ̀ò gbɛ̃ɛɛ
yãa, lá ma suɛ́, dɔ̃ má si̋ ń a ío. 28 A bãni dopi siwà,
í kpá bãnisɔodewa. 29 Asa gbɛ̃́ pɔ́ pɔ́ vi̋ Lua a kã́ñi̋è

e à fɛ̃ɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ vɨ̃ sɔ̃o, baa pɔ́ pɔ́ a vɨ̃ Lua a siwàɛ.*
30 Zɨ̃kɛn pãɛ bee sɔ̃, à aà zu bàasi gusiau. We a ɔ̃́ɔlɔu
à ɔdi a musu.†

Yɑ̃́kpalɛ gbɛzɑ̃

31 Tó Gbɛ̃nazɨ̃n Nɛ́ mɔ̀ a gawi guu ń a malaikaɔ
píi, a zɔ̃lɛ a kpalabaa gawidewa.‡ 32 Dṹnia buiɔ i
kãaa aà aɛ píi, i ń kɛ̃́kɔ̃wa lá pɔdãna ɨ̃ sãɔ kɛ̃kɔ̃wa
ń bleɔwa. 33 A sãɔ kpa a ɔplaai, bleɔ ɔzɛɛi. 34 Bee
gbɛa Kíapi a o gbɛ̃́ pɔ́ aa ku a ɔplaaiɔnɛ: Á gbɛ̃́ pɔ́
ma Mae báaadàáguɔ à mɔ kpala pɔ́ à a sɔukɛ̀ɛ́ za
dṹniakalɛgɔɔ ble. 35 Asa kɛ́ nɔana lɛ́ ma dɛ, a blɛ
kpàa. Kɛ́ imi lɛ́ ma dɛ, a í kpàa. Kɛ́ má dɛ nibɔ ũ,
a ma dilɛ. 36 Kɛ́ má bɛ bṹu, a uladàmɛɛ. Kɛ́ málɛ
gyãkɛ, a ma gwa. Kɛ́ wà ma dakpɛu, a mɔ ma gwai.
37 Gbɛ̃maaɔ i gbasa oɛ̀: Dii, bɔɛ wá è nɔana lɛ́ n dɛ
wa blɛ kpàmai, ge imi lɛ́ n dɛ wa í kpàmai? 38 Bɔɛ
wa n e nibɔ ũ wa n dilɛi, ge ń bɛ bṹu wa uladànɛi?
39 Bɔɛ wá è ńlɛ gyãkɛ ge wà n dakpɛu, wa gɛ n gwaii?
40 Kíapi i wemá: Sɨ̃ana málɛ oɛ́, gɔɔ pɔ́ á kè ma gbɛ̃́ɛ
beeɔ doɛ, baa an gbɛ̃́ pɔ́ kɛ̃́sãańzi, mámɛ á kèmɛɛ.
41 Bee gbɛa a o gbɛ̃́ pɔ́ aa ku a ɔzɛɛiɔnɛ: A gomɛɛ
we luaginzideɔ! Á ta tɛ́ gasai pɔ́ Lua kɛ̀kɛ Ibiisiɛ ń a
ɨ̃waɔ guu. 42 Asa kɛ́ nɔana ma dɛ, i blɛ kpaao. Kɛ́ imi
ma dɛ, i í kpaao. 43 Kɛ́ má dɛ nibɔ ũ, i ma dilɛo. Kɛ́
má bɛ bṹu, i uladamɛɛo. Kɛ́ málɛ gyãkɛ ge wà ma
dakpɛu, i mɔ ma gwaio. 44 Aai gbasa aà lá: Dii, bɔɛ
wa n e ń nɔanao ge imi ge nibɔ ũ ge bṹu ge gyãe
ge dakpɛuna ũ, mɛ́ wi dɔnlɛo ni? 45 Kía i wemá:

* **25:29** Mat 13.12 † **25:30** Mat 8.12, 22.13 ‡ **25:31** Mat 16.27, 19.28

Sɨana málɛ oɛ́, lá i kɛ gbɛ̃́ɛ beeɔ doɛo, baa an gbɛ̃́
pɔ́ kɛ̃́sãańzi, mámɛ i kɛmɛɛo. 46 Gbɛ̃́ beeɔ ta ɨadama
láasai guuɛ, gbɛ̃maaɔ sɔ̃ àizãna guu.§

26

Lɛkpaaɨ̃a Yesuzi
(Maa 14.1-2, Luk 22.1-2, Zãa 11.45-53)

1 Kɛ́ Yesu yã́ beeɔ ò píi a lὰa, ɔ̃ a ò a ɨ̀waɔnɛ: 2 Á dɔ̃
kɛ́ gɔɔpla gbɛa wa Gɛ̃amusu* dikpɛkɛ, wi Gbɛ̃nazɨ̃n
Nɛ́ kpámá wà aà páliwa.

3 Bee gbɛa sa'onkiaɔ ń Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kɔ̃ kɔ̃̀aa
sa'onkia pɔ́ wɨ̀ mɛ Kaaifa bɛ. 4 Aa lɛkpàaɨ̃ lá aa e
Yesu kṹ kpã́i, aai aà dɛ 5 aa mὲ: Wásu kɛ dikpɛ zɨ́o,
kɛ́ bíla su fɛlɛ ń zɔaoo yã́i.

Tulalekaa Yesu miwa
(Maa 14.3-9, Zãa 12.1-8)

6-7 Kɛ́ Yesu kú Bɛtani, àlɛ pɔble Simɔɔ kusude bɛ,
ɔ̃ nɔɛe sɔ̃̀aàzi, a tulale ɔde loona kũa. Ɔ a kà Yesu
miwa. 8 Kɛ́ aà ɨ̀waɔ è, ɔ̃ an pɔ fὲlɛ aa mὲ: Bɔ́n pɔ́
pãkɛa bee ũi? 9 Dɔ̃ yãa wà tulalepi yɨ̀a ń ɔ zɔ̃ɔo, wi a
ɔ̃a kpá taasideɔwa. 10 Yesu dɔ̃̀má, ɔ̃ a ònɛ́: Bɔ́yãi álɛ
ɨ̀adai nɔɛpiwai? Yã́ pɔ́ a kὲmɛɛ maaɛ. 11 Taasideɔ
ɨ̀ɔ kúánɔ gɔɔpiiɛ,† ãma máɔ kúánɔ gɔɔpiio. 12 Kɛ́
à tulalepi kà ma mɛwa, a kὲ ma gὲ kpɛlaa yã́iɛ.
13 Sɨana málɛ oɛ́: Gu pɔ́ wàlɛ ma baokpau dṹnia
gupiiu, waɔ yã́ pɔ́ nɔɛpi kὲ o aà dɔngu yã́iɛ.

Yudasi bɔa Yesu kpɛ
(Maa 14.10-11, Luk 22.3-6)

§ **25:46** Dan 12.2 * **26:2** Bɔa 12.1-11 † **26:11** Iko 15.11

14 Bee gbɛa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ do pɔ́ wì mɛ Yudasi
Isaliɔti gɛ̀ sa'onkiaɔ kɛ̃́i 15 à mɛ̀: Tó ma Yesu kpàwá,
bɔ́ á we kpaai? Ɔ aa ɑ̃́nusu ɔwatɛ̃ baakwi‡ nào aa
kpàwà. 16 Za gɔɔ bee ɔ̃ àlɛ zɛwɛɛlɛ à aà kpámá.

Gɛ̃amusu blɛblea
(Maa 14.12-31, Luk 22.7-23, Zɑ̃a 13.21-38, 1Kln 11.23-25)

17 Kàaso dikpɛgɔɔ sɛ̃́ia zɛ̃́ Yesu ìwaɔ mɔ̀ aà là aa
mɛ̀: Má ń ye wà Gɛ̃amusu blɛble sɔukɛunɛi? 18 A
wèmá à mɛ̀: A gɛ́ wɛ̃́lɛdau gbɛ̃e kɛ̃́i, í oɛ̀ Mɛtulu mɛ̀
a gɔɔ kà kɑ̃i. Aà bɛ á Gɛ̃amusu blɛ bleu ń a ìwaɔ.
19 Yesu ìwaɔ kɛ̀ lá a dànɛ́wa, aa Gɛ̃amusu blɛble
sɔukɛ̀. 20 Kɛ́ oosi kɛ̀, Yesu zɔ̃̀lɛ táabũ̃nui ń a gbɛ̃ɔn
kuɛplapiɔ. 21 Gɔɔ pɔ́ aalɛ pɔble à mɛ̀: Sìana málɛ
oɛ́, á gbɛ̃do a ma kpámá. 22 An pɔ yà maamaa,
an baade fɛ̀lɛ lɛ́ aà la dodo: Asa mámɛo yó, Dii?
23 Yesu wèmá à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ wálɛ ɔkɑ̃aa ta doũ mɛ́ a
ma kpámá.§ 24 Gbɛ̃nazɛ̃̀n Nɛ́ a ɑ̃́nuato lá wà a yɑ̃'ò
taalauwa,* ɑ̃ma waiyoo gbɛ̃́ pɔ́ a aà kpámápi. A
maa wà aà ì yɑ̃ao. 25 Ɔ Yudasi pɔ́ a aà kpámápi mɛ̀:
Asa mámɛo yó, Mɛtulu? Yesu òɛ̀: Ɔmɛ dɔ n lɛ́u we.

26 Gɔɔ pɔ́ aalɛ pɔble, Yesu kàa sɛ̀ à báaadàu, ɔ̃ a ɛ̀'ɛ
a kpà a ìwaɔwa à mɛ̀: A si só. Kɛ́ beeá ma mɛɛ. 27 Ɔ
à imibɔ sɛ̀ lɔ. A sáaukpà, ɔ̃ a kpàmá à mɛ̀: A mi ápii.
28 Kɛ́ beeá ma auɛ. A dɛ Lua bàa kua ń gbɛ̃́ dasiɔ au†
pɔ́ a bɔlɛa an duunakɛ̃ama yɑ̃́i ũɛ. 29 Málɛ oɛ́, za gbɑ̃
má vɛ̃ɛbɛ'i mi lɔo. Sema tó kpala pɔ́ bɔ̀ ma Mae kɛ̃́i

‡ **26:15** Bɔa 21.32 § **26:23** Soũ 41.10 * **26:24** Soũ 22.1-19, Isa
53.1-12 † **26:28** Bɔa 24.8, Zel 31.31-34

bɔ̀ gupuau, ɔ̃ má a dafu miánɔ. 30 Kɛ́ aa lɛsi̍, ɔ̃ aa bɔ̀lɛ
gɛ̀ Kùkpɛ si̍si̍pɔlɛu.
31 Bee gbɛa Yesu ònɛ́: A̍pii á ma to we gwãasi̍naa,
asa a kɛ̃a láu wà mɛ̀, Lua a pɔdãna lɛ́, aà kpàsa pɔ́ɔ
i fãaa.‡ 32 Ma vua gbɛa má dɔaaɛ́ Galile. 33 Ɔ Piɛɛ
òɛ̀: Baa tó ma gbɛ̃́ɔ n to we ḿpii, má n to we bauo.
34 Yesu òɛ̀: Si̍ana málɛ onɛ, gwãasi̍naa e ko àɔ gɛ́
lɛzui, ńyɔ̃ lelekpamazi gɛ̃n àaɔ̃. 35 Piɛɛ òɛ̀: Baa tó má
su gannɔ, má lelekpanzi bauo. Ɔ aà i̍waɔ ò màa sɔ̃
ḿpii.

Yesu wabikɛa Gɛsɛmani
(Maa 14.32-42, Luk 22.39-46)

36 Bee gbɛa Yesu ń a i̍waɔ kà gu pɔ́ wi̍ mɛ
Gɛsɛmani, ɔ̃ a ònɛ́: A zɔ̃lɛ la e mà gɛ wabikɛ le. 37 A̍
Piɛɛ ń Zebedee nɛ́ gbɛ̃ɔn plaɔ sɛ̀ gɛ̀ńnɔ. Aà pɔ siakũ̀,
tòlobi zùaàgu. 38 Ɔ a ònɛ́: Pɔsia ma kũ gbãa e ma
ka gaa. A zɛ la, í itɛ̃kɛmanɔ. 39 Ɔ à gɛ̀ aɛ yɔɔ, à wùlɛ a
gbɛɛu à wabikɛ̀ à mɛ̀: Baa, tó a zɛkɛ, to taasi kɛɛonaɛ
bee dɔmazi. A̍ma i kɛ lá má yeiwa no, sema lá ń
yeiwa. 40 Ɔ à ɛ̀a sù a i̍waɔ lè, aalɛ i'o. Ɔ a ò Piɛɛɛ: Màa
yà̃? I fɔ̃ itɛ̃kɛ̀manɔ baa yɔɔoa? 41 A itɛ̃kɛ àɔ wabikɛ,
kɛ́ a̍su fu yɔ̃awao yã́i. A̍ nisi̍na yei, ãma á mɛ mɛ́
busɛ. 42 Aà kɛ̃amá gɛ̃n plaade, à wabikɛ̀ à mɛ̀: Baa,
tó taasi kɛɛona í a dɔmazi a imisaio, to n pɔeã kɛ.
43 Kɛ́ à ɛ̀a sù ń lé, a è aalɛ i'o lɔ, asa an wɛ́ gbiakũ̀ɛ.
44 Ɔ à ń tó we lɔ, à gɛ̀ wabikɛ̀ a gɛ̃n àaɔ̃de, à yã́ doũpi
ò lɔ. 45 Ɔ à ɛ̀a sù a i̍waɔwa a ònɛ́: A̍lɛ i'o álɛ kã́mabo e
tiaa? A gwa! Gbɛ̃nazi̍n Nɛ́ kpaa duunkɛnaɔwa gɔɔ
kà. 46 A fɛlɛ wà tá. Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma kpámá lɛ́ mɔ́.

‡ **26:31** Zkl 13.7

Yesu kũa
(Maa 14.43-50, Luk 22.47-53, Zãa 18.3-12)

47 Gɔɔ pɔ́ àlɛ yấpi o, ɔ̃ aà ȉwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ do
Yudasi kà ń bíla pɔ́ aa bɔ̀ sa'onkiaɔ ń Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔɔ
kȉ́iɔ. Aa fɛ̃ndaɔ kṹkũa ń goɔ. 48 Bɔnkpɛdepi sɔ̃ à
seela òné à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ ma su lɛpɛ̀wà, aàpin we. A
aà kṹ. 49 Ɔ à táa'ò Yesuwa gɔ̃̀ɔ à mɛ̀: Fɔ Mɛtulu. Ɔ à
lɛpɛ̀wà. 50 Yesu òɛ̀: Ma gbɛ̃́, ǹ n kɛa kɛ! Ɔ wà mɔ̀ ɔpɛ̀lɛ
Yesuwa, wà aà kũ̀. 51 Ɔ Yesu ȉwaɔ do a fɛ̃nda wò, à
sa'onkia zȉkɛna lɛ̀ò à aà swấ gò. 52 Ɔ Yesu òɛ̀: N n
fɛ̃nda pɛ a gbɛu. Asa gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀ ń fɛ̃ndao, fɛ̃nda mɛ́ a
aà dɛ. 53 Tó má ye ma Mae malaika zȉgɔ̃ɔ gbaɛmɛɛ
gɔ̃̀ɔ dɛ gãli kuɛplaɔla, ń dɔ̃ má fua a wabikɛwà yȁ?
54 Tó má kɛ̀ màa sɔ̃, kpelewa yấ pɔ́ kɛ̃a Luayãtaalau
wà mɛ̀ a kɛ a kɛi? 55 Ɔ Yesu ò bílaɛ: Kpấi wɛliwɛn
ma ũ, ɔ̃ a mɔ ma kṹi ń fɛ̃ndaɔ ń goɔa? Gɔɔpii miɔ
zɔ̃lɛ Lua ua màɔ yãdanɛ́, i ma kũo. 56 A̋ma yấpi kɛ̀
píi, kɛ́ yấ pɔ́ ãnabiɔ ò kɛ yấiɛ. Ɔ aà ȉwaɔ aà tò we
ḿpii, aa bàasi.

Yuda gbãadeɔ yấkpalɛkɛa ń Yesuo
(Maa 14.53-65, Luk 22.54-55,63-71, Zãa 18.13-14,19-24)

57 Gbɛ̃́ pɔ́ aa Yesu kũ̀ɔ gɛ̀aànɔ sa'onkia Kaaifa bɛ.
Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kãaaa we. 58 Piɛɛ tɛ
Yesu kpɛ kãaa e sa'onkiapi bɛ. A gɛ̃̀ ua à zɔ̃̀lɛ ń dɔaiɔ,
kɛ́ à yấpi midɛa e. 59 Sa'onkiaɔ ń Yuda gbãadeɔ
píi lɛ́ yấ wɛɛlɛ dɔ Yesuwa aa e wà aà dɛ. 60 Baa kɛ́
gbɛ̃́ɔ mɔ̀ yãdɔ̀dɔwà dasi, i kɛo. Gbɛzã gbɛ̃ɔn plaeɔ
mɔ̀ 61 aa mɛ̀: Dee mɛ̀ á fɔ̃ Lua kpɛ́ wí, í ɛa dɔ gɔɔ
àaɔ̃ɛ sɛ́! 62 Ɔ sa'onkia fɛ̀lɛ zɛ̀ a ò Yesuɛ: Yấ pɔ́ wàlɛ

dɔdɔmapi dɛa ni? Ɲyɔ̃ yãe zã́sioa? 63 Kɛ́ Yesu nílɛ
kpɛ̃́, ɔ̃ sa'onkiapi ɔ̀ɛ̀: Ma nanɛ Lua bɛ̃́ɛi, owɛ̃ɛ tó Lua
Nɛ́ pɔ́ wı̀ mɛ Mɛsiin n ũ. 64 Yesu wèwà à mɛ̀: Ɔmɛ
dɔ n lɛ́u we. Mapi sɔ̃ málɛ oɛ́, za gbã́ á Gbɛ̃nazı̀n
Nɛ́ e zɔ̃lɛa Gbãapiide ɔplaai,§ mɛ́ á aà e, àlɛ mɔ́
luabɛpuanau.* 65 Ɔ sa'onkiapi a pɔkasaɔ gà a kɛ̃̀ à
mɛ̀: A dɔ́ɛ ń Luao! Wá bàa ũma n seeladeɔ lɔi? Á mà
lá à dɔ̀ɛ ń Luao wea? 66 Á è kpelewai? Ɔ aa wèwà
aa mɛ̀: Aà tàae kà wà aà dɛ.† 67 Ɔ wà lɛ́'ikà aà oawa‡
wà aà lɛ̀ ń ɔkũo. Gbɛ̃eɔ aà sãnkɛ̀kɛ 68 aa mɛ̀: Mɛsii,
ãnabikɛkɛ ǹ gbɛ̃́ pɔ́ n lɛ owɛ̃ɛ.

Piɛɛ lelekpaa Yesuzi
(Maa 14.66-72, Luk 22.56-62, Zãa 18.15-18,25-27)

69 Piɛɛ zɔ̃lɛa ua, ɔ̃ nɔɛ zı̀kɛnae mɔ ɔ̀ɛ̀: Mpi sɔ̃ iɔ sãnu
ń Galile gbɛ̃́ Yesupioɛ. 70 Ɔ à lelekpà gbɛ̃́pii wáa à
mɛ̀: Má dɔ̃ yã́ pɔ́ ńlɛ oo. 71 Kɛ́ à gɛ̃̀ gɔ̃u, nɔɛ pãle
aà è, ɔ̃ a ò gbɛ̃́ pɔ́ kú weɔnɛ: Gbɛ̃́ɛ bee sãnu ń Yesu
Nazalɛtioɛ. 72 Piɛɛ ɛ̀a lelekpà à mɛ̀: Má sı̀ ń Luao
má gbɛ̃́pi dɔ̃o. 73 Kɛ́ à kɛ̀ sàa yɔɔ, gbɛ̃́ pɔ́ zɛa weɔ sɔ̃̀
Piɛɛzi aa mɛ̀: Sı̀anaɛ, an gbɛ̃don n ũ, asa wá n dɔ̃ n
yã'oawaɛ. 74 Ɔ à fɛ̀lɛ azı̀a kà à mɛ̀: N Luao má gbɛ̃́pi
dɔ̃o. Wegɔ̃ɔ ɔ̃ ko lɛzù. 75 Ɔ yã́ pɔ́ Yesu ò dɔ̀aàgu kɛ́ à
mɛ̀, e ko àɔ gɛ́ lɛzui a lelekpaazi gɛ̃n àaɔ̃. Ɔ Piɛɛpi bɔ̀
bàasi, à ɔ́ɔlɔ̀ à kɛ̀ wɛ̃na.

27

Yudasi gaa
(Zı̀n 1.18-19)

§ **26:64** Soũ 110.1 * **26:64** Dan 7.13 † **26:66** Lev 24.16
‡ **26:67** Isa 50.6

1 Kɛ́ gu dɔ̀ kɔɔkɔɔ, sa'onkiaɔ ń Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔɔ píi
lɛkpàaĩ̀ Yesuzi, kɛ́ aa e wà aà dɛ. 2 Aa aà yè, ɔ̃ aa
gɛ̀ aà kpà bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ Pilatiwa.
3 Kɛ́ Yudasi pɔ́ aà kpàmá è yã́ zɔ̃̀lɛwa, à gɔ̃̀
déndɔ̃mɛɛ guu, ɔ̃ à gɛ̀ ã́nusu ɔwatɛ̃ baakwipi sɔaai
sa'onkiaɔnɛ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ. 4 A ɔ̀nɛ́: Ma duunakɛ̀, ma
tàaesaide kpà gai. Ɔ aa ɔ̀ɛ̀: Wá bàa ũmai? N
yã́ɛ. 5 Ɔ Yudasi ɔ̃api zù Lua kpɛ́u, ɔ̃ à tà à gɛ̀
azĩ̀a lòo. 6 Ɔ sa'onkiaɔ ɔ̃api sɛ̀lɛ aa mɛ̀: Ɔapi kaa
Lua kpɛ́ kpagolo guu zɛvĩ̀o, asa gbɛ̃dɛ'ɔ̃aɛ. 7 Kɛ́ aa
lɛkpàaĩ̀, ɔ̃ aa oobona gĩ̀tɔkĩ̀i lù ń ɔ̃apio nibɔɔ vĩ̀kĩ̀i ũ.
8 Ayãmɛto e ń a gbão wĩ̀ mɛ tɔɔlɛpiɛ Gbɛ̃dɛna tɔɔlɛ.
9 Ɔ yã́ pɔ́ ãnabi Zelemii ò kɛ̀, à mɛ̀: Wà ã́nusu ɔwatɛ̃
baakwipi sɛ̀lɛ, ɔ̃a pɔ́ Isailiɔ zɛ̀ò aa kpà aà yã́ musupi,
10 ɔ̃ wà oobona gĩ̀tɔkĩ̀i lùò lá Dii òmɛɛwa.*

Pilati yã́kpalɛkɛa ń Yesuo
(Maa 15.1-20, Luk 23.1-25, Zãa 18.28-19.16)

11 Yesu zɛa bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ aɛ. Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi aà là à mɛ̀:
Yudaɔ kían n ũa? Yesu wèwà à mɛ̀: Ɔmɛ dɔ n lɛ́u
we. 12 Gɔɔ pɔ́ sa'onkiaɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ lɛ́ yãdɔdɔwà, i yãe
zã́simáo. 13 Ɔ Pilati ɔ̀ɛ̀: Ǹlɛ yã́ dasi pɔ́ wàlɛ dɔdɔma
mao lé? 14 Kɛ́ Yesu i yãe o yã́piɔ kee musuo, à bɔ̀
bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpi saɛ maamaaɛ.
15 Gɛ̃amusu dikpɛ zĩ́ píi, bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpi ĩ̀
dakpɛunaɔ do pɔ́ bíla yei gbaɛnɛ́ɛ. 16 Gɔɔ bee sɔ̃
dakpɛuna tɔdee ku we, wĩ̀ mɛ Balaba. 17 Kɛ́ bíla
kã̀aa, ɔ̃ Pilati ń lá à mɛ̀: Dé á ye mà kɛ́ɛ́i? Balaba
yã̀, ge Yesu pɔ́ wĩ̀ mɛ Mɛsiiɛ? 18 Asa a dɔ̃ kɛ́ wɛdɔa
Yesuɛ yã́i ɔ̃ wà aà kpàiwa.

---

* **27:10** Zkl 11.12-13

19 Gɔɔ pɔ́ Pilati zɔ̃lɛa gi̋naa, aà na gbɛ̋ zȉwà à mɛ̀:
Nsu yãe kɛ gbɛ̃maapiɛo, asa nana pɔ́ má ò aà yá̋
musu gi̋a gwá̋ ma kũ gbãa maamaaɛ.
20 Sa'onkiaɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ nàɛ bílawa aa Balaba gbɛa,
wi Yesu dɛ. 21 Ayãmɛto kɛ́ bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpi ń lá, gbɛ̃ɔn
plapiɔ guu dé aa ye à kɛ̋nɛ́i, ɔ̃ aa mɛ̀ Balabaɛ. 22 Ɔ
Pilati ń lá à mɛ̀: Kpelewa má kɛ ń Yesu pɔ́ wi̋ mɛ
Mɛsiioi? Gbɛ̋pii mɛ̀: N aà páliwa. 23 Ɔ à ń lá à mɛ̀:
Vãi kpele a kɛ̀i? Ɔ an wiilɛa kȁfĩ aa mɛ̀: N aà páliwa.
24 Kɛ́ Pilati è á fɔ̃ yãe kɛo, mɛ́ zɔa lɛ́ ká̋fĩ, ɔ̃ à idȁ à ɔpi̋
bíla wáa à mɛ̀: Ma ɔbɔ̀lɛ gbɛ̋pi gaa yá̋u.† A̋ yá̋ɛ. 25 Ɔ
gbɛ̋piɔ mɛ̀: Aà dɛa yá̋ wí wá musu ń wá nɛ́ɔ. 26 Ɔ
à Balaba kɛ̏nɛ́ à mɛ̀ wà Yesu gbɛ̃ ń flàalao, wi aà
páliwa.
27 Bee gbɛa Pilati sosaɔ gɛ̏ ń Yesuo bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpi
bɛ, ɔ̃ an gãli píi li̋aaàzi. 28 Aa aà pɔ́ɔ wòlowà, aa
gomusu tɛ̃a dàɛ̀. 29 Aa lɛ̀ fùa tȁ wa kpàɛ̀, aa fee nàɛ̀ a
ɔplaau gopana ũ. Ɔ aalɛ kúlɛkulɛɛ̀, aalɛ aà kɛ pɔ́ɔpɔɔ
aalɛ mɛ: Fɔ, Yudaɔ kía! 30 Aa lɛ́'ikàwà, aa feepi sɛ̀
aa aà lɛ̀ò a miwa. 31 Kɛ́ aa aà kɛ̀ pɔ́ɔpɔɔ aa làa, aa
gomusupi bɔ̀aàla aa aà pɔkasaɔ dàɛ̀, ɔ̃ aalɛ gɛ́ aà
páiliwa.

Yesu gaa
(Maa 15.21-41, Luk 23.26-49, Zãa 19.17-30)

32 Kɛ́ aa bɔ̀lɛ lɛ́ gɛ́, aa kpàaũ ń Silɛni gbɛ̋ pɔ́ wi̋ mɛ
Simɔɔo. Aa teasidàɛ̀, ɔ̃ à Yesu lipãakɔ̃a sɛ̀. 33 Kɛ́ aa kà
gu pɔ́ wi̋ mɛ Gɔgɔta, (bee mɛ̀ mitɔɔnagu), 34 ɔ̃ aa vɛ̃ɛ
yãalɛa ń ɛsɛo dɔ̀ɛ̀ aà mi.‡ Kɛ́ a i̋ɛ, ɔ̃ à gi̋ mii. 35 Kɛ́ aa
aà pàliwa, ɔ̃ aa tɛ́lɛpà aà pɔkasaɔ kpaalɛa yá̋ musu.§

† **27:24** Iko 21.6-7 ‡ **27:34** Soũ 69.22 § **27:35** Soũ 22.19

36 Ɔ aa zɔ̃̀lɛ lɛ́ aà dɔ̃́a we. 37 Wà aà tàae pɔ́ wa è kɛ̃̀ wa
nà aà mia wà mɛ̀:

Gbɛ̃́ɛ beeá Yesu Yudaɔ kíaɛ.

38 Ɔ wà kpấiwɛliwɛɔ pàliwa Yesupi saɛ gbɛ̃ɔn pla,
ado ɔplaai, ado ɔzɛɛi. 39 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ̃ weɔ lɛ́ ń midɛ,
aalɛ aà sɔ̃sɔ̃* 40 aalɛ mɛ: N mɛ̀ ńyɔ̃ Lua kpɛ́ wí, ní
ɛa dɔ gɔɔ àaɔ̃ nolo?† Tó Lua Nɛ́n n ũ, ǹ nzi̋a suaba,
pila líwa. 41 Màa sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyẫdanɛdeɔ ń
gbɛ̃zɔ̃ɔɔ lɛ́ aà kɛ pɔ́ɔpɔɔ lɔ aa mɛ̀: 42 A gbɛ̃pẫleɔ suabà
mɛ́ a fɔ̃ à azi̋a suabaoa? Isailiɔ kía nolo? Aà pila
líwa sa, wí aà náaikɛ. 43 A Lua náai vi̋. Tó Lua
yeaàziɛ, aà aà bɔ sa,‡ asa à mɛ̀ Lua Nɛ́n a ũ. 44 Baa
kpấi pɔ́ wà ń páliwa sẫnuɔ lɛ́ aà sɔ̃sɔ̃ màa lɔɛ.

45 Gusia kũ̀ bùsupi gupiiu za i̋atɛ̃ minanguo e
aua gɛ̀ pi̋laò.§ 46 I̋atɛ̃'auapilaa ɔ̃ Yesu wii gbẫa lɛ̀ à
mɛ̀: Ɛli, Ɛli, lɛma sabatani! Bee mɛ̀ ma Lua, ma Lua,
àkɛa n ma to wei?* 47 Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ zɛa weeɔ yấpi mà aa
mɛ̀: A̋lɛ Ɛlia sisiɛ. 48 Wegɔ̃ɔ an gbɛ̃do bàalɛ̀ gɛ̀ sao sɛ
kpàlɛ vɛ̃ɛ kũ̀mau, a pɛ̀ feea, ɔ̃ a dɔ̀ Yesuɛ aà mi.† 49 Ɔ
gbɛ̃́ ki̋niɔ mɛ̀: Zɛ gi̋a wà gwa tó Ɛlia a mɔ aà suabai.
50 Yesu ɛ̀a wii gbẫa lɛ̀ lɔ, ɔ̃ à tà.

51 Ɔ Lua kpɛ́ zwẫa‡ pɔ́ daa luakuki̋i aɛ pàa pla
za musu e zi̋lɛ. Tɔɔlɛ lùalua, gbɛɔ pàapaa, 52 miaɔ
wɛ̃̀wɛ̃, ɔ̃ Lua gbɛ̃́ɔ vù dasi aa bɔ̀ gau. 53 Yesu vua
gbɛa aa bɔ̀lɛ miau aa gɛ̃̀ Lua wɛ̃́lɛ pɔ́ a kua adoau,
gbɛ̃́ɔ ń é dasi. 54 Kɛ́ sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ń a gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ Yesu
dɔ̃́aɔ tɔɔlɛ lualuaapi è n yấ pɔ́ kɛ̀ɔ pi̋i, iwẫa kà ń pɔa
maamaa aa mɛ̀: Gɔ̃ɛpiá Lua Nɛ́ɛ si̋ana. 55 Nɔɛɔ ku

* **27:39** Soũ 22.7, 109.25 † **27:40** Mat 26.61 ‡ **27:43** Soũ 22.9 § **27:45** Amɔ 8.9 * **27:46** Soũ 22.1 † **27:48** Soũ 69.22 ‡ **27:51** Bɔa 26.31-33

we dasi, aalɛ gugwa kãaa. Aa tɛ Yesuzi za Galilɛɛ,
aai̋ɔ blɛkɛɛ̀. 56 Maliama Madelɛni kú ń guu ń Zaaki
ń Yosɛfuo da Maliamao n Zebedee nɛ́ɔ dao.

Yesu vi̋a
(Maa 15.42-47, Luk 23.50-56, Zãa 19.38-42)

57 Kɛ́ oosi kɛ̀, Alimate gbɛ̃́ ɔde pɔ́ wi̋ mɛ Yosɛfu mɔ̀.
Yesu i̋waɛ lɔ. 58 A gɛ̀ Yesu gɛ wabikɛ̀ Pilatiwa, ɔ̃ Pilati
mɛ̀ wà kpawà. 59 Kɛ́ Yosɛfu gɛpi sɛ̀, à bàabaa dafu
fi̋wà 60 à aà dà azi̋a gbɛ̀'ɛ pɔ́ wa sɔ̀ mia ũ guu. Ɔ à gbɛ̀
gbɛ̃̀nɛ gbeembo tà ɛpilɛ à tà. 61 Maliama Madelɛni
ń Maliama pãlepio zɔ̃lɛa we, an aɛ dɔa miawa.

62 Kɛ́ gɔɔ li̋lɛ, kã́mabogɔɔzi̋ kà, ɔ̃ sa'onkiaɔ ń Falisiɔ
gɛ̀ Pilati ki̋i sãnu 63 aa mɛ̀: Yã́ pɔ́ gbɛ̃sãsãnapi ò a bɛ̃́ɛ
zi̋ dɔwágu, à mɛ̀ gɔɔ àaɔ̃de zi̋ á vuɛ.§ 64 O wàɔ miapi
dɔ̃́a e a gɔɔ àaɔ̃dezi̋. Tó màa no, aà i̋waɔ mɔ wà aà
gɛ sɛ kpã́iɛ, aai o gbɛ̃́ɔnɛ à bɔ̀ gauɛ. Ɛɛ gbɛzã bee aɔ
dɛ a sɛ̃́iala. 65 Ɔ Pilati ònɛ́: A sosaɔ sí, í gɛ́ mia dɔ̃́a lá
á fɔ̃́wa. 66 Ɔ aa gɛ̀ seelakɛ̀ miagbɛtaɛwa, aa sosaɔ tò
we aaɔ dɔ̃́a.

28

Yesu bɔa gau
(Maa 16.1-8, Luk 24.1-12, Zãa 20.1-10)

1 Kã́mabogɔɔ gbɛa, ãsɔ̃anɛnzi̋ kɔɔkɔɔ Maliama
Madelɛni ń Maliama pãlepio gɛ̀ mia gwai. 2 Ɔ tɔɔlɛ
lùalua gbã́ugbãu, asa Dii malaikae bɔ̀ musu à mɔ̀
gbɛpi gbeembò a gò mialɛɛ, ɔ̃ à zɔ̃̀lɛwà. 3 Aà oa
dɛ lán loupilɛawa mɛ́ aà ula dɛ púntaitai. 4 Vi̋a
gudɔ̃anaɔ kũ̀, aalɛ lualua, ɔ̃ aa gɔ̃̀ sã́ii. 5 Ɔ malaikapi

§ **27:63** Mat 16.21, 17.23, 20.19

ò nɔɛpiɔnɛ: Ásu to vȉa á kũo. Má dɔ̃ kɛ́ Yesu pɔ́ wa
pàliwa ɔ̃ álɛ wɛɛlɛ. 6 A ku lao, à vù lá a òwa. Á mɔ
gu pɔ́ wà aà wùlɛu gwa, 7 í gɛ o aà ȉwaɔnɛ kpakpa à
bɔ̀ gau. A dɔaanɛ́ Galile, we an wɛ́ a siukɔ̃lɛ. Má òɛ́n
we.
8 Ɔ aa gò mia kȉ́i kpakpa ń vȉao, ãma an pɔ na zɔ̃ɔ.
Aa bàalɛ̀ lɛ́ gɛ́ a baokpai aà ȉwaɔnɛ. 9 Ɔ Yesu dàńlɛ
gɔ̃̀ɔ, à fɔkpàmá. Kɛ́ aa sɔ̃̀aàzi, aa kùlɛɛ̀, ɔ̃ aa ɔnà aà
gbakpɛawa. 10 Ɔ Yesu ònɛ́: Ásu to vȉa á kũo. Á gɛ o
ma gbɛ̃́ɔnɛ aa ta Galile. Wekȉ́i wá wɛsiukɔ̃lɛ.
11 Nɔɛɔ kpɛ ɔ̃ sosa gudɔ̃anaeɔ gɛ̃̀ wɛ̃́lɛ guu, aa yã́ pɔ́
kɛ̀ɔ ò sa'onkiaɔnɛ píi. 12 Ɔ sa'onkiapiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ sȉsi aa
lɛkpàaȉ, ɔ̃ aa ɔ zɔ̃ɔ kpà sosapiɔwa gusaɛ 13 aa mɛ̀: Á
o aà ȉwaɔ mɛ́ mɔ̀ gwãasȉna, aa aà gɛ sɛ̀ kpã́i gɔɔ pɔ́
álɛ i'o. 14 Tó bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ sù yã́pi mà, wá awakpaɛ̀,
í bɔ yãkeleu. 15 Sosaɔ ɔ̃api sȉ, ɔ̃ aa kɛ̀ lá wa dànɛ́wa.
Ɔ yã́pi gɔ̃̀ Yudaɔnɛ yãa ũ e ń a gbão.

Yesu zȉnaa a ȉwaɔnɛ ń ɔzȉ
(Maa 16.9-20, Luk 24.36-53, Zãa 20.11-23, Zȉn 1.6-8)

16 Yesu ȉwa gbɛ̃ɔn kuɛdoɔ tà Galile, sȉ̀sȉ pɔ́ à a
yãnukɛ̀nɛ́ yãa musu.* 17 Kɛ́ aa aà è, aa kùlɛɛ̀, ãma
an gbɛ̃eɔ lɛ́ seakɛɛ. 18 Ɔ Yesu sɔ̃̀ńzi à yã'ònɛ́ à mɛ̀:
Lua musu ń dṹniao iko píi kpàa.† 19 Ayãmɛto à gɛ
bui píi kɛ ma ȉwaɔ ũ, í ń da'ilɛkɛ ń Mae Lua tɔ́o ń aà
Nɛ́ tɔ́o ń aà Nisȉna tɔ́o, 20 í yã́ pɔ́ má dȉlɛɛ́ɔ danɛ́ aaɔ
kũa píi. A ma, máɔ kúánɔ gɔɔpiiɛ e dṹnia gɛ láaò.

* **28:16** Mat 26.32 † **28:18** Dan 7.14

Bibeli Luayẫtaalá́

The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and Nigeria

copyright © 2010 SIM International

Language: Boko

Translation by: SIM International

Boko Bibeli Luayẫtaala

This translation, published by the SIM au Benin, was published in 2010.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at ECWA/SIM H.Q., P.M.B. 2009, Jos, Plateau State, NIGERIA.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-09-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

ffb0f4b3-18b7-564f-bd5d-307e9e532fb9